

Nieuwe Griesche

VOLKS-ALMANAK,

VOOR HET JAAR

1866.

VEERTIENDE JAARGANG.

TE LEEUWARDEN, BIJ
H. KUIPERS.
1866.

Wumkes.nl

NIEUWE FRIESCHE VOLKS-ALMANAK.

Wumkes.nl

Wumkes.nl

Nieuwe Griesche

VOLKS-ALMANAK,

VOOR HET JAAR

1866.

VEERTIENDE JAARGANG.

TE LEEUWARDEN, BIJ
H. KUIPERS,
1866.

Wumkes.nl

Gedrukt te Leeuwarden, bij J. R. Miedema.

Wumkes.nl

VOORBERICHT.

Bij het verschijnen van dezen Almanak heb ik niets te berigten. De lezer ziet dat alleen prozastukken geplaatst zijn. Deze leverden, dank zij den ijver der Heeren Medewerkers, voorraad genoeg op. Ik heb zelfs een paar stukken moeten laten liggen.

J. G. O.

Zons- en Maansverduisteringen in 1866.

In dit jaar komen twee zons- en drie maansverduisteringen voor, doch bijna niet voor ons.

De eerste zonsverduistering op den 16 Maart kan alleen in het noordwesten van Noord-Amerika en in het noordoosten van Azie waargenomen worden.

De eerste Maansverduistering op den 31 Maart, bij ons gedeeltelijk zichtbaar, vangt aan 's morgens te 2 uur, 57 m. het midden heeft plaats te 4 u. 53 m., terwijl kort daarna de maan verduisterd ondergaat.

De tweede Zonsverduistering op den 15 April is zichtbaar in het zuiden van Australie.

De tweede Maansverduistering op den 24 September is mede in Australie en het zuiden van Azie zichtbaar.

De derde Maansverduistering op den 8 October vangt aan met zonsondergang.

Verjaardagen van het Koninklijk huis.

- Febr. 1. Louisa Augusta Wilhelmina Amalia, Prinses van Pruisen, gemalin van Prins Frederik, geboren 1808.
19. Z. M. Willem III, Koning der Nederlanden, enz., enz., geboren 1817.
28. Willem Karel Frederik, Prins der Nederlanden, Oom des Konings, geboren 1797.
- April 3. Wilhelmina Maria Sophia Louisa, Zuster des Konings gemalin van Z. H. den Groot-Hertog van Saksen-Weimar-Eisenach, geboren 1824.
- Mei 9. Wilhelmina Frederika Louisa Charlotta Marianna, Tante des Konings, Zuster van wijlen Z. M. Willem II, geboren 1810.
20. Amalia Maria da Gloria Augusta. Prinses van Saksen-Weimar, gemalin van Z. K. H. Prins Hendrik, geboren 1830.
- Junij 13. Willem Frederik Hendrik, Broeder des Konings, geboren 1820.
17. H. M. Sophia Frederika Mathilda, Prinses van Wurtemberg, Koningin der Nederlanden, geboren 1818.
- Julij 5. Wilhelmina Frederika Anna Elizabeth Maria, tweede Dochter van Prins Frederik der Nederlanden, geboren 1841.

- Ang. 5. Wilhelmina Frederika Alexandrina Anna Louisa,
Koningin van Zweden en Noorwegen. geboren 1828.
25. Willem Alexander Karel Hendrik Frederik, tweede
Zoon des Konings, geboren 1851.
- Sept. 4. Willem Nicolaas Alexander Frederik Karel Hendrik,
Prins van Oranje, oudste Zoon van Z. M. Willem
III, geboren 1840.

I N H O U D.

	Bladz.
Zons- en Maansverduisteringen	7
Verjaardagen van het Koninklijk huis	8
Kalender	10

M E N G E L W E R K.

Harlingen voor 70 jaren, medegedeeld door Dr. E. Verwijs.	3
Sagen en Teltsjes fen de heidebiwenners up Silt; fen C. P. Hansen; forfriesche troch G. Colmjon	33
De Noordsche Mythologie, naar Dr. R. Reusch, door Dr. J. G. Ottema	53
De Magistraats en Vroedschaps Electeurs-penningen van Lceuwarden, 1725—1795, door W. Eekhoff (met eene plaat) .	77
De Sinterklaas-schoen, door Dr. E. Verwijs	97
De Prins op het Ameland, medegedeeld door Mr. J. Dirks.	120

JANUARIJ.

FEBRUARIJ.

Louwmaand.

Sprokkelmaand.

1 Maandag	Nieuwejaar. ☉ 's mr.	1 Donderdag	
2 Dingsdag	7 u. 7 m.	2 Vrijdag	
3 Woensdag		3 Zaterdag	
4 Donderdag		4 ZONDAG	
5 Vrijdag		5 Maandag	
6 Zaterdag		6 Dingsdag	
7 ZONDAG		7 Woensdag	☾ 's av. 7 u. 59 m.
8 Maandag	☾ 's av. 9 u. 56 m.	8 Donderdag	
9 Dingsdag		9 Vrijdag	
10 Woensdag		10 Zaterdag	
11 Donderdag		11 ZONDAG	
12 Vrijdag		12 Maandag	
13 Zaterdag		13 Dingsdag	
14 ZONDAG		14 Woensdag	
15 Maandag		15 Donderdag	☉ 's m. 10 u. 32 m.
16 Dingsdag	☉ 's av. 8 u. 56 m.	16 Vrijdag	
17 Woensdag		17 Zaterdag	
18 Donderdag		18 ZONDAG	
19 Vrijdag		19 Maandag	
20 Zaterdag		20 Dingsdag	
21 ZONDAG		21 Woensdag	
22 Maandag		22 Donderdag	☉ 's m. 5 u. 7 m.
23 Dingsdag	☉ 's av. 9 u. 14 m.	23 Vrijdag	
24 Woensdag		24 Zaterdag	
25 Donderdag		25 ZONDAG	
26 Vrijdag		26 Maandag	
27 Zaterdag		27 Dingsdag	
28 ZONDAG		28 Woensdag	
29 Maandag			
30 Dingsdag	☉ 's av. 8 u. 48 m.		
31 Woensdag			

ZONS OP- EN ONDERGANG.

ZONS OP- EN ONDERGANG.

1. 8 u. 13 m.	3 u. 55 m.	12. 7 u. 25 m.	5 u. 15 m.
15. 8 u. 6 m.	4 u. 14 m.	26. 6 u. 57 m.	5 u. 32 m.
29. 7 u. 50 m.	4 u. 38 m.		

M A A R T.

Lentemaand.

1	Donderdag	☾ 's mid. 1 u. 12 m.
2	Vrijdag	
3	Zaturdag	
4	ZONDAG	
5	Maandag	
6	Dingsdag	
7	Woensdag	
8	Donderdag	
9	Vrijdag	☾ 's nam. 4 u. 13 m.
10	Zaturdag	
11	ZONDAG	
12	Maandag	
13	Dingsdag	
14	Woensdag	
15	Donderdag	
16	Vrijdag	☉ 's av. 9 u. 56 m.
17	Zaturdag	
18	ZONDAG	
19	Maandag	
20	Dingsdag	
20	Woensdag	
22	Donderdag	
23	Vrijdag	☾ 's mid. 1 u. 22 m.
24	Zaturdag	
25	ZONDAG	
26	Maandag	
27	Dingsdag	
28	Woensdag	
29	Donderdag	
30	Vrijdag	Goede Vrijdag.
31	Zaturdag	☾ 's nam. 4 u. 51 m.

A P R I L.

Grasmaand.

1	ZONDAG	Paschen.
2	Maandag	2e Paaschdag.
3	Dingsdag	
4	Woensdag	
5	Donderdag	
6	Vrijdag	
7	Zaturdag	
8	ZONDAG	☾ 's m. 9 u. 2 m.
9	Maandag	
10	Dingsdag	
11	Woensdag	
12	Donderdag	
13	Vrijdag	
14	Zaturdag	
15	ZONDAG	☉ 's m. 8 u. 11 m.
16	Maandag	
17	Dingsdag	
18	Woensdag	
19	Donderdag	
20	Vrijdag	
21	Zaturdag	☾ 's av. 10 u. 51 m.
22	ZONDAG	
23	Maandag	
24	Dingsdag	
25	Woensdag	
26	Donderdag	
27	Vrijdag	
28	Zaturdag	
29	ZONDAG	☾ 's av. 9 u. 44 m.
30	Maandag	

ZONS OP- EN ONDERGANG.

12.	6 u. 24 m.	5 u. 57 m.
26.	5 u. 52 m.	6 u. 22 m.

ZONS OP- EN ONDERGANG.

9.	5 u. 18 m.	6 u. 47 m.
23.	4 u. 47 m.	7 u. 11 m.

M E I.

Bloei maand.

1	Dingsdag	
2	Woensdag	
3	Donderdag	
4	Vrijdag	
5	Zaterdag	
6	ZONDAG	
7	Maandag	☾ 's av. 10 u. 1 m.
8	Dingsdag	
9	Woensdag	
10	Donderdag	Hemelvaartsdag.
11	Vrijdag	
12	Zaterdag	
13	ZONDAG	
14	Maandag	☉ 's nam. 3 u. 18 m.
15	Dingsdag	
16	Woensdag	
17	Donderdag	
18	Vrijdag	
19	Zaterdag	
20	ZONDAG	Pinksteren.
21	Maandag	2e Pinksterdag. ☽ 's
22	Dingsdag	m. 10 u. 17 m.
23	Woensdag	
24	Donderdag	
25	Vrijdag	
26	Zaterdag	
27	ZONDAG	
28	Maandag	
29	Dingsdag	☽ 's mid. 1 u. 38 m.
30	Woensdag	
31	Donderdag	

J U N I J.

Zomer maand.

1	Vrijdag	
2	Zaterdag	
3	ZONDAG	
4	Maandag	
5	Dingsdag	
6	Woensdag	☾ 's m. 7 u. 32 m.
7	Donderdag	
8	Vrijdag	
9	Zaterdag	
10	ZONDAG	
11	Maandag	
12	Dingsdag	☉ 's av. 10 u. 27 m.
13	Woensdag	
14	Donderdag	
15	Vrijdag	
16	Zaterdag	
17	ZONDAG	
18	Maandag	
19	Dingsdag	
20	Woensdag	☽ 's m. 0 u. 5 m.
21	Donderdag	
22	Vrijdag	
23	Zaterdag	
24	ZONDAG	
25	Maandag	
26	Dingsdag	
27	Woensdag	
28	Donderdag	☽ 's m. 3 u. 55 m.
29	Vrijdag	
30	Zaterdag	

ZONS OP- EN ONDERGANG.

7. 4 u. 19 m.	7 u. 35 m.	4. 3 u. 43 m.	8 u. 14 m.
21. 3 u. 57 m.	7 u. 57 m.	18. 3 u. 38 m.	8 u. 24 m.

JULIJ.

Hooimaand.

1	ZONDAG	
2	Maandag	
3	Dingsdag	
4	Woensdag	
5	Donderdag	☾ 's nam. 2 u. 23 m.
6	Vrijdag	
7	Zaturdag	
8	ZONDAG	
9	Maandag	
10	Dingsdag	
11	Woensdag	
12	Donderdag	☾ 's m. 5 u. 55 m.
13	Vrijdag	
14	Zaturdag	
15	ZONDAG	
16	Maandag	
17	Dingsdag	
18	Woensdag	
19	Donderdag	☾ 's nam. 4 u. 3 m.
20	Vrijdag	
21	Zaturdag	
22	ZONDAG	
23	Maandag	Hondsdagen beginnen.
24	Dingsdag	
25	Woensdag	
26	Donderdag	
27	Vrijdag	☽ 's nam. 4 u. 32 m.
28	Zaturdag	
29	ZONDAG	
30	Maandag	
31	Dingsdag	

AUGUSTUS.

Oogstmaand.

1	Woensdag	
2	Donderdag	
3	Vrijdag	☾ 's av. 7 u. 36 m.
4	Zaturdag	
5	ZONDAG	
6	Maandag	
7	Dingsdag	
8	Woensdag	
9	Donderdag	
10	Vrijdag	☾ 's nam. 2 u. 56 m.
11	Zaturdag	
12	ZONDAG	
13	Maandag	
14	Dingsdag	
15	Woensdag	
16	Donderdag	
17	Vrijdag	
18	Zaturdag	☾ 's m. 9 u. 36 m.
19	ZONDAG	
20	Maandag	
21	Dingsdag	
22	Woensdag	
23	Donderdag	Hondsdagen eindigen.
24	Vrijdag	
25	Zaturdag	
26	ZONDAG	☽ 's m. 3 u. 53 m.
27	Maandag	
28	Dingsdag	
29	Woensdag	
30	Donderdag	
31	Vrijdag	

ZONS OP- EN ONDERGANG.

2.	3 u. 43 m.	8 u. 24 m.
16.	3 u. 57 m.	8 u. 14 m.
30.	4 u. 17 m.	7 u. 55 m.

ZONS OP- EN ONDERGANG.

13.	4 u. 40 m.	7 u. 28 m.
27.	5 u. 3 m.	6 u. 59 m.

SEPTEMBER.

OCTOBER.

Herfstmaand.

Wijnmaand.

1 Zaterdag		1 Maandag	☉ 's m. 6 u. 28 m.
2 ZONDAG	☉ 's m. 0 u. 28 m.	2 Dinsdag	
3 Maandag		3 Woensdag	
4 Dingsdag		4 Donderdag	
5 Woensdag		5 Vrijdag	
6 Donderdag		6 Zaterdag	
7 Vrijdag		7 ZONDAG	
8 Zaterdag		8 Maandag	☉ 's av. 5 u. 18 m.
9 ZONDAG	☉ 's m. 2 u. 34 m.	9 Dingsdag	
10 Maandag		10 Woensdag	
11 Dingsdag		11 Donderdag	
12 Woensdag		12 Vrijdag	
13 Donderdag		13 Zaterdag	
14 Vrijdag		14 ZONDAG	
15 Zaterdag		15 Maandag	
16 ZONDAG		16 Dingsdag	☉ 's av. 9 u. 43 m.
17 Maandag	☉ 's m. 3 u. 48 m.	17 Woensdag	
18 Dingsdag		18 Donderdag	
19 Woensdag		19 Vrijdag	
20 Donderdag		20 Zaterdag	
21 Vrijdag		21 ZONDAG	
22 Zaterdag		22 Maandag	
23 ZONDAG		23 Dingsdag	
24 Maandag	☉ 's nam. 2 u. 25 m.	24 Woensdag	☉ 's m. 0 u. 32 m.
25 Dingsdag		25 Donderdag	
26 Woensdag		26 Vrijdag	
27 Donderdag		27 Zaterdag	
28 Vrijdag		28 ZONDAG	
29 Zaterdag		29 Maandag	
30 ZONDAG		30 Dingsdag	☉ 's nam. 3 u. 5 m.
		31 Woensdag	

ZONS OP- EN ONDERGANG.

ZONS OP- EN ONDERGANG.

10. 5 u. 27 m.	6 u. 25 m.	8. 6 u. 14 m.	5 u. 20 m.
24. 5 u. 50 m.	5 u. 52 m.	22. 6 u. 39 m.	4 u. 49 m.

NOVEMBER. DECEMBER.

Slachtmaand.

Wintermaand.

1	Donderdag	
2	Vrijdag	
3	Zaterdag	
4	ZONDAG	
5	Maandag	
6	Dingsdag	
7	Woensdag	☉ 's m. 10 u. 44 m.
8	Donderdag	
9	Vrijdag	
10	Zaterdag	
11	ZONDAG	
12	Maandag	
13	Dingsdag	
14	Woensdag	
15	Donderdag	☉ 's nam. 2 u. 27 m.
16	Vrijdag	
17	Zaterdag	
18	ZONDAG	
19	Maandag	
20	Dingsdag	
21	Woensdag	
22	Donderdag	☉ 's m. 10 u. 34 m.
23	Vrijdag	
24	Zaterdag	
25	ZONDAG	
26	Maandag	
27	Dingsdag	
28	Woensdag	
29	Donderdag	☉ 's m. 3 u. 24 m.
30	Vrijdag	

1	Zaterdag	
2	ZONDAG	
3	Maandag	
4	Dingsdag	
5	Woensdag	
6	Donderdag	
7	Vrijdag	☉ 's m. 5 u. 45 m.
8	Zaterdag	
9	ZONDAG	
10	Maandag	
11	Dingsdag	
12	Woensdag	
13	Donderdag	
14	Vrijdag	
15	Zaterdag	☉ 's m. 5 u. 3 m.
16	ZONDAG	
17	Maandag	
18	Dingsdag	
19	Woensdag	
20	Donderdag	
21	Vrijdag	☉ 's av. 8 u. 54 m.
22	Zaterdag	
23	ZONDAG	
24	Maandag	
25	Dingsdag	Kersdag.
26	Woensdag	2e Kersdag.
27	Donderdag	
28	Vrijdag	☉ 's av. 7 u. 43 m.
29	Zaterdag	
30	ZONDAG	
31	Maandag	

ZONS OP- EN ONDERGANG.

5.	7 u. 5 m.	4 u. 21 m.
19.	7 u. 30 m.	4 u. 0 m.

ZONS OP- EN ONDERGANG.

3.	7 u. 53 m.	3 u. 47 m.
17.	8 u. 8 m.	3 u. 44 m.
31.	8 u. 13 m.	3 u. 53 m.

M E N G E L W E R K .

Wumkes.nl

Wumkes.nl

HARLINGEN VOOR 70 JAREN.

Gedurende de halve maand Februarij 1795 bleeven wij al wagtende, van dag tot dag de zeekere tijd, of juiste dag, waarop men had voorgenoomen de revolutie in onse stad daar te stellen, wyl wij in 't zeekere bericht ontfangen hadden, dat dezelve in de hoofdstad deezer provincie reeds werkelijk was daargesteld — tot dat op den 13de Febr., wanneer wij onze gewoone fitsvergaadering uitoeffenden, na afgedaane besoeingjes een courier uit Leeuwarden ontlingen, meede brengende een brief aan de collonel der schutterij S. Wijma, welker inhoud voornamentlijk bestond:

Vooreerst dat het, het committé revolutionair provincial zeer teegen de borst stied, dat hier eenige onaangenaamheden waaren ontstaan en personen beleedigt, over het

(*) Dit stuk is opgesteld en geschreven door den heer Jean Daniel Toussaint te Harlingen. Hij was in 1795 kapitein bij de schutterij; eene betrekking die hij reeds in 1757 vervulde. — Ofschoon bij zijne tijdgenoten bekend voor iemand, die maar zelden zonder ophef gebeurde zaken verhaalde, zoodat men somtijds aan deszelfs waarheidslicfde twijfelde, zoo draagt dit verhaal daarvan geene kenmerken en is hetzelfde over 't algemeen vrij onpartijdig en naar waarheid gesteld. Partijgeest straalt er nochtans in door, doch dit is bijna onvermijdelijk voor aantekeningen van den dag.

F. D. F.

draagen der nationaale coucarde, dat wij in 't vervolg hier voor moesten zorg draagen.

Ten tweede dat de commissie uit het comité revolutionair op maandag den 16de Febr. 1795 in Harlingen dagt te koomen, om de revolutie te bevorderen, dat de colonel als hoofd der schutterij, met zijn *hoofd* aansprakelijk zou zijn, voor de veiligheid van hunne personen en voor de rust der stad, en burgerij.

Ordonneerende te gelijk om bringer dezes catagores antwoord meede te geeven, hoe zich te willen gedraagen. Nauwlijks was deeze (veel inhoudende) missive gelezen, of de colonel besloot oogenbliklijk weeder om vergaadering te beleggen, daar bevelhebberen reeds uit een gescheiden waaren, wij zijnedele oordeelde, dat den inhoud zaaken van te veel gewigt in zich behelsden, om dezelve alleen op zijne schouderen te laaden.

Het antwoord van de gezaamentlijke bevelhebberen was kort, en behelsde in substantie, dat de schutterij zoo veel in hun was, voor de rust, en veiligheid zorg zouw draagen, gelijk zij altoos gedaan had gedurende hun aanwezen, gaaven te gelijk kennis van deeze boodschap aan de president burgemeester, met verzoek van nog dien avond vergaadering te beleggen, gelijk ook oogenbliklijk geschiede.

Staande onze vergaadering atroupeerde den gemeenen burger van tijd, tot tijd omstreeks het stadshuis, op de valsche berichten dat nog dien avond de commissarissen in de stad zouden koomen — deeze zaamenrottingen (door de heffe des volks verzelt met jonge knaapen en vrouwen) veroorzaakte onze dubbele attentie; welke vermeerderd wierd,

door dien een groot geselschap, welke gewoon waaren 's avonds in de gouden leeuw tzaam te koomen, ook dien avond zaamen waaren, wiens denkwijis niet strookte met de zaamgevloeide meenigte reeds zeedert lang — derhalven wierd beslooten, een compangnie schutters onder 't geweer te brengen, om zoo veel mogelijk alle commosie voor te koomen, en ijder burger tot vrede, en bewaaring der zoo aangename, en zoo lang bewaarde, en genootene rust aan te maanen. Hiertoe wierd gecommiteerd de compangnie van de capitain S. Gratama, luitenant J. D. Tous-saint, S. L. Zijlstra en vaand. Hoogerhuis; binnen een half uur was deeze reeds ter bestemder plaats, waarop direct patrouilles wierden rond gezonden, posten uitgezet, 't welk dan ook ten gevolge had, dat door deeze voorzorg de rust in de stad bewaart bleef, en bevelhebberen door een commissie uit het geselschap van de gouden leeuw, zijnde de heeren Jelle Windschut, H. J. Westra en van Nooten, op het plegtigste bedankt wierden, voor hunne zoo heilzaame genoomene voorzorg, en betoonde ijver voor den rust der burgerij; de collonel antwoord kort, dat de schutterij gewoon was aan hun plicht te voldoen, — dog dat men verzogt, dat het geselschap niet te laat vertoefde, waarop dan ook de bovengenoemde heeren bepaalden, groot 9 uur te scheiden, gelijk ook geschiede, in de grootste stilte, zijnde dikwerf meer dan twee à drie hondert menschen voor de deur van 't boovengenoemde logement geschaart, dog teffens ook te gelijk een genoegzaame wagt van de schutterij.

Dien zelvden avond bragten bevelhebberen de magistraat

onder 't oog, of het niet dienstig geoordeelt wierd, 's anderdaags te publiceeren, om alle rustverstoorders, om wat geval ook, na bevinding van zaaken te straffen.

Tusschen den 13den en 14den 's nagts, was alles stil, 's morgens om elf uur vergaaderden wederom de magistraat, en de bevelhebberen, welke beide uit hun midden, een commissie, benoemden, ten einde met minder omslag, en spoediger maatregelen te kunnen neemen, welke middelen daar te stellen, ter bewaaring der rust, en veiligheid der burgerij; en nadat hier toe de vereischte voorzorgen waaren in 't werk gesteld, en door de magistraat de voorengenoemde publicatie was afgekondigt, scheidten de beide vergaaderingen uit een tot 's avonds vijf uur. — Het bleef dien dag stil, uitgezondert dat zich onder het gemeen een vast gerugt verspreide, dat een Hollandsche commissie uit het committé revolutionair in de stad zouw koomen, welke komst aan de burgerij niet scheen te smaaken, en ons weder op maatregelen deed bedagt zijn, hoe te handelen wanneer zulks gebeurde, en dit gebleek niet zonder grond geweest te zijn, daar deeze Hollandsche afgezanten door eene commissie uit de gouden leeuw, zich daartoe expreselijk op reis begeevende, verzogt wierd hunne reis ten minsten tot maandag na onze stad op te stellen, waaraan dan ook voldaan is.

's Avonds om ses uur verzogt de commissie nit bevelhebberen bij de magistraat binnen te staan, om orders te ontvangen hoe te agèeren op maandag aanstaande, wierden vriendelijk ontvangen, met openhartige betuiging, dat de commissie uit haar achtbr. nog geen directe schikkingen

gemaakt hadden, en niet ongaara eenige bedenkingen op dit point van bevelhebberen zouden ontvangen, als meer gewoon over het defensive der stad werkzaam te zijn — waarop dan in het collegie van bevelhebberen beslooten wierd, aan de gecommiteerden uit haar achtbr. de navolgende pointen in bedenking te geeven, om nog staande de vergaadering eene daartoe noodige resolutie aan bevelhebberen konde worden ter hand gesteld.

1mo. Om een missive aan de gedeputeerde staaten te zenden met eerbiedig verzoek, ons voor maandag een detachement reguliere cavallerie te zenden.

2de. De weesvaders te ordonneeren alle de kinders voor dien dag binnenshuis te houden, gelijk ook de vaders van alle andere publieke godshuisen.

3de. De brandmeesters te verzoeken, al hunne onderhoorige manschappen, (zijnde de turf- en koorendraagers) bij hunne spuiten voor dien ganschen dag te bepaalen, opdat de schutterij niet uit elkander mogten geraaken, wanneer er onverhoopt brand ontsting.

4de. Alle herbergiers en brouwers, ernstig te gelasten, de naauwkeurigste zorg te draagen, dat ten hunnen huise geen onaangenaamheden, of rustverstoorende gesprekken plaats greepen.

5de. Eenige personen welke zich in deeze daagen reeds onbedagt, en onbetaamelijk hadden uitgedrukt, te corrigeeren, en tot stilte te doen vermaanen.

6de. Eindelijk of de magistraat niet kon goed vinden, om benefens de schutterij ten minsten voor die dag de nationale concarde op te zetten.

Alle deeze bedenkingen wierden met genoeg ontfangen, blijkens daarvan wierden dezelve oogenblikkelijk door een resolutie van haar achtbr. bekrachtigt, zoodat wij nog dien zelyden avond of liever nacht, (zijnde het reeds elf uur) een courier naar Leeuwarden afvaardigden, gemuniëerd met eene missive aan de president van 't collegie der gedeputeerde staaten, en te gelijk eene missive aan de president van het comité revolutie provincial, met bijvoeging van de copia der verzondene missive aan gedeputeerden, en van de resolutie door de magistraat tot voorzorg genoomen; en hiermede eindigde onze vergaadering 's nagts om twee uur, blijvende altoos een compangnie schutters ten getaale van 32 gemeene, 4 onderofficiers, 4 officiers, onder 't geweer, beneffens gezwooren waakers, adsistenten en poortwaakers.

Zondag den 15de ontfingen wij 's nademiddags de verzogte ruitery, en 's avonds vergaaderden de magistraat en bevelhebberen; welk laatst collegie van tijd tot tijd eene commissie uit de gouden leeuw ontfingen, om het een en ander te beraamen, en wel inzonderheid, eene commissie uit de jonge burgers, welke de vrijheidsboom dagten te planten, en vriendelijk om onze adsistentie verzogten voor 's anderen daags, bij 't haalen, en plaatzen van dat denkteken.

Schoon deeze commissie niet van ons departement was, wierd dezelve echter door ons aangenomen, en daartoe gecommiteerd de compangnie van de capitain S. Gratema.

Na dus met alle bedaartheid, alle die maatregelen genoomen te hebben, welke men van ons bij moogelijkheid

konde afvorderen of verwagten, wagtenden wij met gedult den gedugten dag van maandag af.

Op dien grooten dag sting de gansche schutterij 's morgens om neegen uur op hunne gewoone allarm plaatsen reede onder de waapenen, vier compagnien voor en vier agter het stadshuis, waarop de commandeerende officiers, (na de geweeren te hebben doen laaden) hun dus posteerden dat het gandsche stadshuis, en alle de avenuen bezet waaren alles in de beste order, en met stille trommen, zonder veldteeken.

Hier stingen wij tot half twaalf, wordende in deezen tijd, het gerecht van Barradeel, beneffens de suppoosten, uit hunne posten ontslaagen; dog de laatste ook wederom op nieuw aangesteld, door de commissarissen Pieter Fontein en de Haan, de eerste gebooren burger van Harlingen, de andere van Sneek. Eindelijk kwam dat gedugte oogenblik, waarvoor wij gevreesd, dog ook alle voorzorgen genoomen hadden, kunnende van agteren niet ontrust worden, doordien wij de brug lieten opendraaijen.

De commissarissen op de groote raadzaal gekoomen zijnde, gaaven (zonder plaats te neemen) in 't kort hunnen last te kennen, met deeze korte, dog veel beteekenende aanspraak.

Wij ontslaan u uit uwen eed, keer in de boezem der burgerstaat terug, gaat heen, gij zijt vrij.

Hierop vertrok de regeering uit de raadzaal na rang van aanstelling, een gezicht dat door den braaven burger niet zonder een stille aandoening beschouwt kon worden, de oudste der regeeringsleeden welke natuurlijk het eerste afkwam, bekleede dien post reeds 55 jaar.

De burgerij welke in grooten getaale voor 't stadshuis geschaart stingen, aanschouwden dit met eene stille aandoening, dog bleeven bedaart, en gaaven dus wederom de doorslaande bewijzen, dat zij in 1795 zich zelve nog gelijk bleeven, en wars waaren van alle oproerige, en misdaadige bewegingen.

Vervolgens beval de commissaris de klok te luiden, en de toegangen voor ijder te openen, en na dat elk burger een plaats genoomen had, wierd hun door den adjudant der schutterij ten ernstigsten verzogt, en aangezegd, niet van daar te wijken, voor en aleer alles was afgelopen, om voor te koomen dat door geene kleijne beweging, eene grootere veroorzaakt wierd, wordende de vergaaderde meenigte door de gewaapende schutterij ingeslooten.

Nauwlijks kreeg dit alles zijn beslag, of de twee commissarissen verscheenen op de puij van 't stadshuis. P. Fontein gewoon als spreker te ageeren, sprak tot de burgerij in die taal, welke de tans gewoone order der zaaken schijnt te vereisschen, nadat dan dat zwart tavreel der voorige regeeringen was afgeschildert, betuigde hij de burgerij, dat hij aan het oogmerk zijner zending, en hunne begeerte had beantwoord, dat hij al de oude regenten had afgezet; dog daar geen stad regeeringloos kon zijn, hun waardiger voorwerpen tot het bestier dagt voor te stellen; deeze aanspraak wierd door eenige weinige, zich daar vervoegd hebbende personen, (waar van de meeste buitenlieden) door hosêe beantwoord.

De vergaadering verzogt zijnde nog eenige oogenblikken te vertoeven, verscheen kort hierop andermaal de commis-

sie uit het comité revolutionair, en stelde aan de burgerij voor, tot nieuwe leeden der Municipaliteit, de burgers Couperus, H. Radsma, kort te vooren afgezette vroedschappen, P. Tetroode, B. Boomsma, H. Westra, E. Roorda, en van Nooten, van Ring, burgers deezer stad. Deze keus wierd weeder door een gelijk hosêe (waarschijnlijk door dezelve personen) beantwoord, na dat dan aan deeze *volksstem* was voldaan, verscheenen de voorengenoemde agt burgers, beneffens de commissarissen op 't bordes van 't stadshuis, en na dat hun eenen vaderlandschen eed was voorgelezen, bezwoeren zij dezelve voor het gansche volk, onder den blooten hemel met de woorden *zoo waarlijk help mij God almachtig*.

Na een korte tusschenpoosing wierd andermaal de klok geluid, en door eene publicatie aan de burgerij kennis gegeven, welke afgevaardigde thans uit ijder stad of dorp als gecommiteerden in de vergaadering der algemeene staaten deezer provincie in plaats van de gedemitteerde voortaan zouden fungeeren.

Sttaande dat deze gedugte plectigheid plaats had, gaaven de jonge lieden aan de capitain S. Gratama kennis, dat zij gereed waaren, om de vrijheidsboom te haalen, het welk van het ander eind der stad gebeure moest; dit geschiede onder het beste toevoorzicht, en met een order welke den bestierder eer aandeed, zijnde voor en agter gedekt door een detachement schutters, heerschende er zulk eene diepe stilte, welke nauwlijks bij 't ter aarde brengen des bravsten burger plaats heeft.

Voor het logement de gouden leeuw gekoomen zijnde,

voegden zich bij deeze trein van ongehuwde burgers, ook een getal ongehuwde burgeressen, alle in 't wit gekleed; en na noch een kleine omweg gemaakt te hebben, verscheenen dezelve voor het stadshuis, de plaats welke ter planting bestemt was; deeze vrijheidsboom besting, uit een vierkante spar, waaraan booven eenige takken van een taksesboom gespijkerd waaren, en welker top pronkte met een blikken hoed, omwonden met een driecouleurig lint van hetzelfde metaal.

Nauwlijks had dezelve zijn vastigheid verkreegen, waar aan elk van deeze jonge vaderlanders op het ijverigst de hand leenden, of de nieuwe burger representanten, beneffens den bij provicie weeder aangestelde secretaris Conradii, beneffens de commissarissen van het comité revolutionair voorafgegaan door de boodes, wandelden driemaal om dezelve, waarop een der burgeressen een korte aanspraak uitsprak; zich rigtende aan de commissarissen, zijnde Nienke Wiebinga, dog welke zoo zagt wierd uitgesproken, dat schoon er een diepe stilte heerschte, ik zelfs niet kon hooren in wat taal — hierop begon den berugten carminjole dans, waarin dit gansche geselschap deelden, en beslooten wierd door een uitgalming van de commissaris Fontein *lang levee de burgerij van Harlingen vrij*.

Vervolgens wierden de jonge lieden, onder hetzelfde escorte, na een omweg gemaakt te hebben, langs een ander gedeelte der stad na het voorengenoemde logement geleid, betuigende hunne dankbaarheid aan de capitain der compagnie, met aanbieding van eene belooning voor de schutters te willen geeven, dog welke gracieuselijk door den ca-

pitein van de hand wierd geweest, uithoofde dat schutters begreepen hun burgerplicht uitgeoeffend te hebben, zonder meer.

En hiermeede eindigde alle bewegingen, raakende deeze plechtigheid, blijvende echter de geheele schutterij onder 't geweer, om ogenblikkelijk altoos gereed te zijn, wanneer wij hier, of daar wierden gerequireerd, wijl ons al niet onduister was gebleeken, dat men in alle de herbergen niet gelijk dagt, over deze verandering der dingen, en order van zaaken, gelijk dan ook dien zelven avond gebleek, daar wij dan hier, dan weeder elders verzogt wierden, om de gemoederen tot eensgezindheid te vermaanen, dat op onze verschijning ook oogenblikkelijk plaats greep.

Tans zal ik tot de raadzaal wederkeeren, en wat verder dien dag, en vervolgens door de nieuw verkooren regenten wierd uitgeoeffend.

In de eerste plaats wierden de stadsbooden geeischt, en gevraagd of zij op hunne instructie wilden blijven dienen, 't welk natuurlijk met ja beantwoord wierd; vervolgens alle de andere stads suppoosten, als fiscaal, bouwmeester, gezw. clerq, majoor, adsistenten, met een woord alle welke tot het stadshuis eenige betrekkinge hadden, en hier na scheidde de vergaadering, zijnde 's namiddags 3 uur, in het afgaan aan den collonel zeggende, dat de municipaliteit om 4 uur wederom vergaaderden, of bevelhebberen ook iets te zeggen hadden, 't welk door de collonel met neen beantwoord wierd, dog echter goed vond ook vergaadering teegen dat uur te beleggen, in de eerste plaats om verdere maatregelen te neemen voor de verdere veilig-

heid, en in de tweede plaats om niet uit elkander te zijn, wanneer wij mogten gerequireerd worden; en deeze voorzorg gebleek niet te vergeefs te zijn, want nauwlijks waren wij een uur vergaadert geweest, of heeren bevelhebberen wierden verzogt, bij de Municipaliteit binnen te koomen, aan welk verzoek spoedig door ons beantwoord wierd.

Ons na de loop der quartieren in de kamer geplaatst hebbende, ontvingen wij uit de mond der president de hartelijkste dankbetuiging voor onse genoomen en zoo wel uitgevoerde maatregelen, ter bewaaring van de zoo aangename rust van de algemeene burgerij, ons te gelijk verzokende, of wij niet geneegen waaren, (provisioneer) in onze posten te continueeren. De collonel betuigde uit aller naam onze gevoeligheid voor de streeklende goedkeuring van dat collegie, en burgerij, dat wij altoos tragten zouden ons dezelve waardig te maaken, dog dat het continueeren in onze posten, een zaak van dat gewigt bij ons geoordeelt wierd, onze nadere overweeging dubbel waardig, dat wij uit hoofde daarvan, agt daagen verzogten om ons finaal te verklaaren, teffens verzeekerende dat wij niet zouden ophouden, met die zelvde wilvaardigheid, waar meede wij altoos bezielde waaren geweest, voor de rust der stad te blijven zorgdraagen.

Dit verzoek (hoe vreemd ook in deeze daagen daar alle schutterrijen bij de revolutien gedissolveerd waaren), wierd ons egter met algemeene toestemming gereedlijk toegestaan, 't welk aan ons een doorslaand bewijs opleeverde, dat men waarde op ons aanweezen stelde, en hierop begaaven wij ons na onze kamer.

Tot seeven uur bleef de schutterij onder het geweer, en toen tot op een compagnie afgedankt, alles liep dien nacht gerust af, in geen der herbergen was na tien uur iets te doen, dan in de gouden leeuw, en heeren logement, in welke een zeer talrijk geselschap van tijd, tot tijd zaamen kwaamen, waar onder ook de commissarissen uit het comité revolutionair provincial en de leeden der municipaliteit, zich voornaamentlijk vermaakten met den streeledenden carminjole dans, alles in de beste eensgezindheid.

Dingsdag den 17de leeverde weder stof tot nieuwe becommering op, men zag reeds in den vroegen morgenstond verscheiden personen met Orangelinten op straat, en dit getal groeide van tijd, tot tijd aan, en wanneer men hun verzogt om het zelve in deeze tijd af te leggen tot voorkooming van alle onrust, was het welberaaden antwoord *gisteren heeft den burger P. Fontein ons verklaart dat wij vrij zijn.* Wij beledigen niemand. Dit antwoord nam niet weg, dat wij voor de gevolgen teegen den avond bedugt waaren, te meer daar een groot getal zeevaarende personen, ook van andere moogentheeden zich hier onder bevonden, ja zelfs hoorde men nu en dan Orange booven roepen, en dreigementen teegen den geplanten vrijheidsboom.

Daar bevelhebberen zich altoos onleedig hielden, om zoo veel moogelijk alle precautien te gebruiken, wierd de luitenant Toussaint welke de wagt had, gelast om met agt man na alle herbergiers en brouwers te gaan, hun ten ernstigste aan te maanen, ten hunnen huise de rust te bewaaren, en zoo spoedig doenlijk kennis te geeven, zoodra zij eenige conspiratien, van wat aard ook gewaar wier-

den, — dog alles bleef stil, schoon wij nu en dan onrustende tijdingen aan de wagt ontvingen, en men nu en dan ook Orange booven hoorde roepen.

Woensdag morgen den 18de vergaaderden wederom de leden der Municipaliteit, en kondigden eene publicatie af, waarin zij het draagen van Orange, en alle andere teekenen, uitgezondert de nationale coucarde verbooden, alleen uitgezondert de bevelhebberen hunne veldteekens, verbiedende te gelijk om vervolgens eenige vreugdebedrijven omtrent de geplante vrijheidsboom uit te oeffenen, vervolgens wierden de koorn- en turfdraggers op de groote vierschaar vermaand, zich als stille burgers te gedraagen, de burgerij gehoorzaamden, een enkel burger uitgezondert, welke hoezeer aangemaant, niet verkoos zijn Orangeteeken af te leggen, en dus zijn verdiende straf ontving, de wagten bleeven als vooren, en alles bleef bedaart.

Donderdag, Vrijdag, en Saturdag bleef alles stil, en derhalven beslooten bevelhebberen de wagten op de helft te verminderen, voor eerst wyl het voor zulk een kleine getal schutters te veel geveert was zoo sterk te waaken, en ten tweeden om alle overtollige onkosten zoo veel mogelijk voor de stad te vermijden. Zondag stil als vooren.

Maandag dit was de dag waarop bevelhebberen aangenoomen hadden zich nader te verklaaren, dus belag de collonel teegen vijf uur vergaadering; ses uren gaaven bevelhebberen kennis aan de Municipaliteit dat het collegie compleet was, en dat eene commissie verzogt binnen te staan, hebbende gezaamentlijk beslooten, op den ouden voet, en reglement tot den 12 Meij te continueeren, heb-

bende te gelijk in last eenige pointen te overhandigen, zoo het oogmerk was de schutterij te vergrooten, welke in substantie behelsden :

1mo. Dat bevelhebberen niet bepaalt wierden in de keus der nieuw aan te werven schutters.

2do. Dat de nieuw aangeworven ten striksten aan de bevelen van bevelhebberen als alle de andere onderworpen wierden.

3tio. Dat geen schutter konde gencodzaakt worden buiten de stad te dienen.

4to. Dat zoo deeze vergrooting plaats greep er te gelijk een fonds moest aangewezen worden, ter instanthouding van dezelve, wyl bevelhebberen daarvan ontbloot waaren.

Te gelijk een reekening opgemaakt hebbende, en in handen van deze commissie gestelt van de reeds gemaakte onkosten geduurende deeze agt daagen. De commissie gehoort zijnde, wierden verzogt eenige oogenblikken te ver-toeven; — bij hunne terugkomst ontvingen bevelhebberen eene nadere schikking door de Municipaliteit gemaakt, en waarop zij nog dienzelvden avond catagores antwoord vroegen.

Deeze articulen eischten deugdelijk onze nadere overweeging, en wel te meer daar ons 's maandags te vooren, wanneer het gevaar daar, en gemoederen verhit waaren, niets anders gevraagt, en met zooveel deelneeming zoo 't scheen verzogt waaren, te continueeren, zonder van eenig nieuw articul hoegenaamt melding te maaken — deeze pointen behelsden na mijn geheugen in substantie :

1mo. Dat geen burger als schutter mogt geweerd worden, mits altoos blijvende in zijn wijk.

2do. Dat zoo een officier vermeende reden te hebben om iemand niet te admiteeren, de Municipaliteit beslissen zouw.

3tio. Dat de schutterij nimmer genoodzaakt zouw kunnen worden buiten de stad te trekken.

4to. Dat naar gelang van de vergrooting der schutterij ook een fonds zouw worden aangewezen uit de stadskas, op dezelve voet als de voorige magistraat bepaald had.

5to. Dat aan bevelhebberen verzogt wierd hunne Oranje echarpes af te leggen, zoo lang de Municipaliteit hierover nader schikking had gemaakt.

6to. Een formulier van eed.

Dog welke meerendeel gelijk was aan die welke door ons voor jaaren was gedaan, met invlegting van een enkele uitdrukking, welke de teegenwoordige *order der zaken* scheen te vereischen.

Al dit nieuwe vereischten natuurlijk een nadere deliberatie bij bevelhebberen die gewoon waaren te denken, om niet altoos blindelings ja te zeggen.

De eene had deeze bedenking, een ander geene, dog over het geheel wenschte men tot heil van onze geboortestad, en des besten burger op den ouden voet en eed tot Meij te blijven, wanneer de gemoederen wat meer tot bedaaren zouden zijn gebragt, of wat meer gewoon aan de nieuwe orders.

Aan de andere zijde deeden zich zwaarigheeden op, welke niet voetstoots uit den weg te ruimen waaren, met een woord men verzogt met algemeen goedvinden nog twee daagen uitstel, of op den voorigen voet tot Meij te continueeren,

dog de Municipaliteit betuigde ons geen langer uitstel *te kunnen* vergunnen dan 's anderen daags 's morgens elf uur, en verzogten dan te minsten finaal antwoord, de reeden waarom dit verzogte uitstel niet vergunt kon worden, was (ten minsten voor mij) niet raadselagtig, men besloot dus om 's anderen daags, om tien uur te vergaaderen, om waare het moogelijk het daar heen te derigêeren dat wij aan de roepstem des besten burger mogten beantwoorden, en teffens ons gewisse niet bezwaaren. Gelukkig voor ons en onse stadgenooten greep dit op dingsdag morgen ook plaats, daar wij met eenpaarigheid van stemmen beslooten, aan de voorengemelde articulen te voldoen, en ons op de volgende manier te verklaaren — dat wij geneegen waaren, aan de begeerte der Municipaliteit te voldoen. Minder om dien post zoo zeer te enplecteen, dan wel daar wij 't genoeg hadden moogen ontwaar worden, van door het weldenkendste gedeelte der burgeren daartoe te zijn aangezogt, dat dit vertrouwen ons ten spoorslag diende, dog dat wij ook van de Municipaliteit weerkeurig verwagten, ons zooveel moogelijk te adsisteeren, onze bedenkingen, en opkoomende zwaarigheden ten ernstigsten te overweegen, in welke verklaring zeer veel genoeg genoomen wierd, en wij kort hierna alle binnen verzogt, in de kamer volgens de gewoone order geplaatst zijnde, sprak den burger Evert Roorda ons in substantie dus aan. — Burgers, bevelhebbers dezer stad, wij betuigen onze blijdschap voor ons, en voor de burgerij, dat gij alle u wilvaardig betoont, om met ons alle poogingen te willen aanwenden, ter bewaaring en onderhouding der

zoo aangenaame rust en veiligheid van elk burger dezer stad.

Zij betuigden van hunne kant, alles te zullen toebren- gen, wat tot de volmaakste harmonie tusschen de beide collegies strekken kon, ons verzoekende onze betuiging volgens gewoonte met eeden te bevestigen, dit geschiede door ons op de plegtigste wijze; waarop den burger presi- dent E. Roorda vervolgde: burger Collonel als hoofd der schutterij reik ik uw, (meede uit naam van mijne ampt- genooten) de hand van vrijheid, gelijkheid en broeder- derschap, ontfang dezelve ten geblyke van ons waar ge- noegen, laaten wij nimmer ophouden tot heil van 't lieve vaderland werkzaam te zijn. De Collonel beantwoorde kor- telijk dit streefend compliment, en na een enkel woord over het wagt doen gesproken hebbende, eindigde onze zamenkomst en kort hierna onze vergaadering.

Vervolgens gebeurde er niets van eenig aanbelang in deeze stad, dan publiceren zonder ophouden, dan staats- dan stadswegen, waar door wel te regt het spreekwoord bewaarheid word, dat nieuwe heeren nieuwe wetten maaken.

Geen bijzonderheid zeg ik, tot aan vrijdag den 27ste, toen zich op het onverwagts het gerugt verspreide dat 700 Franssen na onze stad in aanmarsch waaren, welk be- richt 's anderen daags om elf uur maar al te wel, ten minsten voor het grootste gedeelte bevestigd wierd, en wel met last om bij de burgerij te worden ingequartierd, zon- der dat iemand het regt geschaapen was, dezelve bij an- deren te besteeden; de leeden der municipaliteit welke van de komst van deeze ongenoode, en dus onverwagte gasten

even onkundig waaren dan den geringsten burger; en te gelijk een nieuw werk zijnde, gaf oorzaak dat deeze in-quartiering niet zonder merkelijke verwarring geschiede, en voornaamenlijk door dien een arbeidsman met ses of vier kinderen bezwaart, twee persoonen wierden toegevoegt, daarenteegen zommige van vermoogenste burgers, of geheel geen, of op zijn hoogst een en dan nog wel een welke men niet uit hoofde van rang bij geringer durvde plaatzen, op herhaalde klagten, en dikwerf stoute taal van den niets verdienenden handwerksman, werd hier wel eenige verandering gemaakt, dog deze klagten hebben niet weggenoomen dat de verdeeling oneevenareedig gebleeven is. Hier had ik begreepen mijn pen needer te leggen, als zijnde het verder voorgevallene meer algemeen, maar eenige mijner vrienden, welke ik mijn brouiljon ter leezing gaf, verzochten mij, om zoo moogelijk het ten minsten te vervolgen, zoo lang de oude schutterij aanwezig geweest was; maar daar hier bijkans een tijdvak één jaar verlopen was, werd ik in de onmogelijkheid gesteld, het journaalswijze te achtervolgen, moettende mij dus vergenoegen met de voornaamste gebeurtenissen, met een woord aan te stippen.

Het eerste werk dan van onze nieuwe Fransche broeders was gebruik te maaken van hunne assignäten (waarvan de meeste rijkelijk voorzien waaren) teegen de beste winkelwaaren te verwisselen, ter verbetering van hunne garderobe, welke onbetwistbaar zeer arremoeedig was; op last van den souverain werd elk coopman verplicht, dezelve in betaling (en wel) teegen neegen stuivers de livre aan te neemen, dit veroorzaakt vrij wat leevendigheid en vertier

in meest alle de winkels en herbergen. Wel is waar dat veele winkeliers en tappers op zulk een sterk debiet niet gesteld waaren, maar eene nadere bepaling, en toezegging der representanten, dat de assignaten bij termijnen teegen constanten zouden ingewisseld worden, veroorzaakte eenige gerustheid; schoon veele noch liever niet, dan al verkogten, waar in teegen andere wederom hunne beursen ten kosten van den lande wel meede gemest hebben; maar wat was hier van het gevolg, dat deeze nieuwe, en graage koopers zulke immense zommen uit 's lands schatkist scheurden, dat men al nauwer en nauwer bepalingen moest maaken, wat niet of al voor papier geleeverd mocht worden, en eindelijk verplicht wierd te affigeeren, dat de livre in assigtaten, niet meer teegen neegen, maar tegen vier stuivers ontfangbaar zouw zijn; deeze publicatie wierd zoo euvel door de Friesche Fransche commandant Casper Theri opgenoomen, dat hij dezelve schuldig verklaarde als wancredit voor de Fransche natie, en hunne papieren, n.b. in een tijdstip, dat de d'or in specie in Parijs waart was 968 livres, in papier; en de representanten noodzaakte hunne publicatie in te trekken, en ze als voorheen op neegen stuivers te stellen. Staande deeze gebeurtenis was de oude schutterij nog aanwezig, en verwagten van dag tot dag die nieuwe liefhebbers welke geneegen waaren de wapenen op te vatten, de schutterij te vermeerderen, en de stad voor onaangenaame gebeurtenissen te behoeden. Werkelijk dedden zich ook in onderscheidene wijken eenige op, aan wien men de vereischte geweer en wapens ter hand stelde.

Op het onverwagts wierden bevelhebberen gewaar, dat

men in de zoogenaamde Clubs een plan smeede, om bij de nieuwe organisatie der schutterij, het daar heen te derigeeren, dat de oude bevelhebbers en ook de onder officiers niet verkiesbaar zouden zijn, tenzij vooraf één jaar als schutter gediend hebbende, en weinige laater daagen wierd zulks ook bewaarheid, toen aan de Municipaliteit door eenige nieuwe schutters, en clubbisten een soort van adres wierd ingeleeverd verzoekende om door hun gezag, een soortgelijk articul in het nieuwe plan in kracht te stellen. Dit meesterstuk van ondankbaarheid, en onbillijkheid was geteekend door Jan D. Zeilmaker. De Municipaliteit, in plaatse van dit stuk direct te stellen in handen van die personen, waarmede zij kort geleeden zulk een nauwe en nieuwe verbintenis had aangegeven, gaa-ven alleen slegts kennis aan bevelhebberen, door een zeer onvolleedig, en duister extract, en verzochten quasi onze bedenkingen.

Hierop gaaven bevelhebberen door eene memorie hunne verwondering te kennen, over het gedrag dat de Municipaliteit ten hunne opzichte hield; namentlijk dat 16 personen, welke noch zoo kort geleeden de hand van broederschap, zoo zij in gemoede des tijds vertrouwden welmeenend was toegereikt, in zulk een kort tijdvak, zoodanige menschen slechte menschen geworden waaren, die het vertrouwen des besten burgers niet meer verdiende, n.b. een tijdvak waarin de schutterij geheel geen wagt noch tocht gedaan had, zijnde daarvan bij het inrukken der Franschen ogenbliklijk ontslaagen; te gelijk vroeg men een nadere verklaring van het 3de en 4de art. van het nieuwe plan.

Namentlijk of men op Meij zich ook in het kiezen van bevelhebbers dacht te bepalen, bij zoodanige personen, welke reeds een jaar gedient hadden, en zoo neen, waarom de teegenwoordige wierden uitgeslooten, met nochmaals te insteeren, dat het bewuste adres aan bevelhebbers mocht worden ter hand gesteld. Zonderling was hierop het apointment, mondeling gerelateert door den burger Westra, en behelsde in substancie dat de Municipaliteit niets op het gehouden gedrag van bevelhebbers te zeggen hadden, dat hunne goede naam niet in twijfel getrokken wierd, dat alles geschiede zonder de minste flitresure aan het gedrag van bevelhebbers te willen aandoen, edoch dat er tijden waren, waarin men iets moest doen, waarvan de motiven, of laat ik zeggen de reeden niet konde meededeelen; ja dat bevelhebbers instantelijk verzocht wierden, hierop niet nader te insteeren, of hun door memorien lastig te vallen. Dit collegie welke meer dan eens getoond had, dat het hart hun op de rechte plaats zat, dat men hun in hunne qualiteit nooit strafveloos kon hoonen, zweegen thans met innig meedelijden over hunne verteegenwoordigers stil, als wel voelende waar hier de schoen wrong, en zich niet gelijk willende stellen met weezens, welke alleen door onweetenheid en parcialiteit gedreeven wierden, en daar hun gewisse hun die calmte deed gevoelen, welke alleen voor de verdrukte onschuld bewaard blijft. Alleen verzochten bevelhebbers of de Municipaliteit gencegen was kruid, loot en verdere eigendommen op eene billijke tauxatie over te neemen, hetwelk ook wierd aangenoomen, uitgezondert onze bijbels en kussens in de beide kerken, als zijnde

zoodanige voorwerpen, waarvan de nieuwe bevelhebbers toch geen gebruik verkoosen te maken, met noch eenig tavelgereedschap borden, roomers etc. etc. (*).

Kort hierna wierd opentlijk gepubliceerd, dat dengeene, welke verkoos in de nieuwe schutterij te worden ingelijfd zich geliefde te vervoegen bij een der twee leeden der Municipaliteit, zijnde Tetroode en Roorda, zullende alsdan alle elegibel zijn tot officieren en onderofficieren, uitgezondert te thans fungeerende. Maar helaas deeze mijn sprong geheel verkeerd, de oude schutters naamen de beledigingen aan hunne bevelhebbers zoo onrechtvaardig aangewreven zoo euvel op, dat bijna geen een van deeze uitnoodiging gebruik maakte; goede raad wierd hier duur en dus moest een tweede middel beproeft worden, langs welk een weg nieuwe proceliten voor dit nieuw opgeworpen corps te winnen. En dit besting hierin: Op de twaalfde Mai, zijnde de laatste dag van het aanwezen der oude schutterij, wierd dezelve bij wijken voor commissarissen opgeroepen, namentlijk chergeants en schutters.

Na rang binnen genoodigt zijnde, ontvingen dezelve bij beurten den verdienden dankbetuiging voor hunne getrouwe diensten en bewaaring der algemeene rust en order, met vriendelijke sollicitatie van in hunne dienst als schutteren te willen continueeren; dit was weeder den bal mis geslaagen, want chergeants, en schutters bleeven bij hunne vorige denkwijze en bedankten bijna eenpaarig, ja zelfs

(*) Indien waarschijnlijk bevelhebbers hunne tegenwoordige tractementen van aal, vlees en wijn voorzien hadden, waaren zeker deeze ingredienten het eerst overgenomen.

een betuigde opentlijk zijne verwondering, dat men hun op die plaats noch durfde verzoeken, alwaar hunne officieren, en zij zulk een onverdiende hoon hadden moeten ondergaan, zoo dat van de geheele schutterij maar eenige weinige aanbleeven.

Nu bleef er noch eene zwaarigheid te overwinnen en men had het veld. Hoe op gemakkelijkste, en minst gerugt maakend middel, de schutterij te ontwaapenen? Dezelve in de wapens te roepen, en ze te doen neederleggen, dit oordeelde men niet raadzaam, daar het grootste en beste gedeelte der burgerij met weezin deeze verandering beschouwden. (*) Men verzocht ten dien einde, als ook om de geslaagen ordonnantie voor overgenoomen goederen te ontfangen bij commissarissen, de collonel en adjudant, welke zeer vriendelijk op een copje thee ontfangen wierden, en van advis waaren dat dezelve van stadswegen van de huizen der chergeants behoorden afgehaald te worden; want bevelhebberen hadden zich reeds verklaard, hunne huizen tot geene arsenaalen te willen doen dienen, deeze raad werd opgevolgd en zonder de minste opschudding volbracht.

Met deeze laatste stuiptrek wierd dan (zoo het scheen) dat oude collegie uit een gerukt, hetwelk 12 jaren, ook in tijden van beroering de rust onafgebrooken bewaard hadden. De Municipaliteit inwendig (zoo het scheen) niet voldaan zijnde over hun gehouden gedrag ten opzichte der oude bevelhebberen, committeerden den burger Westra om aan de collonel te vraagen, of zij noch niet eens colleja-

(*) Zie Matthevus cap. 26 vrs. 5, Marcus cap. 14 vrs. 2.

liten vergaaderden, waarop zij ten antwoord ontvingen, dat hun taak was afgedaan, en ook dat aan hunlieden daartoe geen plaats, of persoon ter hunner beschikking was overgebleeven.

Bereidwillig wierd hun hiertoe een der vertrekken van het stadhuis toegestaan, alsmeede een der bedienden, met instantelijk verzoek aan het verzochte te voldoen.

Daar bevelhebberen nimmer onbillijk waaren en gaarne de maat vol gaaven, wierd hier ook weeder aan voldaan en de collonel belag vergaadering op verzoek der Municipaliteit, hetwelk een gedeelte der goede burgerij noch in een denkbeeld bracht, dat de oude schutterij zouw aanblijven.

Doch deeze vergadering gebleek alleen belegt te zijn, om bevelhebberen nochmaals voor hunne getrouwe diensten dank te betuigen, zich zooveel moogelijk over het gebeurde te verschoonen, vriendschap en broederschap aan te bieden enz. enz.

De burgers Westra en Roorda, welke deeze commissie uitmaakten, wierden zeer kort door den collonel beantwoord, dat bevelhebberen hoopten en als burgers van harten wenschten, dat hunne opvolgers die waapenen, waarmede zij lieden de goedkenring des besten burgers hadden weggedraagen, insgelijks met dien ijver en onpartijdigheid, ten meesten nutte en rust van stad en burgerij zouden beezigen. Hierop begreep de commissie van hunne onaangename last ontslaagen te zijn en wilde vertrekken. Doch den meede-gecommitteerde captein S. Gratama verzocht noch een oogenblik gehoor.

Hierop volgde eene zeer gedetailleerde aanspraak, waarin aan den eenen kant de mishandelingen aan bevelhebberen aangedaan en aan de andere zijde het slegt gehouden gedrag van de Municipaliteit met de warmste couleuren wierdt afgeschildert, tevens de plichten en vereischens van een waar republikijs, en vrij geworden regent, naar zijne denkwijls afschilderde. Gedurende deeze breedvoerige harange waaren alle hartstoghten gaande, vergenoegen, weltevredenheid, op onschuld gegrond, aan den eenen kant, t'onvredenheid en spijt over het hooren van zooveele onaangename waarheeden, welke het gewisse niet loogenstrafven wilde, aan de andere zijde, deed commissarissen zeer ontroerd de vergadering verlaaten. En daar bevelhebberen alle niet minder van deeze stoute, doch waarachtige taal getroffen waaren, begaf zich ook ijder naar huis, en hiermeede was voor 't vervolg alles afgesponnen.

Men neeme niet kwalijk, dat ik nu eens wederom eenige stappen terug doe, want wijl ik in den beginne geen bedoeling had, dan alleen hetgeen de oude schutterij betrof aan te teekenen, heb ik mij tot de andere gebeurtenissen minder bepaalt. Een woord noch, zoo immer een geheel onkundig vriend dit eenmaal in handen mogte krijgen.

Nauwelijks waaren onze verlossers en broeders de Franschen hier ruim veertien dagen geweest, of onze waare vrijheidszoonen scheen doch van oordeel te zijn, dat die zoo lang verlangde, en eindelijk verkreegene vrijheid, niet door een doode spar, een vierkandt stuk hout konde worden afgebeeld. Men kwam derhalven met elkander overeen, op den 9de Maart 1795, een dag welke bij hun altoos in

zeegening moest gehouden worden, als zijnde de verjaardag van den grooten Hoofd, er een te planten, welke niet alleen diepe wortelen reeds geschooten had, maar ook tot een cieraad strekte onder de boomen des wouds. Men koos dan hiertoe een der fraijste sparreboomen, in vroegere jaaren door een edele maagd geplant en met haar opgegroeid. Om vooral alle denkbeeld van *vrijheid* aan dezelve te hegten (dit veronderstel ik volgens den aard der liefde) wierd ze uit den grond des wettigen eigenaars, niet alleen zonder enig daartoe verzocht verlot, maar zoo men van goeder hand meent, zonder eenige kennisgeving uitgeroeid en vervoerd.

Deeze altoos tierig groeiende boom verkoos men, om met alle uitgezochte plechtigheeden, welke die van de voorige verre moesten overtreffen, op het grootste plein der stad te planten.

Men vervaardigde ten dien einde een fraijen triumphwagen, in de smaak als bij de oude Romeinen, met verscheidene toepasselijke decouratien, altemaal zinspeelende op onze verlossing en verkreegene vrijheid; deeze waagen door vier paarden getrokken, voorafgegaan door een fraij musiek behelste iets treffends en aandoenlijks; een stoet van jongelingen en ongehuwde burgeressen volgden, gekleed als vooren, deeze trophé, het gansche Fransche garnisoen zoowel cavalerij als invanterij zetten deeze stoet geen geringe luister bij, en vooral een gedeelte van Harlinger burgers, alle ook op paarden gezeeten, hetwelk voor veele van die ruiters sterk gewaagt was, doordien men bij plechtige cavalcaden niet gaarn zandruijter worden wil, en

veele meer op een schip dan paard gezeeten hadden, doch alles liep wel af; genoeg dat men deeze voortrefvelijke boom plante en *dat hij stierf*. Wat hier meer bij plaats gehad heeft, kan ik niet wel melden, doordien ik mijn gansche gezin vrijheid gegeven had uit te gaan, en alleen het huis bewaarde. Één zinnebeeld der vrijheid had men, dat men namentlijk een vogeltje uit een kooitje zijn vrijheid schonk; maar in de vrijheid noch niet bedreeven, liet men het vliegen met een fraij bandtje om den hals, waarschijnlijk heeft dit diertje, gelijk als den boom, ook een vroegen dood in de vrijheid gevonden; ik voor mij ten minsten ken geene vrijheid, zoolang men mij een halsband draagen doet. Ik heb hier opzettelijk van aanspraaken en antwoorden gezwezen, omdat, zoo als ik reeds gezecht heb, niet uit huis geweest ben.

Intusschen voeren onze Fransche broeders voort op hun nieuw verkreegen crediet hunne assignaten teegen de beste winkel- en eetwaaren te verwisselen, waarom al weederom een nadere beperking daargesteld wierd.

Nu wende men ook alle poogingen aan om, waare het moogelijk, de inquantiering bij de burgerij te doen ophouden, men raadpleegde hierop met den commandant der Fransche troupes, en met zijn goedkeuring wierden de beste plaatzen der stad, zijnde alle publieke gebouwen, en volmaakt geschikt tot casernes geappropriëerd. De eenigzins begoedigde burgerij tot het leveren van laakens en deekens aangekondigd, welke zoo wilvaardig in deeze levering waaren, dat een groot getal nooit gebeezigd is, ten bewijze hoe gaarn ze van hunne onverzochte gasten wensch-

ten ontslaagen te zijn, en wel te meer door dien er veele verzelt waaren, met een legio van die weezens, welke hier te land in een zeer geringe achting zijn.

Hier gebleek het dat men zonder den waard gerekend had, wiji onse verlossers zoowel gehuisvest waaren, dat ze van deeze verhuising geen gebruik verkoozen te maaken, en zich opentlijk verklaarden, van niet te willen caserneeren.

De Municipaliteit schoon ook onvoldaan, verzocht elk burger zijn geleende, deekens en laakens terug te haalen, en de inquantiering bleef als vooren.

Dit bewijs van het weinig gezach der uitvoerende macht aan den eenen en van de geringe subordonnatie aan den anderen kant, smaakte geheel niet aan de burgerij. (*Een schaap dat geschooren word moet stil leggen*). Gelukkig dat over het geheel genoomen de burgerij over hun gedrag niet te klaagen had, in aanmerking neemende, dat het menschen waaren, die zoo voetstoots en haveloos van voor de trompen des kanons weg kwamen, en dus aan de etiquettes van een stil leeven niet gewoon, men ontzegge hun deeze lof niet, eenige weinige uitgezonderd, en dan wel voornaamentlijk onder de officiers, doch waar is *goud zonder schuim*.

Met hunne opvolgers wierd deeze caserneering weederom ondernoomen, ze wierd voor veele burgers ook drukkende, te meer zoo als ik reeds gezegt heb, daar ze irregulier was en gebleeven is.

Met veel moeite wierd dit dan ook werkstellig gemaakt, de burgerij bragt weederom een vragt deekens en laakens,

en onze gasten naamen afscheid, waaronder veele welke toonden vatbaar voor dankbaarheid en genooten weldaaden te zijn.

De derde bezending waaren vrij wat onrustiger dan de twee voorgaande, pleegden veele excessen zoo met het inslaan van glaasen, aanraaden van burger meisjes en vrouwen, en maakten zoodanig misbruik van hun papieren geld, vooral in brouwerijen en wijnhuisen, dat veele hunne affaires moesten doen stil staan, hun huisen sluiten, ja zelfs voor den welbetaalenden burger. Een burger, een brouwer zijnde, wierd zelfs zoo bedreigd, dat hij met zijn gezin de stad verliet en zijn deuren en vensters met planken liet toespijkeren, hetwelk door andere voor hun glaasen wierd nagevolgd, ja men was genoodzaakt de publieke coffij- of wijnhuisen in burger-societeiten te herscheppen

O gezegende vrijheid.

Intusschen hielt het Committé van inquantiering zich ook niet onleedig, zijnde de burgers Rijswijk, Velling'aen dr. Oosterbaan, zijnde een der leeden van de Municipaliteit den burger van Ring toegevoegd, deeze vier quotiseerden ijder burger op zooveel stuivers of guldens naar hun goetdunken per week, indien ze vervolgens van inquantiering wilden ontslaagen blijven, met uitzondering echter noch van de doorreisende troupes. Daar de meeste burgers hun buik (zoo men zegt) vol hadden, wierd door de meesten hier weeder aan voldaan, schoon deeze quotisatie ruim zoo oneevenreedig en parthijdig was, als de vorige inquantiering; met dit al heeft dit onbetwistbaar een

zeer aanzienlijke som opgebracht, waar de burgerij ter zijner tijd zeeker noch eens reekening van zal ontfangen; of ten minste hunne nakomelingen.

Met het wacht- of uitkoopersgeld ging men even willekeurig te werk, daar veele burgers 2 à 3 capitaalen verhoogd wierden, weeder andere geheel ontslaagen; en daar men zich van meest alle de uitgaaven, welke voorige bevelhebberen moesten doen, als portiers, gezwooren wakers, corporaals, loonwachten etc. etc. had ontslaagen, moet dit ook een fraij vergaadert penningje worden.

N A S C H R I F T.

Op het Provinciaal Archief bevindt zich het medege-deelde stuk, dat afkomstig is uit de nalatenschap van wijlen den Heer F. D. Fontein te Harlingen. Het kwam mij niet ongeschikt voor als eene nadere bijdrage tot de geschiedenis der Omwenteling van 1795 er een plaatsje voor te verzoeken in den Frieschen Volksalmanak, als een tegenhanger van de in den jaargang van '65 geplaatste aantekeningen van Mr. Daam Fockema. Na den warmen republikein het woord te hebben gegund, komt thans de beurt aan den voorstander der oude orde van zaken.

Later hoop ik nog nadere bijzonderheden omtrent de gebeurtenissen van 1795 en '96 den lezer aan te bieden.

EELCO VERWIJS.

Sagen end Teltsjes fen de heidebiwoners up Silt;

FEN

C. P. H A N S E N.

III.

De ierdmantsjes ín 'e kamp mei de reusen up Silt.

Do de underierdsken fen 'e sétsjerl bifryd wieren, samle Fin de ore nachts al sín fulk end sín friúnden by de hege Klinge um him hinne. It wier moai moäneskín waer, mar en tsiukke nevel laei der ôer de hiele heide; de swarte klingen stieken allinne, krekt as 't eilânden ef klippen wieren, buppe de nevel út. De ierdmantsjes hieden it de hiele dei sa druk hawn as de camelers as hia mankoär oansidze hwer 't hia hinne wolle ef hwer hia forgeärje scille; hia hieden ôer de heide rân as de waerkatten. Do 't jünde wier 't krekt as en byeswerm up 'e hege klinge.

Dêr hieden jy Fin end Elfin, Eske end Labbe, Hatje en Pilatje; de Puken end Dalmantsjes, de Nissen end Kaboutermantsjes, elts mei sín fulk fen hiele Silt. Hia snetteren end keakelen, krekt as de einden as hia ín 'e Keitumer haven oan 'e merk binne, ef as de gies thing

hâlde in 'e Bôrthing (en wadstream in 't easten fen Keitum). End binnen in 'e klinge wier 't sa ful fen ierdmantsje-frouliu, krekt as in Jenskes own, do dêr saunhûnderd mûsen in 'e kream layen.

Do der oan dat gesnetter en gejeusel in end up 'e klinge nin eind kumme woe, do bliesde Fin sin beide wangen up end rôp sa lûd as er koe: „Stean up!” (*) „Upstean, upstean!” andere dalik en greate mannichte. Do waerd it alhiel stil, end Fin spriek: „De sêtsjerl heth ús en bulte forthriet oan dien, de Sadrach pleageth him. Hy wier by sin âld wif weirûn, hie de skipper fen Rantum deamakke, um 't er it up 'e skipper sin widdaw forsiûn hie, mar hy hie him forpraet end fen 'e skipper sin dochter en blawe skine krige. Do, thocht him, scoed er 't ris by ús bisikje, hy krúpte in 'e hûd fen en ierdmantsje, end miende do dat hy scoe wol ringen en faem hadde. Hy woe Akel Dakel Dummeldei sin breid fortiede; mar dêr krige er koärt biskie. Enken jage him skielk by de doar wei. Hwet letter fûnd er en neakene jungfaem fen nûn wifs falk, in 't heef by it wite Klif, end dy woed er mei geweld hadde. It earne fanke koe net fen him untslein wirde; hie moást him unthiête dat hie sin breid wêse woe, sa lang, as hy it swye koe. Mar sâleman forrette him al gau mei sin gesiung, him sels end ús ta skea end ta skimp end skande, hwent sunt dy tîd binne de Braderupers end alle reusen up hiele. Silt lik up ús. Hie wolle ús nin bit mear liene; end neat mear jaen as

(*) „Reisc, reise!” nei de ôerlevering in 'e ierdmantsjetael.

deade hûnden end katten. Hia litte ús nearne mei frede end bruye ús ôeral, hwer 't wy ús mar sieän litte. De stoelstien ha wy forlern, dy heth de sêtsjerl weitôge. Ik bin nu nin kening mear. Hwet scille wy nu biginne? —

— — — Jimme anderje as Bunde sín bokken, — dy seyen neat. Ik sids: *reise!* (Wy moäte ús formanje, upstean).” „*Reise, reise!*” — gâlde de hiele gearkumste do. „Ik sids: wy moäte ús mêssen end tusken slípje, end ús hexebilen end ús hammers wer updôlle end den fiuchtje as de fieën!” — „Fiuchtje as de fieën!” — rôppen se him allegeäre nei. „Wy kumme moarn by de steapelklingen by enoär.” — „By de steapelklingen!” gâlden se wer allegeäre. — Do gîngen de ûnderierdsken út enoär, elts nei sín egen hûs, um him klear to meitsjen ta de krîch.

Dy selde nachts hie Dorret ef Diûr Bundis ek nin rêst. It forthrette hir dat er ûnfrede ôer hir kumd wier. De moärns foar dat it dei bigûn to wirden, do alle ierdmantsjes sliepten, do slûpte se sunichjes ín 'e nevel ôer 'e heide nei de hege klinge; hwent de Braderûper hieden wol mirken, dat de ierdmantsjes sa rûn end sa'n drukte hawn hieden up 'e foëtpaden dêr bûten nei de klinge ta. Do Diûr by de klinge kaem, do wier alles stil. Hiu gîng mei 't iene ear up 'e drumpel fen 'e doar lidzen um to harkjen. Do hearde se, dat Fin sín wîf yet up wier end hir berntsje widze. It ierdmantsje-wîf sung by de widze (up sín siltersk):

„Heya hei!

Dit jungen is mín

Meären kumt sîn fader Fin
 Mé en man sîn haud.
 Heya hei, heya hei!"

In ús frísk :

Heye hei!
 De junge is mines.
 Moarn kumt sîn heit Fin
 Mei en mans haed (hulle).
 Heya hei, heya hei!

Do Dorrit dat hearde, thocht se, it is heech tíd, dat de Sílter kampers wekker makke wirde. Hia koeden fen 'e ierdmantsjes ôerfallen end forslein wirde. Hiu rûn anstûnds nei de fredeklinge (*) súdwest fen Braderûp end stiek it Braderûper liacht oan. Dit wier jimmer ín aleariden en *biken* ef en teiken, as 't barnde, foär de Sílter, at er oarloch kaem. It dûre net lang, do waerd er *túte* a Tinnum, ín Eidum end ín Keitum, end eär 't it dei wier barnde der al en *biken* in alle dorpen up Silt.

D' ôerdeis kamen de Sílter reusen al gau fen east, wêst end súd oanriden end rinnen. It wieren ín dy tíd *bestich* (beesthaftige, ôerevelske) greate keardels, de Sílter Kampers ef Friesen. Hia wieren krekt sa rûch end ruw as se lang wieren, end Hans Kielholt skreaw dat hia en

(*) Dy hichte hiët nu tsjinwirdich *Fredden-* ef *Fröddenhoog*, licht wol um 't er en *Fred* ef *Frödde*, dy as en heidenske priester ef heilige biskreawn wirth, bigraven leit.

jelne fif, sex lang wieren. De measten wieren biustere mál uptakele, end hia hieden aldernuverichste wapens. Der wieren gûden dy hieden wullene klean oan, sa tsiuk as felt, oren hieden klean fen tard seildôek, mar de measten hieden en rûge pels fen skiëpe- ef séhûndefel, end en hiel bulte hieden mar en kuwe- ef en hîngstehûd ôer 'e skouders hingjen. De séreus ef kening Ring hie en forgildene hôed, en ding as en líts umkeard boat up 'e hulle, end moät dêr mei, do er dea wier, ín 'e greate Ringklinge biïerdge wêse. De kening Bröns, ried mei sîn soan, de lítze Bröns, up en forgildene wein. Piar wier sîn foörman, dy ried him fen Stedum ôf (dat to suden fen Tinum ín 't tsjinwirdige Haff-weilând laei) nei Öwenhoog end Klöwenhoog op sîn eine lând. De greate Bröns end sîn soan hieden en hiele wapenklaying oan, lík as 't do it brâkme wier, to sidzen: en îseren bæitsje, alhiel fen ringen, end en forgildene hôed ef en helm mei en earn der up up 'e hulle. De Bram fen Keitum wier en gôed friûnd fen hiar; dy hie egentlik de brôek oan, sa 't me sei, end dêr wier er wakker greatsk up. Hy wier de kenings riedjower end hy hie forgildene knopen oan sîn bæitsje, sa great as oesters. (Hy end sîn fulk lidze nu ín 'e Bramklingen bigraven.) De Bulle fen Morsum hie en kuwehûd mei goudene hoarnen um, end de hoarnen stieken him buppe de hulle út. (Sín grêf, de bulleklinge, waerd ín 1842 iepen makke, do kening Christiaen VII op Sîlt wier, mar se kouden de hoarnen net fînde). Greate Urdig hie en îserne bûgel um 'e hulle end en îserne theskfleale ín 'e hând. (In 1628 waerd up it Morsumer tsjerkhóf yet en deads-

hulle upgroeven, dy mei en îseren bûgel forsiûn wier.) De smid fen Morsum, dy jimme thoarstich wier, hie en fet mei bier up 'e rêch, mar hy woe 't net wite dat er hwet in wier, end dêrum sei er dat dat fet wer sîn trumme. As er miende dat nimmten it seach, den naem en gau en swulch út it fet; mar de oren waerden 't gau wîs, end hia swarden dat Niis moäst foar oan gean end hia woeden by de trumme bliuwe. (Sûnt dy tîd wirth er up Sîlt yet fulle sward by de trumme!) Tiul fen Archsum wier en bôer, end dy wier sa breed as en fôer hea. Hy wier riden end hie de skûrredoar mei up 'e wein. „Dy kin to pas kumme,” sei er, „as ik in 't gefucht kum den hâld him foar my, den kinne de fyanden my net reitsje, end kumme se my to nei den kin ik er tweintich tagelîk mei bisere. (Tiuls lând end *Staven* (*) is in 't sîden fen Archsum yet bikend.) De greate Eber fen Stedum wier stalfeint by kening Bróns; hy hie en strûp um 'e hals end en bîndstók up 'e nekke. Dy strûp wier en teiken dat er tsiêne, end de bîndstók wier sîn puls end mei iens sîn wapen. Hanleke hie en greate seine end Boh end Boik, hieden greate boatsheaken in 'e hând. Aarn (Earn) fen Keitum wier fen keninklik kumôf, end dy hie sîn hôed mei feären forsiere. (Me wît it plak yet dêr er biïerdge is.) Tix end Thör wieren fen Tinnen fen dinne. Tix wier de skriiwer fen kening Bróns end hie en forgildene halsbând, mar Thör wier de kening sîn hôfgik end dy hie en hôep fen en fet ef en wîlgentûke um 'e hals, um 't er ûnfry wier.

De Uuwen (en slachte) kamen fen east end de Mannen

(*) *Staven* gelijk deensk: stavn, berteplak. De forsiïsker.

(ek en slachte) fen wêst. (*) Barming kaem mei en hiele heap; dy hie en hiel eind de wrâld in wêst end hie glêsene potten fen 'e Middellândske sé meinumd. Hy wenne in Eidum. (Foar en jier mannich hie Henning Rinken yet en glêsene krûk ef urne, dy út 'e Barmingklingen upgroeven wier, mar dy forkeape er in 1848 oan kening Christiaan VIII.) Niaul end sîn heap waerden de westerlânder katten neamd, um 't se falsker end litzer wieren as de ore Silter Kampers. (Hiar grêven wirde jimmer kattedklingen hiëten. Der binne potten, dulken end ringen in fûnd.

Sialle end Kialbing wieren fiskers fen Eidum. Sialle wier in 'e hûd fen en sébaerch krûpt, en dêr hied er de kop end stirt oan sitte litten. De sébargekop stiek boppe sîn hulle út end de stirt sleepte efter oan. Hy stunk as en kring, mar der hied er nin bít ûnder to dwaen; den rûnen de ierdmantsjes safolle to better for him wei, sei er. Kialbing kaem mei en great walfisk-kakebien oantôgjen, dêr woed er de noard-biwenners mei deye. Unding end Wirk fen Rantum hieden hiar alhiel mei droege skul (†) bihungen, end elk hieden se en greate griet up 'e rêch. Hia seyen: „dêr kin de fyand net thruchhinne sjiëte, end den hêve wy ek net fen hunger to stjerren as de slach ris hwet lang dûrreth.” Hia hieden fiskersforken in 'e

(*) Der wieren in âlde tiden forskate sukke slachten end slachtnamen, dy altd krekt út enoär hâlden waerden, end nei alle wierskin ta mannich pleats- end fulksnamme oanlieding jown hadde. Sa wier der in Morsum ek sa'n slachte dat binammen *de Friesen* neamd waard, end dy hiar grêven yet ûnder de namme fen *Frischooger* bikend binne.

(†) *Gelrockneten Rochen* stiëth er in 't tsinsk; end for mîn griet heth de tsiuske forteller *Glattroche*. De forfrisker.

handen. — De measten fen de Sílter reusen hieden koperne (brûnsene) ef íserne swirden end bilen ef stríðhammers, ek fen metael by hiar; mar dy jinge; dy gôed sjiëte koeden end rêd up 'e skunken wieren, hieden flitzebôgen ef hand- end foëtbôgen mei pilen fen hout ef fiskbunken end koperne end ísrene bouten.

Hia teagen allegeäre mei mankoären nei de Thingklingen up 'e Tinnumer heide, dêr foärjiers end by 't heärst altíð thing hâlden waerd. Dêr kaem it fults mei de riedsliu end de kening by enoär, um to rieplachtjen ôer 't jinge for 't lând it bêste wêse scoe, um wilkarren to meitsjen end riucht to spreken ôer dy jinge dy ûnriucht dien hieden.

Do de Sílter reusen forgeäre wieren, gíng kening Bröns up de greatste thingklinge stean: end rôp: „ Jimme heil allegeäre!“ (*) „ Juwes ek!“ rôppen de reusen. — „ Is der ek freämd fulk ûnder jimme?“ frege Bröns. — „ Hjir binne Jes end Jasper fen Braderûp!“ andere de skriuwer. — „ Wi sin och Siljringer!“ rôp Jasper. — „ Dat klingt en bítse deensk,“ sei Bram, — „ dat moäte wy neyer ûndersíkje. Sids ris: *Diar lí trí niworpen wípeyer un iën nêst úp Rândshorn.* (†) — Jes sei: *Dar lígen dry nue huser up é heed, o den sin al tisammen bestialen fon di ûnderjordískén.*” (§) — Dat hest' er gnâp ôfbrocht,“ spriek

(*) Sílterfrísk: „ Jûw hial altermael!“

(†) By ús wier 't eren: *Der lidze flower lotterkleare lieapayen up en finneherne in ien nêst; lík as bikend is, it schibolet, dat de friesen brúkten um en útman der út to kennen.*

(§) Der lidze thrye nye husen up 'e heide, end dy sind allegeäre bistellen thruch de ûnderierdsken.

Bröns, „dêr kumt it krekt up oan. Bisikje du dat ek ris, Jasper.” — Jasper sei: *Der ligt en wif i Barsel me tré jângen i een hûs i Brarop, a de sin mín wif, é skal sú hjem, a passe up, at de tré lilje Sûlringjer nícht bliwen stialen, wen I nícht wil kummen, um sú hjelpen mir.*” (*) — Dat wier yet better,” spriek de kening, — „Hwet hadde de ierdmantsjes dy den ôfstellen? frege Bröns. — „Fin heth mín tsienstfaem stellen end ta sîn wif numd, end Ekke woe mín suster Dorret forliede, mar hy krige en kat; ik hab him moai to fiter hawn, (†) sei Jes. — „End my heth dat tsieavepak mín lammen end skinken ôfnumd,” andere Jasper. — „Den hâlde jimme net fen 'e ierdmantsjes, wolle jimme den mei ús um se dea to slaen?” frege de kenings riedjower. — „Ja, to deale, hia scille en pínlike dead krye,” seyen se beide. — „Dat 's gôed,” sei de kening. — Habbe de oren ek yet hwet to kleyen oer de ûnderierdsken?” — „Ja,” andere Nís de smid,” hia sâpe min bier up.” — „Hia woeden my mín wif ôfstelle,” rop Tipke, de hoâne fen Keitum, mar ik kaem se ôer 't mat end thwung hiar

(*) Der leit en wif in 't waerm bêd fen thrye bern in en hûs to Braderûp, end dat is mín wif, end ik seil nei hûs ta, end passe up, dat de thrye litze Sîlters net stellen wirde, as jimme net kumme wolle um my to helpen. — De Braderûper wite yet krekt hwer 't Jes, Dorret end Jasper wanne hadde, end hia telle ek, dat Jasper sîn wif fen thrye bern tagelik in 'e kream kaem.

(†) In 't oarsprunkelike wirth dit hiele petear up sîn heal deensk end heal sîltersk forteld; mar um de maklikens for ús lêzers hadde wy 't mar ôerset.

DE FORFRISKER.

um se my wer to jaen." — Skriuw dat allegeäre up," sei de kening tsjin Tix. — „Jáwol, end den ek dat hia my en bern forroale hadde," rôp Manne fen Eidum. — „Hia meltze ús ky end meitsje dat wy bitsiðende bûter krye," — klagen de Tinummer. — „Hia rinne my altiten um 'e foëten, end hia traepje my up 'e hakken, as ik ôer 'e heide gung," — rôp de greate blinde Erk Nikkels fen Keitum. — „Den binne der klachten nôch tsjin de ûnderierdsken, wy moäte se straffe. Wy moäte fiuchtje mei hiar end hiar allegeäre up ús lând útrûgje," spriek de kening. — „Binne jimme mansk enôch, um tsieäven end bidlers end alderhande gemien fulk to forslaen? rôp kening Bröns nu. De Silter bigûnen dêrup sa gruwelik to flukken end to skimpen up de ierdmantsjes, end seyen dat er net ien mei hiele bunken ôf kumme scoe. Hia swarden to ôerwinnen ef to stjerren, end do 't upskûr en bitsje bidarre wier, keasen hia up de kenings eask hiar oanfierders ta de krîch. Hia keasen de Bulle fen Morsum, de Earn fen Keitum end de Ring fen Eidum ta hiar ôersten. Nís Smid moäst foarup gean mei de trumme, end Jasper ek um hiar 't paed to wîsen. Hy krige en stôk mei en deade ká der up ín 'e hând end dy droech er foar him heech ín 'e luft, um 't de oren him altîd sieän end neikumme koeden. Hy waerd dêrum nei dy tid altîd Jasper Ká neamd. Bifoar 't de Silter noärdlik up ta de krîch teagen, spriek de heilige Frödde fen Stedum. „Wy moäte earst offerje, foar 't wy ín 'e strîd geane." — „Wy hadde fen 'e moarn al *bîken* barnd," andere Hai. — Frödde sei: „Habbe jimme den ek ruppen: O Wedeke, rêd ús! O Wedeke fortar

(ús offer)?" — „Já, dat is allegeäre bard end sein wir-
den up 'e Windeklingen, up Weda's klinge end up 'e hei-
lige pleats," wirde him ta'n andert jown: „Wy binne
klear."

Nu teagen de Sílter Kampers noard ôer 'e heide. Do
se to Braderûp kamen wier de smid sîn fet lang al leech,
end elts hie en danigen thoarst. Hia gíngen um 't Moar (*)
hinne up 'e grúnd lidzen, um to drinken end hwet út to
rêsten. Hia sûpten it hiele Moar leech, dat dôch gâns en
swulch is, end do teagen se, wer fjirder noard, de kening
up sîn wein ín 'e mids, end Nís mei de trumme end
Jasper mei de ká foaroan. Thichtst oan hiar fulge Tiul
mei sîn skúrredoar end de twá Ramtumer fiskers mei hiar
skul end grieten. Den hieden jy Ring end Barming mei
alle Eidumer séliu end katten, dy flink wieren end gôed
sjiëte koeden, end de ore Rantumer fiskers end strândrin-
ders. Den kaem de kenings wein mei de greate Bröns
end de lítze Bröns, mei hiar skriuwer end foërman. By
de wein rân de greate bûnte hând fen 'e kening end de
ore Steidumer end Tinnumer. Dêrup fulge de Earn end
Bram mei alle Keitumer end efter hiar de Bulle end Ur-
dig mei de ore Morsumer end en Archsumer. Eindlings
efter 't hiele heir fulge Eber mei sîn bîndstôk, Kialbing
mei sîn walfisdkakebien, Sialle mei de sébaerch end Thör,
de kenings hôfgik, mei sîn fethoepen um 'e hals, en skille
up sîn blawe mûtze, en wilgentûke ín 'e iene end en kuwe-
hoarn ín 'e ore hând. Alle ameryen bigûn er up sîn hoarn
to tûtjen end den seid' er, dat er sîn heite ky end bar-

(*) En soarte fen en mar.

gen nei de heide jage, um 't se de griene fette greiden net fornere koeden. Bywilen sloech er mei sîn tûke up 'e sêbaerch, mar Sialle fælde er nin bít fen.

Jes wier net sa dapper as Jasper; hy bleaw hieftid en eind efterút, hwet langer hwet fjirder as de Silter nei 't noarden kamen, end up 't lêst bleaw er stean by de Reiseklinge. Thör rôp oan him: „Jus! jus!” (krekt sa as me de bargaen rupt) mar it hulp neat. Jes sei, hy woe de wacht hâlde by de Reiseklinge end sieän ef sîn tsiënstaem ef de ûnderierdsken der yet wieren. Hy skûrde de heideplanten end de ierde fen 'e siden fen 'e klinge ôf (*) end socht nei en íngung; mar do de ierdmantsjes hiar husen forlitten hieden, hieden se alle gatten sa thicht makke, dat er neyerhând alhiel nin doären mear ín 'e klingen to fínden wieren, inkeld ris en lege gung oan 'e súdeastkant ãy nei de kelder ef nei hiar wente rûn, (Jes en Dorret hiar heit moät Bânde hiëten hadde end nei de sagen liketh it wól, dat er it hûs to Braderûp, dat letter Dorret hirres wier, buwe litte hie).

De reusen teagen jimmer fjirder nei 't noarden. Do se up it lând oankamen, dêr tsjinwirdich de Silter fiúrbeaken stiëth, kamen de ierdmantsjes hiar ín 'e miëte. Do it lítze fultzen de ká ín 't each krigen, seyen hia tsjin enoär, „o, binne it nin oren!” — end hia wieren blíd dat de fyanden nin kriús foar út droegen. Mar do de ierdmantsjes al dy greate strídmannen end Tiul mei de skûrredoar

(*) De Reiseklinge stiëth yet hiëd alhiel bleat up 'e siden; mar ien fen Jes sîn neikummers heth letter ek en stik fen klinge ôfgraven um it by 't buwen fen en skûrre to brúken.

seagen, do se de trumme hearden end de lucht fen 'e sébaerch end fen 'e droege skul end fen 'e grieten hiar tsjin kaem, do krüpten se gau in hiar gatten end ûnder 'e strûken end heidebusken, dêr 't lând do ful fen wier. It wier krekt as se sa mar in ienen wer fordwûn wieren, end de reusen hieden der wol oan, dat hia se fînde end reitsje koeden; mar Tiul end Erk Nikkels trapen forskate dea sûnder dat hia se mirken. Up 't lêst fûnden de kat-ten fen Eidum hiar in hiar busken end gatten; end dy hisen den de greate hûnd fen Bröns in hiar holen, um se der út to driuwen, end skeaten se, sa gau as se hiar mar sieän lieten, mei hiar pilen end bouten dea. Doch it dûrre net lang, do hieden de ierdmantsjes de hûnd al hwet in-jown, dat er stoar. Dat moeide de kening thîge end do bifelle er, dat Sialle moäst mei de sébaerch foarup um de ûnderierdsken út hiar gatten to stiunken, hwent hy hie bimirken, dat de ierdmantsjes thîge fine noaskes hieden. De Pûken end ierdmantsjes gîngen nu up 'e flecht fen 't iene buskje end gat nei 't ore. De Pûkliu waerden 't earst wirch end binaud; end hiar kening Nîske, rûn sels nei kening Bröns ta en fôel him to fôet, end de oren rûnen eastlik forth nei de Wolde in en lichte, dy letter altiten it Pûkedal neamd waerd, end dêr forskûlen se hiar in 'e busken end gatten. (*)

(*) Do de oarloch foarby wier, lang nei dy tîd, do makken se frede mei de friesen end wennen sels in 'e hûsen fen 'e sîlters, in hiar skûrren end souders, end nachts den joegen se en hiele bulte spil út, end deis den hulpen se hwet mei end peuselen sa hwet for hiar heren, hwer se koeden ef muchten; sels fulgen se dy wol ris up hiar skippen, end fôeren as *Klaboutermannen* mei up sé.

Do de ânderierdsken seagen, dat de Pûkliu forfeard end ûntrou wirden wieren, waerden se thêge nidich end dapper. Hia krâpten en sprungen, sa fluch as flieën, de greate sleawe reusen ûnder 'e klean end by de skunken up in 'e hichte end stieken end snyden in 'e hiar driftigens mannich reus mei hiar messen end bilen fen fûrstien dea. Sels kening Bröns end sîn soan, mar ek kening Niske forlearen in 'e slach it libben, hwent de ierdmantsjes wieren tûk, end se hieden 't binammen up dy forsiûn. It alder slimste gîng it líkwol *Tewelken* (it dûveltsje) fen Stedem, kening Bröns sîn lifdokter, ôf; de ierdmantsjes bigroeven him libben in en hichte by Kampen, dy letter Tevelkesklinge naemd waerd. — Mar de reusen warden hiar as leawen, hia sloegen enl staetten end skeaten as keardels, sa 't er ek en hiele bulte ierdmantsjes fôelen. Mar do se hiar kening Bröns end en mannich hûnderd fen hiar fulk forlern hieden, do teagen se nei 't sîdwesten nei Rîsgap (*) torêch. Ta hiar luk kamen hiar dêr hiar wîven end dochters mei hiar brypotten tsjin. De Sílter frouliu hieden gâns sorch ôer hiar manliu, dat hia for de nacht licht net werum kumme ef fen hunger stjerre scoeden; dêrum hieden se allegeäre en greate íseren pôt ful bry kôkke, end sa wieren se tsjin 'e jûnd nei de heide gien um hiar manliu hwet forsterking to bringen. Mar do se fornamen dat de Friesen up 'e flecht wieren, waerden se lík, end se skullen end skimpten up 'e reusen, end slingeren de ierdmantsjes de bry um 'e earen, gûden derfen krigen de bry in 'e eagen, sa 't se blînd waerden, oren krigen sa folle in 'e

(*) It gat fen de reusen thruch it reade klif.

hals, dat se smoarden, end wer oren forgeaten it fuuchtjen thruch al dy tsjeppe frouliu. Up it lêst kamen de reusen ek wer ta stean end sloegen do sa grimitich in 'e ûnderiërdsken um, dat foar 't de nacht kaem, do layen alle ierdmantsjes dea up 'e heide, rûndum um 't apedal end um 'e fiver hinne, dy thruch 't Rîsgap nei 't súdwesten útrint. De ierdmantsje-kening Fin libbe yet allinne mar, mar hy siet to skriemen up 'e sethelstien, dy er hjir werfûn hie, krekt do de strîd forlern wier. Hy woe sîn falk end sîn rîk net ôerlibje; hy naem sîn stiënen mes end stiek him sels dea, do de sinne ûndergien wier. De sékening Ring wier erch biseard end stoar en bítsjen súdliker, ear 't er wer nei sîn hûs in Eidum torêch kumme koe, ûnderweis (*). Sa wieren der nu up ien dei flower keningen up Sîlt um hals rekke.

Do de strîd wûn wier, de wieren de Sîlter krîchshelten, dy yet in 't libben wieren thêge blîd. Hia ieten nu it ôerskot fen 'e bry up, mei de droege skul end de grieten fen 'e Rantumer end en rêst tsis, dy en Archsumer meinumd hie um to forkeapjen. Do gîngen se mei hiar frouliu binôge nei hûs.

De ore deis moâsten de Sîlter mei alleman wer nei 't noarden um hiar deaden to bigraven. De foarnaemsten waerden biïerdige up it plak dêr se fallen wieren.

Hiar lichem waard forbarnd, de eâske in potten dien, hiar wapens dêr by ef der up leid, den en mannichte greate

(*) Sialle bleaw ek en kîts eindtsje to noarden fen Eidum lidzen, end waard in en kîtze hichte (Sialleklinge) biïerdge. Sa moât it ek mei de greate Erk Nikkels gien wêse up 'e heide in 't noarden fen Keitum.

end lítze stiënen um 'e potten hinne upsteapele, end eindlings end greate heap ierde up it grêf smiten. Dy 't meast in oansieän wêst ef dy me bêst lye meyen hie, krige it greatste grêf. Dat fen kening Bröns waerd en hiel berch (sahwet 26 fiet heech end 400 fiet in 'e rûndte), dy yet to sieän is end de greate Brönsklinge hiët. Dy stiëth by de fiûrbeaken, súd der fen ôf. End líts eindtsje fjirder west waerd sîn soan bigraven in 'e lítze Brönsklinge. Sels sîn hûnd end de Pûkekening Nís krigen elts en lítze klinge ta hiar oanthinken yet en eindtsje westliker. Disse twá klíngen waerden de Hûndsklinge end Nisseklinge neamd end steane yet, krekt as de greate end lítze Brönsklinge. Ring waerd in en greate klinge binoarden Eidum ef Westerlând biïerdge, end dy sîn grêf is ek yet to sieän. De ore Sílter kampers, dy in 'e strîd fallen wieren, waerden in de lange grêven, dy me de Kampergrêven, reusebêdden ef *Börder* neamth, forskate in ien grêf bigraven. Dy binne net sa heech as de rûnde Brönsklingen, mar langer end fen greate stiënen in 't rûndte insletten; (ien der fen is langhaftich rûnd, 90 fiet lang, 30 fiet breed end 10 fiet heech; en oar is flowerkantich, 135 fiet lang, 28 fiet breed end 4 fiet heech); hia lidze en bitsje noärdliker as de fiûrbeaken. Sa foreren de Sílter in dy tîd hiar deaden.

Binoarden de *Börder*, mar net fir der fen ôf, buwden de Sílter friesen nei de oarloch en dorp, dat nei de kamp: Kamp ef Kampen neamd waerd. Net fir fen 't plak ôf dêr se wûn hieden, buwden se letter en dorp ef ea stêd, dy *Wonstedt* ef *Wendingstedt* neamd wir-

den is. (*) Do it âlde Wendingstedt um 1362 hinne thruch de sê ûndergien wier, waerd it lîtze dorp, dat nu Wendingstedt hiêt, oanleid.

Hwer 't Fin sîn lîk end sîn wif mei hir bern end hwer alle deade ierdmantsjes bleawn binne, kin ik jimme net fortelle. Der binne gûden, dy miene, dat hia in 'e lîtze klingen, dy me Stîppelstînklinge end Stînboërd neamth end dy súdeast fen Wendingstedt ôf lidze, bigraven binne.

De Sîlter wieren nu fen 'e ûnderierdsken ôf, end dêr wieren hia blîd um. Nîs smid in Morsum allinne klage jimmer yet, dat hia him sîn bier in 'e kelder upsûpten. (It liketh wol, dat, nei 't de ierdmantsjes up 'e Norderheide fordûlge wîrden wieren, de ûnderierdsken hiar up 'e Morsumer heide ek net feilich mear achten, dy der fen ôerbleawn wieren nei Nîs sîn kelder, dy altîd gôed foarsiûn wier, de flecht numd, hiar dêr in nêstele hieden end fen de roarried dy dêr wier libben). Up en tîd dat se biertaepje scoe kaem de smid sîn wif ien fen de tsicafhaftige ierdmantsjes ôer 't mat. Hiu joech him en thîge útskûrring, mar hy ûnthiëte dat hy scoe en sein in 't bierfet lidze, dat it nea leech waerd, as der net ôer 'e tunne flukt waerd end hia der neat fen tsjin hir man sei. It wif swei, it ierdmantsje lei sîn sein in 'e biertunne,

(*) De Braderûper, dy my it measte fen 'e ierdmantsjes end de krîch tsjin hiar teld hadde seyen ek, dat do de Sîlter fen 'e strîd torêch in hiar dorp kummen wieren, do hieden de strîders tsjin mankoar sein: it brette flesk is up! — end dêrum hiet hiar dorp Braderûp. (Dit teltsje liketh my hwet ûnwiërskinlik ta; licht is 't letter wol upthocht).

end Nís, dy jimmer thoast hie, rân krekt as altiten alle ameryen út 'e smitte nei de kelder, um en sluk út it fet to heljen, mar sâuder dat it bier like to forminderjen. Do de smid dat wûnder ûntdiek, rôp er: „dat is dôch en dealske rare tunne, dy nimmer leech wirth!“ Anstûnds fordwân de seininge, it fet wier leech end de ierdmantsjes stielen brea end bier lík as ín 't forige út 'e kelder, sânder der hwet skeaforgôeding for to jaen. It wíf forhelle do oan Nís, hwet hia him oan 't do ta forswein hie, end hia rieplachten mei hiar bûrliu hû 't se der mei oan scoeden um fen dat tsieavefultzen ôf to reitsjen. Hia rieden Nís oan, dat hy moäste de ûnderierdsken fange end deameitsje, mar dy wieren fulle lieper end flugger as hy. Up 't lêst kaem der en âld wíf, dy ín hiar junkheid faek mei de ierdmantsjes borte hie, end dy forhelle Nís, dat de ûnderierdsken hieden hiar ris iepenbiere, dat hia koeden net ôer it kriús end alles hwet up it kriús like ef dêrmei bisibbe wier. Hia koeden der net ôer, net thruch end net ûnder kumme; for 't kriús moâsten hia up 'e flecht tsieän ef fordjerre. Dêrum ried it wíf de smid oan, dat hy moást en tsieäl fen en wein for eltze doar fen sín hûs sette end den it hûs ín 'e brând stekke; den scoeden de ierdmantsjes allegeäre mei 't hûs forbarne.

Nís smid die it. Do 't hûs ín 'e brând stoe, woeden de ierdmantsjes forthfleane, mar se koeden der net út kumme, um al dy kriusen, dy de weintsieälen útmakken. Hia stieken de lítze handtjes thruch de speaken end rôppen um help, mar de Morsumer lieten se allegeäre forbarne. Up 't lêst seagen de ûnderierdsken thichte by 't barnende hûs,

it âld wif, dy dy ried ta hiar ûndergung jown hie, end do rôppen se: „spilmakker! spilmakker, hwet hestu ús forret!” Dat wier 't lêste, hwet me up Silt fen 'e ûnderierdsken heard hie. Hia forbarnden allegeäre mei mankoar, end sa wieren de lêsten fen hiar fordilge. Me wít líkwol yet hwer 't it hûs fen Nís smid in Morsum stien heth.

De eangstne fen 'e ierdmantsjes for 't kriús bitsiut, dat hia hiar geastlike swakkens tsjin it kristendum, dat jimmer neyer kaem end it kriús as teiken hie, fielden end jechten. It hiet rândum, hwer it kristendum ínfierd waerd, dêr fordwûnen de heidenske ierdmantsjes ef de ûnderierdske geasten. Up Silt waerd it kristendum langsum end let ínfierd, for gôed earst um 1400 hinne. Nei en âlde sage hie Ekke up Helgolând it kristendum oannumd. Hy wier dêr Gies, Oegis ef Kies neamd wirden, mar nu waerd er en heilige, dy Sint Thuthias doopt waerd. De Helgolânders mienden, dat er de fiskers sein oanbrochte, end hia brochten him dêrum, yet lang nei de ínfieringe fen 't kristendum, alle jieren ín feestlike processie en offer. De Hörnumer fiskers learden him líkwol hiel oars kennen, do er hiar lând end wenten forwôeste. Mar hia moäte ek hwet loai ín sín tsiënst wêsen, end him neat as roggestikels offere hadde.

Sûnt de strîd up 'e heide by Kampen, dêr de greate Bröns fallen wier, hadde de Silter net en egen kening mear hawn. Hia regeären hiar forthoan sels thruch hiar 12 riedsmannen, end as se ín oarloch kamen, thruch hiar helten, dy se den ta hiar ôersten keasen.

G. COLMJon.

DE NOORSCHE MYTHOLOGIE

naar Dr. R. Reusch.

(*Vervolg.*)

DERDE AFDEELING.

Thor en zijne groote daden.

Thors familie en landhoeve.

69. Na de acht jongste zoonen van Odhin besproken te hebben, wenden wij ons tot den oudsten en voornaamsten, tot Asa-Thor. Zijne moeder was de reusendochter Iördh, en toen zij — men weet niet om welke reden — van Odhin scheidde, verliet ook Thor het vaderlijk huis, en groeide bij zijne pleegouders Vingnir (de gevleugelde) Hlora (de fonkeleude) zoo voortreffelijk op, dat hij de sterkste van alle Asen en de voornaamste na Odhin werd. Doch hij geleeek zijnen vader weinig. De oorlog, Odhins hoogste lust, was hem een voorwerp van afkeer. Hij bezigde zijne kracht niet om de aarde te verwoesten, maar om haar te beschermen, en was om die reden een geboren vijand van alle reuzen-geslachten.

70. Thors landhoeve in Asgardh heette Thrudheim of Thrud-vang (de woning of het veld der kracht.) Daarop verhief zich het paleis Bils-Kirnir

(de vrolijk glinsterende), dat vijfhonderd veertig vertrekken telde, en zoo als Odhin zelf bekeunen moest, grooter ter was als Valhöll. Thors echtgenoot was Sif (de verwantschap). Zij bracht hem een stiefzoon aan Ullr (de wollige) en baarde hem eene dochter Thrudh (de kracht), Bovendien had hij bij eene reuzin Iarn-Saxa (de ijzersteen) twee zoonen Modhi (de moedige) en Magni (de sterke) verwekt; hij had ook een schoonzoon kunnen hebben, maar die behaagde hem niet.

Alvis doet aanzoek om Thrudh.

71. Sif had namelijk, terwijl haar gemaal naar Iötunheim gereisd was, de schoone Thrudh aan een dwerg Alvis (de alwijze) toegezegd. Boven mate gelukkig versierde de kleine zijn huisje in Svart-alfaheim zoo prachtig als hij kon, en ging bij het vallen van de avondschemering — want de dwergen kunnen het daglicht niet verdragen — naar Thrudh-vang om zijne bruid af te halen. Doch hier ontmoette hij een man sterk met een rooden ruwen baard, die hem, toen hij zijne begeerte bekend maakte, ronduit verklaarde, dat de bloeiende Thrudh niet geboren was voor een bleekneus van een dwerg, die zijne bruid liever onder de lijken mogt zoeken. Alvis begreep terstond, dat hij Asa-Thor voor had, en smeekte zoo lang en dringend, tot hem de vaderlijke toestemming werd toegezegd onder ééne voorwaarde, dat hij namelijk de namen van alle dingen in de talen van alle werelden moest kennen.

72. De zeer ervaren dwerg gaf daar hoog van op, en

Thor begon nu te vragen: hoe de hemel en de aarde, de zon en de maan, de wind en de wolken, bij Goden en menschen, bij Vanen en Alpfen, bij reuzen en dwergen genoemd werden. Alvis wist alles haar klein, en Thor zelf moest erkennen, dat hij nog nooit zooveel wetenschap uit een mond vernomen had. Hij vroeg echter al verder naar de namen van water en vuur, van woud en veld, van meede en — plotseling viel de eerste morgenstraal der zon in de zaal, en de arme dwerg, die in het vuur van zijn antwoorden het wijken van de nacht niet gemerkt had, was versteend.

Modhi, Magni en Ullr.

73. Van de beide zoonen van Thor weet men niets, dan dat zij nog krachtiger werden als hun vader, ja dat Magni hem zelfs eenmaal uit een dreigend levensgevaar verlostte. Maar zijn stiefzoon Ullr was beroemder. Hij bezat eene landhoeve Y-dalir (het Ypendal), werd gehouden voor een onovertroffen boogschutter en schaatsenrijder, en stond bij de Goden in zoo hoog aanzien, dat zij aan hem, als Odhin op reis ging, zijne plaats in Asgardh te bekleeden toevertrouwden. Eerst laat besloot hij te trouwen en huwde de gescheidene vrouw van de Vane Niördh, eene reuzendochter Skadi (de straf).

Sifs gouden haren.

74. De echtgenoot van Thor was daarin van alle andere Godinnen onderscheiden, dat zij gouden haarlokken droeg, want Loki had haar eens, toen hij haar in den slaap ver-

raste, de haren kaal afgeschoren. Over dien kwajongensstreek was Thor natuurlijk zoo woedend, dat hy dreigde den booswicht alle beenderen in het lijf te verbrijzelen, zoo hij niet aan zijne geliefde Sif terstond nieuwe haren bezorgde. Loki beloofde gouden haren te brengen, die even als natuurlijke haren aan het hoofd zich hechten en groeijen zouden. Om deze zijne belofte gestand te doen, begaf hij zich naar Svart-alfaheim tot de zoonen van Ivaldis. Deze smeeden voor hem werkelijk zulke haren, en bovendien nog twee andere wonderwerken, te weten de Speer Gungnir, wier worp nooit het doel miste en het schip Skidbladnir (het gevleugelde hout), dat altijd waarheen men ook de zeilen richtte voor den wind had, en, met uitzondering van het schip Naglfari (nagelvaartuig) — 't welk uit de nagels der dooden getimmerd, bij het vergaan van de wereld vlot worden zal, zoo wij niet alle lijken voor hante begrafenis de nagels knippen, — het grootste van alle schepen was en zich toch in zulk bestek liet zamenvouwen, dat men het gemakkelijk in den zak konden dragen. Een probleem, waarvoor de constructeurs van stoombooten nog altijd opgetornd zijn.

Lokis weddingschap met de dwergen.

75. Hoogelijk verblijd, die moeilijke taak zoo gelukkig volbragt te hebben, nam Loki de terugreis aan, maar toen hij de smederij van de dwergen Sindri (de ontstekker) en Brokk (de blazer) voorbij kwam, overmeesterde hem zijne praalzucht. Hij trad daar binnen, en vertoonde de drie kleinodien, welke de zoonen van Ivaldis voor hem

hadden vervaardigd, en hij verpande zijn kop onder de weddenschap, als ergens een werkmeester iets nog kunstigers vervaardigen konde. Dat ergerde de beide dwergen en om zich te wreken, stookten zij terstond hunne smidse aan.

76. Eerst wierp Sindri eene zwijnshuid in het vuur, beval zijnen broeder Brokk onafgebroken te blazen, en verliet de werkplaats, Brokk trok getrouw aan den blaasbalg, ofschoon eene mug zich op zijne hand zette en hem gruwelijk stak. Eindelijk kwam Sindri terug en haalde een levend everzwijn uit den smidshaard, dat sneller rende als het snelste paard, door lucht en water even zoo licht jaagde als over berg en dal, en wiens gouden borstels, waarom het ook Gullin-bursti heette, zoo schitterden, dat de donkerste nacht en het duisterste woud, door hare stralen als met zonneglans verlicht werden.

77. Hierop legde Sindri een goudklomp in het vuur, scherpte zijn broeder het vroeger bevel, om toch vooral onophoudelijk te blazen, nog dringender in, en ging weder heen. Doch, nu plaatste de booze mug zich op de keel van den armen Brokk, en stak hem wel twee malen heftiger als te voren. Brokk echter hield standvastig vol en toen Sindri eindelijk terugkeerde, was er een heerlijke gouden ring gereed, Draupuir (de druipende) genaamd, omdat er in elke negende nacht acht even kostbare ringen afdruipen.

78. Ten laatste wierp Sindri ijzer in het vuur en zeide tot zijn broeder, dat alle moeite vruchteloos zoude zijn, als de blaasbalg slechts een oogenblik stil stond. Brokk teeg

kloekmoedig aan het werk, doch naauwlijks had Sindri de smederij verlaten, of de mug zette zich tusschen zijne oogen, stak zoo fel dat het bloed uit de wonde stroomde. Brokk verbeet de pijn zoo lang hij kon, maar eindelijk verging hem hooren en zien, en half onbewust streek hij met beide handen over zijn gelaat, om het gedrocht te verjagen. Hierdoor rustte de blaasbalg een oogenblik, maar gelukkig trad op hetzelfde tijdstip Sindri weer binnen, en haalde den beroemden hamer Mjölner (de vermalmer) uit den gloed. Deze hamer staat den hardsten slag door, vliegt bij den versten worp steeds weder in de hand des werpers terug, en laat zich zoo klein in een drukken, dat men hem ongemerkt in den boezem kan verbergen. Alleen was het jammer dat de steel te kort uitgevallen was. Bijna, zeide Sindri, toen hij het werk nazag, bijna was alles bedorven geweest. Maar maak u nu op weg, Brokk, en breng de kleinodien naar Asgardh, opdat de wedding-schap beslist worde."

79. In Asgardh werden Odhin, Thor en Freyr tot scheidsrechters benoemd. Loki schonk aan Odhin de speer Gungnir, aan Thor het gouden hoofdhaar voor Sif, en aan Freyr het schip Skidh-bladhvir, terwijl hij hun de zonderlinge eigenschappen dier kunstwerken verklaarde. Evenzoo deed Brokk, die aan Odhin den ring Draupnir, aan Thor den hamer Mjölner en aan Freyr het everzwijn Gulinbursti overreikte. De drie Goden bestegen daarop hunne richterstoele, en oordeelden na eene korte beraadslaging, dat de hamer het krachtigste verdedigingsmiddel tegen de Hrimthursen, en dus het beste onder de zes kleinodien was.

80. Toen bood Loki een losgeld aan, maar Brokk eischte den kop zelf, waarom gewed was. „Neem hem dan maar,” zeide Loki schamper lagchende, en was, eer de dwerg toegrijpen konde, verdwenen, want hij had zijne lange schoenen aan, die hem met de snelheid des bliksems door lucht en water droegen. Doch Thor was nog sneller dan hij, zette den vluchteling achterna en bragt hem spoedig terug. Nu haalde Brokk zijn mes te voorschijn en wilde Loki den hals afsnijden; maar hiertegen verzette Loki zich omdat hij slechts zijn kop verwed had, en de dwerg dus geen aanspraak had op zijn hals. „Had ik nu maar mijns broeders els!” schreeuwde Brokk woedend, en terstond vloog die els in zijne hand. Daarmede doorstak hij de boven- en onderlip van den pogcher, en naaide hem met een riem, die *Vartari* (de wachter) heette, den mond toe.

Thors wapenen en rijtuig.

81. Behalve den hamer *Mjölner* bezat Thor nog twee wapens namelijk een paar ijzeren handschoenen, die hij noodig had om den korten steel des hamers vast aan te grijpen, en een gordel *Megin-gjördh*, (de krachtgordel), die zijne Goddelijke kracht om de helft verhoogde. Hiermede toegerust ondernam hij zijne tochten naar het oosten, d. i. zijne veldtochten tegen de reusen in *Iötunheim* ten oosten van *As-gardh*, en wel, omdat hij geen strijdros bezit, zooals de andere Goden, of te voet, of op een wagen, die door twee bokken *Tann-gnjost* en *Tanngrisnir* (die met de tanden knerst en grijnst) getrokken werd.

Thjalfi en Rös kva.

82. Eens was Thor in gezelschap van Loki uitgereden en toen de avond viel, keerden zij in bij een boer, die eene vrouw en twee kinderen Thjalfi (de veldarbeider) en Rös kva (de rassche) had, maar niets te bijten of te breken. Toen slagtte Thor zijne beide bokken, en na ze de huid afgestroopt te hebben, liet hij ze voor het avondmaal braden, en noodigde de geheele boerenfamilie daarop te gast. Toen hij verzadigd was, en zich ter ruste zoude begeven, spreidde hij de bokshuiden nevens den haard uit en beval zijne gasten, die van het voortreffelijk gastmaal nog niet scheiden konden, alle beenderen zorgvuldig te verzamelen en die bij elkander op de huiden neer te leggen. Dat gebeurde ook; doch Thjalfi kon de verzoeking niet weerstaan, om eerst ten minsten een pijpbeen stuk te slaan, ten einde er het lekkere merg uit te zuigen.

Des morgens stond Thor vroeg op, greep zijnen Mjöl-nir, zegende daarmede de vellen, en de beide bokken sprongen terstond even bedaard weder op, als of hun niets bejegend was; slechts was de eene wat kreupel aan de achterpoot. Thor begreep wel, waar dat van daan kwam. Zijne wenkbraauwen trokken zich als zware onweerswolken te zamen, uit zijne halfgesloten oogen schoten blikken als bliksems, en de haren van zijne vuisten, die zich om den hamersteel balden; werden lijkwit. Als verpletterd vielen de ontstelde landhieden op de knie, kermden en smeekten, en boden al hunne have en goed als zoenprijs aan. Toen bedaarde Thor en vergenoegde zich met hunne kinderen te eischen, die hij als zijne bedienden aannam.

Thors ontmoeting met Skrymir.

84. De beide Asen lieten den bokkenwagen achter, en gingen met die kinderen te voet verder. Zij staken den oceaan over, die Midhgardth van Jötun-heim scheidt, en richten hunnen tocht steeds oostwaarts, totdat zij aan een woud kwamen. Dat woud strekte zich zoo ver uit, dat zij den ganschen dag doorliepen, zonder het einde te bereiken, en eindelijk zeer naar een avondmaal en een nachtverblijf verlangden. Toen lag er een ruime hut voor hen, waarvan de ingang vrij zonderling even hoog en breed was als de hut zelve, en geene deuren had. Zij traden daar binnen, maar vonden alles leeg, geen bewoner, geen huisraad, geene voorraad van spijs, en daar ook de reiszak van Thor, die de vlugge Thjalfi droeg, slechts weinige levensmiddelen meer bevatte, legden zij zich half hongerig op den kalen bodem te slapen.

85. Omstreeks middernacht begon de hut te dreunen en te schudden, als of eene aardbeving in aantocht was. Thor sprong op, onderzocht de hut, en vond in de rechterwand nog eenen ingang tot eene kamer. Daarin kropen zijne reisgenoten, die in groote angst verkeerden, terwijl Thor zelf zich voor den ingang plaatste en de wacht hield. De gansche nacht duurde dat dreunen en bruisen; zonder dat Thor de oorzaak daarvan zich verklaren kon, maar toen het morgenlicht aanbrak, zag hij niet ver van de hut een vreeselijken reus liggen, die in diepen slaap verzonken, zoo ontzettend snorkte, dat het gansche woud er van beefde en kraakte.

86. Nu was hem alles duidelijk. Spoedig gespte hij

zijn krachtgordel om, pakte zijn getrouwen Mjölfnir met beide vuisten, en was juist van plan om op den reus los te slaan, toen deze ontwaakte, opsprong en in zijne gansche onafzienbare hoogte voor hem stond. Thor schrok daar zoo van, dat hij den reeds opgeheven hamer liet zinken, en slechts met bevende stem waagde naar den naam van den reus te vragen. „Ik heet Skrymir (de snorker), luidde het bedaarde antwoord. Hoe gij heet, behoef ik niet te vragen; ik ken u wel, gij zijt Asa-Thor! Wilt gij mij tot reismakker aannemen, laat ons dan haastig ontbijten en dan te zamen verder wandelen.” Thor willigde dit in, maar verschrikte nog meer, toen Skrymir bij die woorden zich nederbukte en de hut, waarin zij overnacht hadden, op nam en over zijne rechterhand stroopte. Hunne herberg was dus, gelijk hij nu begreep, de handschoen (want) des reuzen geweest, en de kleine kamer, waarin zij ten laatste gevlucht waren, was de duim der want.

87. Na het gebruikte ontbijt, knoopte Skrymir de gezamenlijke spijsvoorraad in een bundel bijeen, dien hij over zijn rug hing, en ging met lange schreden vooraan, zoo dat het moeite koste, hem te volgen, den geheelen dag door zonder rusten. Eindelijk des avonds laat maakte hij halt onder eene hemelhooge eik. „Hier, sprak hij, willen wij nachtrust houden. Hebt gij nog honger, opent dan mijn spijsbundel, en bedient u naar believen. Ik zelf heb slechts slaap nodig.” Daarop strekte hij zich op het gras uit en begon weer vreesselijk te snorken.

88. Thor en zijne makkers hadden intusschen den bun-

del aangevat, doch zij moesten hunne eeflust laten overgaan, want Skrymir had de riemen zoo vast gesnoerd, dat zij trots alle inspanning van krachten geen knoop konden los krijgen. Daarover woedend greep Thor zijnen Mjölmir, zette zich schrap met den rechter voet vooruit, en bragt den slapenden reus zulk een volwichtigen slag op het hoofd toe, dat tien anderen daaraan voor al hunne levensdagen genoeg hadden gehad. Doch Skrymir opende rustig zijne oogen en vroeg, of hem soms een eikenblad op het hoofd gevallen was. Maar hoe is het met u? zoo ging hij voort, toen hij Thor nevens hem staan zag, hebt gij nog niet gedaan met eten?" „Wij wilden juist ons ter rust begeven," antwoorde Thor ontsteld, en wenkte zijne makers verder af naar eene andere eik; doch ook daar waagden zij het niet de oogen te sluiten.

89. Tegen middernacht snorkte de reus weer zoo geweldig, dat hij wel in een vasten slaap verzonken moest wezen. Thor stond stil op, sloop naar den snorker toe, en sloeg hem met alle kracht juist op de herzenpan. De hamer drong, dat zag hij, een heel eind in den schedel van den reus, maar die opende even bedaard, als vroeger, zijne oogen en vroeg: Is mij eene eikel op het hoofd gevallen? Of is het reeds tijd om op te staan? en hebt gij, Thor, mij daarom gewekt?" „Slaap maar toe," antwoorde Thor, terwijl hij ijlings terugweek; middernacht is naauwelijks voorbij! Maar, zoo dacht hij bij zich zelve, als gij nog eenmaal inslaapt, dan zal ik er wel voor zorgen, dat wij elkander niet wederzien."

90. Thors wensch werd vervuld. Tegen den morgen

snorkte de reus nog sterker dan ooit, en Thor zijn krachtgordel om de lenden geespt, hieaw hem nu met verdubbelde Godenkracht in de slaap van het hoofd, zoodat de hamer tot aan de steel toe er in drong. Skrymir richtte zich haastig op en zeide: er moeten zeker vogels op de eik zitten, die hun drek op mij laten vallen. Doch de morgen begint al te schemeren; wij moeten opbreken. Gij hebt geen verren weg meer, als gij gelijk het schijnt, naar Utgardh (de uiterste wereld) wilt gaan, die onzen koning Utgardha Loki toebehoort. Ik zoude u echter raden, om of uw reisplan op te geven, of u ten minsten aldaar zeer bescheiden te gedragen. Want als gij reeds vindt, dat ik niet klein ben, zoo zijn de hoflieden van Utgardha Loki nog veel grooter, en zullen zulk een gedrag niet dulden. Nu adieu, voegde hij er kortaf bij, mijn weg leidt nu noordwaarts." Met deze woorden laadde hij zijn bundel op den rug, en sloeg een dwarsweg in. De Asen verlangden niet, hem gezond weer te zien.

Thors bezoek in Utgardh.

91. Zij staakten echter hunne reis niet, maar wandelden recht uit, en zagen eindelijk des middags de koningsburgt voor zich liggen. Zij was zoo hoog, dat Thors reisgenoten, bijna den nek moesten breken bij het achter overbuigen om naar het dak te zien, en het ijzeren hek, dat haar omsloot, was zoo vast gesloten, dat het zich met geen geweld liet openen. De reismakkers wrongen zich dus door de dichte tralien, en kwamen zoo op het voorplein. De hooge zaal, waar zij nu naar toe traden, stond

open, en daar binnen rustten op onmetelijke banken veele reuzen en in hun midden Utgardha Loki. De aankomenden groetten den koning beleefd, maar deze zag achteloos naar hen om, sperde zijne tanden en sprak met honenden grijns: Zelden hoort men ware berigten uit vreemde landen. Zoudt gij kleine schepsels werkelijk Asa Thor en zijn gevolg wezen? Doch misschien zijt gij meer, als gij schijnt; wij willen het beproeven; want vooreerst, moet gij weten, mag niemand onder ons vertoeven, die niet door eene of andere kunst uitmunt. Wat verstaat nu ieder van u het beste?"

92. Toen beroemde Tjalfi zich op zijn snellen loop, Asa Loki op zijn schielijk eten, en Thor op zijn sterk drinken. „Dat zijn drie goede kunsten, meende Utgardha. Loki en verzocht de gasten met hem mede te gaan naar het vrije veld. Hier was een voortreffelijke renbaan afgebakend, en een vlugge jongeling Hugi (de gedachte) werd opgeroepen, om zich met Tjalfi in het loopen te meten. Zij maakten drie gangen, en telkens bereikte Hugi het eerst den eindpaal: de eerste maal was Tjalfi hem dicht op de hielen, de tweede maal bleef hij reeds een boogshot achter, en de derde maal kwam hij slechts tot de helft der loopbaan. Tjalfi had dus, daarin stemden allen overeen, den kamp verloren. Evenwel verklaarde Utgardha Loki, dat er nog nooit een sneller looper in Tötunheim aangekomen was, dan deze.

93. Nu keerden zij naar de hal terug, waar in de lengte van het vertrek een buitengemeen lange trog, met vleesch gevuld, was neergezet. Asa Loki zoude om zijne vlug-

heid in het eten te toonen van het eene, en Logi (de vlam) dien Utgardha Loki tot tegenkamper benoemde, aan het andere einde van den trog met eten beginnen. Het spel ving aan, en beide mededingers ontmoetten elkander vrij naauwkeurig op het midden van de lengte, maar Asa Loki had slechts het vleesch, en Logi daarenboven ook de beenderen, ja zelfs de helft van den trog verslonden. Volgens het algemeen oordeel had dus Asa Loki het verloren, en evenwel scheen Utgardha Loki over zijne buitengemeene vaardigheid in het eten grootelijks verbaasd.

94. Nu kwam de beurt aan Thor. Utgardha Loki beval zijnen schenker, den gewonen drinkhoorn der hovelingen te halen. „Dezen hoorn, zoo richte de koning het woord aan Thor, ledigt een goed drinker in eene teug, sommigen doen het in twee teugen, maar niemand drinkt zoo langzaam, dat hij hem niet bij den derden teug geleedigd heeft.” Thor bekeek den hoorn en vond hem wel wat lang, maar toch niet te groot voor de dorst, die hem op dat oogenblik kwelde. Hij zette moedig den hoorn aan den mond, en dronk tot hem de tranen in de oogen kwamen, drie teugen; doch bij de eerste teug was er nog geen vermindering van het vocht te bemerken, bij de tweede swalpte slechts de drank niet meer over den rand, en eerst bij de derde was hij een weinig beneden den rand gedaald. Knorrig gaf Thor den hoorn terug, en verklaarde dat hij niet meer drinken wilde.

95. Thans is het duidelijk, sprak Utgardha Loki honend, dat gij niet de groote held zijt, waarvoor de Asen u uitgeven. Ik had mij waarlijk niet kunnen verbeelden,

dat Asa Thor slechts zulke kleine teugen kon verdragen. Maar misschien voert gij andere dingen beter uit." Thor antwoordde: de Asen zouden zich verwonderen, als zij hoorden, dat mijne teugen in Iötunheim voor klein gehouden worden. Maar stel mij een ander proefstuk voor." "Onze jongens, hervatte Utgardha Loki, hebben vaak de aardigheid, van mijne grijze kat daar op te tillen. Dat is wel geen groot stuk, maar iets groots behoef ik u ook niet op te leggen." Thor vatte de kat midden onder de buik, en begon haar op te heffen; maar het lang uitgerekte dier rekte zich steeds nog langer uit, en bleef met alle vier pooten op den grond staan, tot eindelijk een poot een weinig omhoog ging. Maar verder kon Thor het niet brengen.

96. "Ik dacht wel, zeide Utgardha Loki lagchende, dat de kat voor zulk een klein man als gij wat te groot wezen zoude." "Voor hoe klein gij mij ook houden moogt, riep Thor, dien nu de gramschap overweldigde, neem ik het toch met ieder van ulieden op. Kome maar voor, wie met mij worstelen wil." De koning overzag de rei zijner hovelingen en zeide: Ik zoude niet weten, wien van al deze mannen ik zulk een kinderspel zoude durven aanbieden. Maar ik wil mijne voedster Elli (de ouderdom) laten roepen, als gij het met haar beproeven wilt. Zij heeft reeds menig man nedergeworpen, die sterker was, als gij zijt." De oude reuzin trad binnen en de worstelstrijd nam een aanvang. Thor verzamelde al zijne kracht, maar hoe vaster hij het wijf aanpakte, des te vaster stond zij, en eindelijk sloeg zij hem een been, zoo dat Thor op de

knie nederzank. Toen sprong Utgardha Loki haastig tuschen de kampvechters om ze te scheiden, en geleidde zijne gasten aan tafel, waar zij bij een goed onthaal tot diep in den nacht vertoefden.

97. Des anderen morgens wilde Thor ongemerkt vertrekken, maar de koning bemerkte zijn voornemen en nodigde de gasten nog een overvloedig ontbijt te gebruiken, waarna hij zelf hen buiten de burgt geleidde en bij het afscheid Thor vroeg: of hij met den uitslag zijner reis tevreden was. „Niet bijzonder, antwoordde Thor mismoedig; ik heb niet veel eer bij u ingelegd, en kan het u niet kwalijk nemen, als gij mij voor een man van weinig beteekenis houden zult.” Utgardha Loki sloot zorgvuldig de traliedeuren, en vatte het woord dus op: Thans nu gij buiten zijt, en nooit weer, zoolang ik leef en te beveelen heb, deze hal betreden zult, zal ik u de waarheid zeggen. Gij hebt wonderen van sterkte uitgevoerd, en indien ik uwe macht, die ons allen bijna in het verderf gestort had, vroeger had gekend, dan had ik u nimmer over mijn drempel laten komen. Die Skrymir; dien gij eerst in het woud aantroft, was ik zelf. Mijn bundel met spijsvoorraad hebt gij niet kunnen losmaken, want ik had dien met ijzeren banden dicht gesmeed. Mij doodgeslagen hebt gij ook niet, want ik hield uwen hamer steeds eene rots voor, en zie daar de drie vierhoekige dalen, die er nu ingezonken zijn, die hebt gij er in geslagen. Tjalfi konde zich met Hugi in vlugheid niet meten, want deze was de bliksemsnelle *gedachte*, en even zoo moest Loki onderdoen voor zijne tegenpartij Logi, want wie kan in vraatzucht

tegen het al verteerend *vuur* uit? Den drinkhoorn dien ik u aanbood, kondet gij niet ledigen, want zijn uiteinde was gedompeld in den oceaen. Gij kondet mijne kat niet opheffen, dewijl zij de wereld omgordende Midgards slang was. En het was u niet mogelijk mijne voedster Elli te verwinnen, omdat de grijze *ouderdom* eindelijk iedereen nederdrukt. Maar gij hebt voor haar slechts ééne knie gebogen; gij hebt de reuzenslang zoo hemelhoog opgetild, dat zij nog slechts met kop en staart de aarde aanraakte; gij hebt uit den oceaen zoo krachtig gedronken, dat daar in het tot nu toe onbekende verschijnsel van de ebbe is ontstaan. Daarom, zoo eindigde de spreker, zal het voor ons beide beter zijn, als wij elkander nooit wederzien."

98. Woedend over dat bedrog greep Thor naar zijnen Mjölmir, maar Utgardha Loki was verdwenen, en met hem burgt en hof, en zoo ver het oog reikte, was niets te zien als vlak veld.

Thor moest dus aftrekken, maar zwoer bij zich zelve, dezen hoon niet ongestraft te zullen laten, en dezen eed is hij op de veele tochten naar het oosten, die hij later ondernam, getrouwelijk nagekomen. Het is waar, niemand is zoo geleerd, dat hij alle groote daden van Thor zoude kunnen verhalen, en toch kan men dagen achtereen daarvan vertellen. Doch eene zijner reizen naar Jötunheim verdient eene bijzondere vermelding, dewijl hij die in stouten overmoed zonder zijne alomgevreesde wapenen ondernam.

Lokis uitstap naar Geirrödh.

99. Loki had eens het valkenkleed van Frigy geleend

en vloog voor de grap naar Jötun-heim. Weldra had hij het landgoed van den reus Geirrödh bereikt. Hier zette hij zich op eene hooge muur neder en keek nieuwsgierig door het venster. Dit verveelde den reus, en hij beval zijnen knecht den onbeschaamden vogel te vangen. Loki hoorde dat bevel, maar dewijl de wand steil en glad was, dacht hij eerst dan op te vliegen, als de knecht heel na bij hem was, en hij verkeugde zich reeds in den geest, hoe de arme man met moeite zoude moeten naar boven klimmen, eer hij hoog genoeg was om de hand naar den vogel uit te steeken. Maar dat was mis, toen Loki zijne vleugelen uitbreidde, om zich uit de voeten te maken, waren zijne pooten aan de muur vastgekleefd.

100. Zoo werd hij gevangen en bij Geirrödh gebragt. De reus zag den vogel opmerkzaam in het schrandere oog, en vermoedde terstond, dat in hem wat meer, als een gewoone valk steken moest. Hij beval hem dus te spreken, maar de vogel zweeg, en werd in eene kist opgesloten. Hier moest Loki drie maanden lang honger en dorst lijden, en werd toen nog eens voor Geirrödh gebragt, die hem weder gebod te spreken. Toen bekende Loki, wie hij was, en smeekte om zijne vrijheid. „'t Is goed, antwoorde de reus; gij zult die hebben, maar zweer mij eerst, dat gij onzen pijniger Thor zonder zijne krachtgordel, hamer en handschoen hierheen zult lokken. Anders zijt gij een kind des doods.” Loki beloofde dat bij eede, maar was in grooten angst, hoe hij dien eed gestand zoude doen.

Thors tocht naar Geirrödsghardh.

101. De sterke Thor liet zich echter gemakkelijk tot

de avontuurlijke tocht overhalen, en trok ongewapend met Loki naar Iötun-heim. Onderweg maakten zij een bezoek bij de vriendelijke moeder van Vidhar, de reuzin Gridh, en vonden bij haar een gastvrij onthaal. Gridh verhaalde hun veel van de listigheid en slimme streken van Geirrödh, en drong er bij Thor op aan, dat hij als hij zijne eigene wapenen niet bij zich had, dan ten minsten de haren zoude medenemen. Zij gaf hem een sterkte-gordel, twee ijzeren handschoenen en een stevigen stok, die hem wel te stade zoude komen. Thor bedankte de zorgvuldige gastvrouw, en zette den volgenden morgen zijne reis met Loki voort.

102. Zij kwamen na een stevige marsch aan den grootsten der stroomen in de geheele wereld, die Vimur heette. Thor gespte den gordel van Gridh om het lijf, beval Loki zich aan het eind daarvan vast te houden, en steeg, als aan het waden gewoon, in het water. Maar de stroom zwol allengs zoo hoog, dat het water hem reeds boven de schouders reikte. „Stijg niet, Vimur, riep Thor dreigend, want hoe hooger gij stijgt, des te meer groeit mijne Asenkracht aan!” Tevens duwde hij den staf van Gridh tegen den stroom; doch Vimur rees al hooger en hooger. Eindelijk bemerkte Thor, dat Gjalp, de dochter van Geirrödh, zich dwars voor den stroom gelegd had, en het opstuwen van het water veroorzaakte. Hij raapte een grooten steen van den bodem der rivier, en slingerde die naar Gjalp. En daar zijn worp zelden het doel miste, zoo bedaarde Vimur al ras, en aan den overkant bood eene haveresch (lijsterbezieboom) zijne takken, om den Asen het beklimmen van den steilen rotsoever gemakkelijk te maken.

103. De burt van Geirrödh lag dicht bij de rivier. De beide wandelaars betraden het voorhof en rigtten hunne schreden naar de ontvangzaal, maar vonden alles ledig en uitgestorven. Er waren zelfs geene meubelen, slechts eene stoel was er te vinden, waarop Thor zich gemakkelijk nederliet, daar hij toch zich wat vermoeid gevoelde van de ongemakken der reis. Doch zoodra hij zat, begon de stoel naar den zolder op te stijgen, zoo dat Thor weldra vreezen moest, daar tegen aangeklemd te zullen worden. Hij drukte den staf van Gridh tegen den zolder en drukte den stoel weder naar beneden op den vloer. Toen ontstond een verschrikkelijk gejammer en gehuil. Want Gjalp en hare zuster Greip hadden zich onder den stoel verscholen, en op deze wijze beproefd Asa Thor tegen de zolderbalken te verpletteren; doch nu was beider ruggegraat gebroken en jammerend zonken zij in een.

104. Op dit oogenblik trad Geirrödh zelf binnen. Hij scheen het onheil, dat Thor aangericht had, naauwlijks te merken, ontving veeleer zijne gasten met eene vriendelijke toespraak, en verzocht hen, om hem naar de speelzaal te volgen, waar hij het genoeg zoude hebben zich met den beroemden Thor in eenige proeven van ligchaamskracht te meten. De Asen volgden hem. De onafzienbaar ruime zaal, die zich nu voor hunne blikken opende, was aan beide zijden door flikkerende vuren verlicht. Geirrödh die voor ging, greep met eene tang in het vuur, haalde een rood gloeiende ijzeren wig er uit, en slingerde die Thor naar het hoofd. Doch Thor op die streken reeds gevat, ving de wig met Gridhs ijzeren handschoenen in de lucht op,

en wierp haar met alle kracht der gramschap terug. Wel was Geirrödh ijlings achter eene sterke ijzeren zuil der zaal gesprongen, maar dat hielp hem niet. De wig vloog door de zuil, door de borst van den reus en door de wanden van het gebouw heen, en daar buiten nog een heel eind ver in de aarde.

105. Zoo was de geheele reusen familie uitgeroeid. In latere jaren zag de koning Gormo, die de wonderen der wereld wilde leeren kennen en door zijn leidsman Thorkil ook naar Geirrödhsgardh gebragt was, in de prachtige zaal de jammerlijk in een gezakte lijken van den vader met zijn doorboorde borst en aan weerszijden de beide dochters met verbrijzelde ruggegraat. Of zij daar nog liggen is ons niet bekend.

Thor en de booze veerman.

106. Gelijk wij uit bovenstaand verhaal vernomen en ook reeds vroeger gehoord hebben, verstond Thor meesterlijk de kunst om door alle wateren te waden. Doch niet altijd had hij er lust toe, en getrooste zich dikwijls de moeite van een grooten omweg, als hij geen gediensstigen veerman vond. Zoo kwam hij op eene zijner reizen naar het oosten, met den reiskorf, die het overschot van zijn teerkost bevatte, op den rug, met stevigen tred voortwandelende, bij een stroom die zijne schreden stuitte. Aan de overzijde lag eene veerschuit. Thor riep den veerman toe! haal over! en beloofde hem tot loon uitstekende boerenkost, havergort met bokking. De veerman antwoordde op een verachtelijken toon: dat schijnt bij u een schrale huishou-

ding te zijn, waarschijnlijk hebt gij geene vrouw; gij hebt zelfs geen broek aan, en zijt zeker geen landbouwer, maar een landlooper. Zulk gespuis over te zetten is mij door mijn meester Hila-Olf (held-Elbe) streng verboden."

107. Gij spreekt met Thor, Odhins sterksten zoon, antwoorde de Asen, en wie zijt gij? "Ik, hernam de veerman, ben ook niet gewoon mijn naam te verzwijgen: ik heet Har-Bardh (haar baard). Maar nu ik weet, dat gij de Ase Thor zijt, haal ik u zeker niet over, want gij mogt mij alle beenderen stukslaan."

"Het kon wel wezen, hernam Thor, dat ik u in die munt het veergeld betaalde, als ik er mijne kleederen om nat wilde maken." Oho! spotte Harbardh aan de kleederen schort het niet, maar aan den moed; denkt gij dat ik niet weet, hoe gij van angst eens in den duim van Skrymir's handschoen gekropen zijt?" Woedend van gramschap stooft Thor op, en verhaalde alle zijne groote daden.

108. Ik verpletterde, riep hij, den snoever Hrungrir het hoofd, ofschoon het van steen was; ik tuchtigde den listigen Geirrödh en zijne dochters; ik versloeg den on-gastvrijen Hymir met alle zijne hovelingen; ik stuurde den trouwlustigen Thrym met zijne geheele bruiloft-stoet naar de hel. Midgardh en de menschen waren verloren geweest, als ik geene opruiming gehouden had onder de reuzen en hun wijven gebroed. En wat kunt gij Harbardh, tegen over mijne daden opnoemen?"

"Ook ik, antwoorde deze, heb mannen genoeg geveld, koningen in vijandschap ontstooken, den vrede geweerd, want twist en strijd zijn mijn lust en mijn leven. Zie

ginds de legerbenden, die ik opgestookt heb, ten strijde snellen, de vaandels zwaaijen en de lansen in het hartebloed doopen. Maar nooit heb ik tegen vrouwen gevochten, zoo als gij; het beviel mij beter naar hare gunst te dingen. Alle meisjes zat ik achterna, stoeide met de blonden, koosde met de bruinen, en ontvoerde getrouwde vrouwen aan hunne tederminnende echtgenoten."

109. Monster, riep Thor en zijne wenkbraauwen trokken grimmig te zamen. Gij zijt het dus: die Midgardhs bodem verwoest met den vloek des oorlogs, en de arglooze dochteren der menschen met reuzenbedrog vervoert. Straks zal u mijn Mjöltnir....

"Spoed u liever naar huis, zoo viel Harbardh hem in de rede, waar juist de minnaar bij uwe Sif vertoeft. Daar kunt gij uwen hamer nuttiger gebruiken. Zie, dien kant uit loopt de weg naar Asgardh. Moeder wacht u reeds in Weerland, en voert u met de avondschemering naar Trudheim, als gij u wat schielijk van hier pakt."

"Gij liegt, schurk! brulde Thor in woede, maar sloeg toch de aangewezen weg in, en stelde de bestraffing van den lasteraar tot een andermaal uit.

Tegenstelling van Thoren Odhin.

110. Die kwade veerman was Odhin. Hij, de besliser der veldslagen, die dartelend met de schaar der valkyrjen in het krijgsgewoel springt, en de gesneuvelde einherjer bij de vrienden van Valhöll binnen leidt, terwijl hij de verslagen krijgsknechten aan zijn zoon Thor overlaat. Hij de minnedichter, wien elke schoone vrouw ver-

rukte, en die bittere klaagliederen aanhief, als zij hem geen gehoor schonk. Eens zong hij:

Ik ken geen erger leed of pijn,
 Als liefdesmart en minnepijn.
 Verblindend als de zonnegloed,
 Lag Bellings dochter, zonder hoed,
 Te rusten in het mollig gras.
 Kom heden avond, lispt zij ras,
 Mijn kamertje is zoo lief en stil,
 Waar ik u, liefste, wachten wil.
 En toen ik 's avonds niet verzuim
 Te komen is de kamer ruim.
 Maar, met geblaf ontvangt me een hond,
 En geen fluweelen meisjes mond.

J. G. O.

(Wordt vervolgd).

De Magistraats en Vroedschaps
ELECTEURS-PENNINGEN
VAN
LEEUWARDEN.
1725—1795.

De drie Electeurs-penningen van Leeuwarden, welke in goud en zilver dikwijls voorkomen, zijn bij de Penningliefhebbers zeer in achtting, doch de namen der vervaardigers, de tijd van vervaardiging, het kenmerkend onderscheid en de wijze van toekenning bleven altijd vrij duister of onzeker. Wel gaf ik reeds in 1835 deswegens eene korte inlichting in het mengelwerk der Leeuwarder courant, doch nu zij in het vervolg op van Loons Penningwerk opgenomen en beschreven zouden worden, nu was het zoowel de wensch van mijn vriend Mr. J. Dirks (den bewerker van dien tekst) als van mij, dat het gansche onderwerp uit de stedelijke bescheiden naauwkeurig bewerkt mogt worden. Die groote moeite en opoffering van tijd heb ik mij getroost, en geef nu het volgende als de vrucht van mijn onderzoek.

Gedurende de eerste helft der 18e eeuw had te *Leeuwarden* de keuze van Regeringsleden of de zoogenaamde

Raadsbestelling plaats overeenkomstig de bepalingen van het Reglement der staten van Friesland van den jare 1657. Zie *Teg. Staat v. Fr.* II, 169.

Het eigenlijke Regerings-collegie bestond uit een *Magistraat* van 12 personen, van welke 4 Burgemeesteren, 6 Schepenen en 2 Raadslieden of Bouwmeesters waren.

Bovendien bestond er een *Vroedschap* van 40 personen, 4 uit ieder van de 10 Espels, waarin de stad verdeeld was, welke de vroeger gezworen gemeente had vervangen. Zij werd nu en dan door den Magistraat bijeen geroepen om met hem te beraadslagen over gewigtige zaken, vooral die van geldelijk belang.

Kwam er een lid der Vroedschap te sterven, dan werden binnen 24 uren de overige 39 bijeen geroepen, welke bij loting 7 *Electeurs* uit hun midden benoemden, die dadelijk een Vroedsman uit het zelfde Espel als de overledene moesten kiezen.

Omslagtiger was de manier van kiezen van nieuwe Magistraatsleden voor de 3, die op 1 Januarij van elk jaar aftraden, namelijk:

1°. Koos de Magistraat uit de Vroedschap 24 leden, van welke 12 werden uitgeloot, waarna de keuze uit de overige 12 moest geschieden.

2°. Tot het kiezen benoemde de Magistraat uit de Vroedschap 12 personen, die tot 4 werden uitgeloot.

3°. De gansche Vroedschap met de Bevelhebbers (de officieren der schutterij) kwamen nu bijeen en lootten ook ieder 4 personen uit, dus 8, makende met de vorige 4, 12 *Electeurs*.

4°. Deze 12 riepen nu nog 12 personen uit de gansche burgerij bij zich op het Raadhuis en lootte daarvan 6 uit.

5°. Ten laatste werden, na gebed en eed, deze 18 personen tot 9 uitgeloot, die, als „eintliche Electeurs,” de keus van 3 personen deden uit de 12 Vroedsmannen, door den Magistraat uitgezet.

Welke kuiperijen of „cabalerijen” er bij zulke verkiezingen plaats hadden, laten wij te gissen over; te meer, daar ook hier eene zoogenaamde *Acte van correspondentie* van 1719 bestond, als van verscheidene Hollandsche steden eerst onlangs is bekend geworden; maar zeker is het, dat veler begeerte groot was, om eerst in de Vroedschap en daardoor in den Magistraat te komen; en wel niet enkel om de eer van op 't Raadhuis te mogen zitten in die hooge stoelen met fraai geborduurde ruggen en kussens (zoo als er in 1725 een voor *f* 41 werd aangekocht), of om het genot van mee te rijden in den „Stads wagen,” voor welken in dat jaar *f* 377 besteed werd en waarmede de jongste Burgemeester, de twee Bouwmeesters en de Secretaris in dat jaar 44 reizen deden, zeker om de stads eigendommen te inspecteeren; maar aan dat Magistraatschap waren nog al emolumenten verbonden, die niemand kon versmaden. Zoo werd er in genoemd jaar *f* 409 verdeeld onder den Magistraat, Secretaris en 4 Pensionarissen onder den naam van „Wijn en Toertsgeld;” verder onder den Magistraat *f* 65 als „Courantgeld,” *f* 130 als „Almanaksgeld,” *f* 260 als „Boekgeld,” ja zelfs *f* 31 als „Kalkoengeld.” De twee Bouwmeesters

kregen bovendien *f*106; *f*140 werd geschonken aan de twee Volmagten ten Landsdage, *f*50 ontvingen gecommiteerden uit Mag. en Vroedschap voor 't opnemen van de stads rekening, *f*84 voor de geestelijke rekening en *f*50 voor de kwotisatie-rekening; om niet te spreken van de Gasthuis- en Weeshuis-rekeningen, van Consent- en Burgergelden enz., terwijl de Floreen- en Trekwegs-rekeningen werden opgenomen door den jongsten Burgemeester, Secretaris en 1e klerk, die daarvoor *f*120 ontvingen.

Bovendien maakte men bij 't vaststellen van het kohier der Huisfloreen goede sier en in 1725 eene verteering van *f*91. Ook andere werkzaamheden en vacatien werden tamelijk bedronken, zoodat er in dit jaar *f*443 aan geleverden wijn op rekening werd gesteld, behalve onbekende „expensen,” en maaltijden op den Schutters-Doelen.

Maar wat was natuurlijker dan dat het omslagtig en zwaarwichtig werk der keuze van drie nieuwe Magistraatsleden op Nieuwjaarsdag achtervolgd werd door een deftig festijn en dat de Magistraat de Electeurs dan treffelijk onthaalde? Die maaltijd kostte op den 1 Januarij 1725 niet minder dan *f*230 en werd er daarenboven voor *f*99 „Banquet” geabsorbeerd; maar wat erger was, helaas, de statige heeren werden dan los en de deftigheid werd aan een kant gezet, met dien gevolge, dat er (zoo staat het geboekt) „veeltijds bij en na het houden van die maaltijd groote ongeregeltheden en inconvenienten voorvielen.”

Daarover ergerde zich de meer bezadigde Burgemeester Dr. Everardus Wielinga en hij wilde er een schotje voor

schieten, toen dat jaarlijksch feest weer aanstaande was. Het was in de vergadering van den Magistraat en Vroedschap van den 3 December 1725, dat hij, op grond van de kosten der *Electeurs-maaltijd*, die van jaar tot jaar vermeerderden en tot eene zeer groote som kwamen te steigeren, en naar aanleiding van de laatstelijk voorgeval- len ongeregeldheden, voorstelde, of het niet dienstig zou zijn, dien maaltijd af te schaffen. Om dit voorstel beter ingang te doen vinden, had hij eene vergoeding daarvoor uitgedacht, welke aan verstandigen niet kon mishagen. Hij wilde namelijk „in plaats daar van jaarlix *Gouden Penningen* doen slaan, om die aan de negen Electeurs, Praesiderende Burgemeester, syn geadjungeerde schepenen, de Bouwheeren en de Secretaris uyt te deelen.” En inderdaad, dit voorstel vond onder alle 52 heeren dien bij- val, dat het niet alleen werd „geaprobeert, maar hebben beyde leeden sigh daar mede allesints geconformeert, synde aan de E. Raadt gelaten de swaarte, forme, verbeeldingh en distributie van de penningen te reguleren.”

Na het houden van den laatsten Electeurs-maaltijd (die nu wat bedaarder werd aangelegd, dewijl daarvoor enkel f 89 „voor geleverde spijsen,” zonder banket, in rekening werd gebracht) zag een der Burgemeesters zich met de twee Bouwheeren in commissie gesteld, om uitvoering aan de zaak te geven. Zij droegen de bewerking op aan den graveur ANDELE ANDELES, die, na goedkeuring van het model, nu een penning leverde, waarvan de voorzijde een gezigt op de stad in 't verschiet voorstelde, met het ge-

kroonde stadswapen er boven, omgeven door de woorden:

Placida cives in pace regendo,

door de burgers in aangenamen vrede te regeeren,
en in de afsnede de letters

S. P. Q. Leov.

17

achter welk getal het jaar der uitgifte kon worden gegraveerd.

De keerzijde stelde het voor tien jaren gebouwde Raadhuis voor met het randschrift:

Sorte. et. civium suffragiis.

dat vervolgd werd in de afsnede:

Elect(io) Magistr(atus) annua.

Jaarlijksche verkiezing van de Overheid door het lot en de stemmen der burgers.

Aan de regterzijde bevonden zich de voorletters des vervaardigers A. A.

Bij resolutie van den 20 December 1726 werd nu bepaald, dat deze gouden penningen zouden worden uitgereikt: aan de negen Electeurs en de drie afgaande leden van den Magistraat in elk jaar; aan den Secretaris een alle vier jaren, en aan de beide klerken ter secretarie een voor altijd, zoodat nu 15 zouden geslagen worden en voortaan jaarlijks 12 en om de vier jaren 13. Voor het maken van de stempels en het leveren van deze 15 penningen werd aan Andeles *f*506 betaald. Vervolgens ontving hij jaarlijks *f*272 voor 12 of *f*296 voor 13 penningen, zoodat elk ex. op *f*22,70 te staan kwam,

en, voor het maken van de stempels *f* 166 gerekend kan worden.

Wie bekend is met den geest van jaloezij en zucht naar gezag, welke tijdens de republiek ook hier onder de regeeringsleden heerschte, kan het niet vreemd vinden, dat de Vroedschap den Magistraat dit prerogatief benijdde, en ook wel begeerte had om zulke penningen te ontvangen bij de vernieuwing der leden van haar collegie. Nadat er achttien jaren verlopen en een getal van 225 gouden penningen uitgereikt waren, die aan de stadskas op ruim *f* 5000 te staan kwamen, werd op den 6 Jan. 1744 in de vergadering van Magistraat en Vroedschap voorgesteld, „het uitvinden van Gedenkpenningen ter occasie van de „verkiezinge van Vroedschappen, tot een recognitie voor de „Electeurs.” Er werd eene commissie van zes leden benoemd om deze zaak te onderzoeken en daarvan rapport te doen; doch de Magistraat was hiertoe geenszins genegen. Gelijk hij de magt der Vroedschap immer binnen zoo enge grenzen als mogelijk was beperkte, stond deze altijd naar uitbreiding van haar gezag, en als zoodanig moest deze poging om zich met den Magistraat gelijk te stellen, dezen niet aangenaam zijn. Langer dan drie jaren wist hij het rapport der commissie op te houden, en toen deze het den 8 Mei 1747 uitbragt en een ontwerp inleverde, werd er eene nieuwe commissie benoemd, „om het project nader te examineren en de vereischte bepalingen aangaande de bestellingen te maken.” Toen zij den 3 Nov. daarmede gereed was, vond men weer een uitvlucht en verzocht haar

de „ inscriptien van de geprojecteerde gedenkpenning nader te examineren en te reformeren.” Doch hiervan kwam niet. Integendeel, de Magistraat, die, zoo als Salustius van den Romeinschen Raad getuigt, liever alles opofferde dan dat hij minder magt had, bragt na anderhalf jaar, den 5 Mei 1749, een voorstel ter tafel, dat de Vroedschap natuurlijk gretig aannam, om „ de gouden Electeurs-Penningen van nu af aan te doen cesseren en gene nieuwe wederom te laten slaan voor rekening van de stad; alsmede om de agt overige penningen ten meesten profijte van de stad te verkopen.” Nader werd de dag der vertee-ring van de breuken of absentiegelden tot den onderlingen verkoop bepaald.

Eene belangrijke gebeurtenis had intussehen aanleiding gegeven om tot een hoofdmotif of voorwendsel van deze handelwijze te strekken. Fier waren de burgers van *Leeuwarden* er altijd op geweest, dat zij met *Franeker* de twee eenige steden van Friesland waren geweest, die sedert de reformatie, in weerwil van veler tegenkanting, zelve de keus hadden behouden van hunne eigene Regerings-personen; terwijl de Raadsbestelling van al de negen overige steden eerst aan het Hof en daarna aan den stadhouder was opgedragen. (*Teg. Staat*, IV 256, 271). Maar nu in de jaren 1747 en 48 heel Nederland met zoo veel geestdrift den lang teruggezetten stadhouder Prins Willem IV met hoogere magt dan zijne voorvaderen had bekleed, nu was ook *Leeuwarden* gedrongen geworden afstand te doen van dit aloude regt en hare bijzondere vrijheid op te offeren

ter verhooging van den luister, die nu het Vorstelijk Huis omscheen. Met groote plegtigheid werd den 26 Dec. 1748 door Magistraat, Vroedschap en Bevelhebberen het Diploma geteekend en door alle 72 leden in persoon den Prins bij eene audientie overhandigd, waarbij, „uit aanmerking van de Eminente Digniteiten en verheffingen van S. D. H. den heer Erfstadhouder, als een Vader des Vaderlands ten deele gevallen, alsmede uit een dankbare erkentnisse van de gunstige protectie, welke deze stad heeft genoten van de vroegere stadhouders, beschermers des geloofs en wijdbroemde voorvechters van vrijheid en godsdienst, — de verkiesinge van de Magistrature van zijne geboortestad Leeuwarden.” aan den Prins werd opgedragen, en wel erfelijk in mannelijke en vrouwelijke linie; met magtiging op *hem* om het reglement van raadsbestelling naar *zijn* wijs oordeel te „amplieren ende te altereren of te vernieuwen;” eene bepaling, die later aanleiding tot zoovele onlusten gaf (*).

Zoo was dan de Electeurs-penning overleden. Maar neen! 't was slechts een schijndood: want — zoo veranderlijk zijn vaak de sentimenten der menschen en ook van Regeringsleden! — nog geen anderhalf jaar was er verloop, toen Magistraat en Vroedschap hun vorig besluit altereerden en amplieerden en den 7 Sept. 1750 besloten,

(*) Dit merkwaardige Diploma is in 1784 nagenoeg geheel gedrukt, beoordeeld en de daaruit voortgevloeide gevolgen voorgesteld in een zeer belangrijk vertoog, voorkomende in no. 268 van *de Post van den Neder-Rhijn*, VI 981.

niet alleen van de *gouden penningen* op den vorigen voet weder te herstellen, maar ook de uitreiking van *zilveren Penningen* aan de *zeven Electeurs van de Vroedschap* in te voeren, zelfs met toekenning aan die Heeren, welke sedert het eerste voorstel in 1744 Electeurs waren geweest.

Wat mag toch de reden geweest zijn van deze zoo spoedig veranderde gezindheid? Gelukkig is de slentel daarvan bewaard gebleven; doch om deze in het licht te stellen, moeten wij opklimmen tot een opmerkelijk feit, dat in den jare 1679 voorviel.

Onze oude Regenten toonden, behalve eene achtbare deftigheid in voorkomen en manieren, steeds bijzonder hart te hebben voor hetgeen zij de „Eere der stad” noemden en om „den luister en reputatie van deze Provinciale Hoofdstad” te verhoogen. Om die reden en om bij de vordering in beschaving van den meer verfijnden muzikalen smaak te voldoen, besloot de Regering in 1679 om het oude en gebrekkige klokkespel van den Nieuwetoren, bestaande uit 13 klokken, te verruilen en te verbeteren met een nieuw Carillon van 28 klokken. Maar hiertoe werd „een goede summa van penningen vereischt, welke’s stads comptoren niet conen fourneren.” ’t Was ook, of men schroomde, zulk eene aanzienlijke uitgave voor eene zaak van weelde, die enkel tot streeling van ’t gehoor zou strekken, ten laste der burgers te brengen. Daarom wilde zij hiervoor een afzonderlijk fonds oprigten door eene hoofdelijke belasting te leggen op de nieuw benoemde *Regeringsleden*. Al wie voortaan lid van den Magistraat werd, zou

daartoe *f* 100 en een lid van de Vroedschap *f* 150 betalen, waardoor de eersten zouden bevrijd worden van de kosten der gewone Nieuwjaars-verteringen, hoewel de laatsten bovendien nog tot het geven van „een collation of maaltijd op de Doele van *f* 100” verplicht zouden wezen. Dit was de oorsprong van de zoogenaamde *Magistraats- en Vroedschaps-Beurs*, die in 1713 en 16 versterkt werd door de belasting op de Vroedschap tot *f* 300 te verhoogen, door eene bijdrage van *f* 150 van ieder, die benoemd werd tot volmagt ten landsdage en door zoogenaamde propijnen van de stads ambtenaren, bij hunne aanstelling te betalen. Het was uit dit fonds, voor nuttige en min noodzakelijke uitgaven bestemd, welks jaarlijks inkomen ongeveer *f* 1300 bedroeg en zorgvuldig werd opgelegd, dat niet alleen ongeveer *f* 4000 voor een nieuw klokkespel, maar ook ruim *f* 50,000 aan het Nieuwe Raadhuis en *f* 30,000 aan de groote Raadzaal werd te koste gelegd, en waaruit ook een nieuwe brandspuit en verscheidene maaltijden werden betaald en dat in 1741 zelfs *f* 10,000 aan de stads kas kon voorschieten.

De gunstige toestand van dit fonds nu gaf in 1750 aanleiding tot het besluit, om niet alleen de *gouden* Electeurspenningen weder in te voeren, maar ook *zilveren* voor de zeven Electeurs van de Vroedschap te laten stempelen, „tot een gedachtenisse,” dewijl daarbij de bepaling gevoegd was, dat zij niet meer uit stadskas, maar uit de *Magistraats- en Vroedschaps-beurs* bekostigd zouden worden.

Hoewel de Oudschepen Andele Andeles van den penning sedert 1725 reeds eenmaal nieuwe stempels (voor wier bewaring hij jaarlijks *f* 25 ontving) had vervaardigd, zoodat daarvan twee, slechts een weinig verschillende, muntslagen bestaan, zoo kon deze penning toch in zilver niet gebruikt worden; eensdeels omdat daar op het woord ANNUA op jaarlijksche verkiezingen zag, dat niet te pas kwam voor de Vroedschap, die alleen bij overlijden vernieuwd werd en wel doorgaans driemaal in de twee jaren, zoodat er (even als thans met de Notarissen in Friesland het geval is) jaarlijks anderhalf Vroedsman stierf; en anderdeels, omdat die zilveren penning ook iets kenmerkend moest hebben ten aanzien zijner bestemming. De 63jarige Andeles droeg alzoo de vervaardiging van nieuwe stempels voor den Vroedschaps-penning op aan zijn twintigjarigen neef en waarschijnlijk opvolger EISE ANDELES, die zich uitmuntend van zijne taak kweet, namelijk *als* hij hem gegraveerd heeft en niet, zooals vermoedelijker is, door Holtzen heeft laten graveeren (*).

De voorzijde stelde insgelijks een gezigt op de stad voor,

(*) Het is vreemd, dat omtrent beide verdienstelijke stempelsnijders alleen een kunstberigt voorkomt in Heinrich Bolzenthals, Skizzen zur Kunstgeschichte, Berl. 1840; daaruit in Dr. Wap's Astrea, IV 194: over Nederl. stempelgraveurs en daaruit in Kramms, Levens der Schilders en Graveurs, 1857, I 17. ANDELE ANDELES (zoon van Eise) was geb. Leeuwarden den 29 Junij 1687 en overleed aldaar den 20 Maart 1754, als Zilversmid en graveur op de Nieuwestad, nadat hij van 1733 af Vroedsman en daarna Schepen was geweest. Bij zijne vrouw Catharina Selsma had hij vier kinderen. Drie landsdag-penningen van Willem IV en andere in 't vervolg op van Loon geven blijk van zijn kunsttalent. Zijn neef en opvolger EISE ANDELES (zoon van

doch meer in 't verschiet, (*) en had het stadswapen daarboven geene kroon, maar eene vrijheidshoed door stralen omgeven. Het omschrift:

Placida cives in pace regendo, en

S. P. Q. Leov.

in de afsnede waren gelijk gebleven.

De keerzijde had eene veel netter afbeelding van het Raadhuis, hoewel nu met stralen gekroond, en ander omschrift, als:

Electus a septem sorte electis,
gekozen door zeven bij het lot gekozenen.

In de afsnede werd veelal het jaar gegraveerd.

Eerst den 5 Maart 1753 was de penning gereed en werden er 4 in goud en 160 in zilver geleverd, van welke er dadelijk 116 werden uitgedeeld aan al de Electeurs sedert 1744 en zelfs aan hunne weduwen en erven, terwijl zij, die bij herhaling Electeur waren geweest, er verscheidene ontvingen.

den Leeuw. Rector Hillebrandus Andeles en Hopkje Buma) was geb. den 12 Maart 1731, trouwde 21 Maart 1760 met Doetje Bokma van Marrum, en overl. vóór 1766, toen zijn neef de Bouwvr., Wijbe Dominicus, ook zilversmid en graveur, met eene dochter van A. Andeles getrouwd, hem als leverancier opvolgde. Hij vervaardigde ook den penning op het Diakoniehuis in 1758. Zie Stamboek van den Fr. Adel, II 290 in Buma.

(*) Op den voorgrond van dit gezigt op de stad heeft men gemeend een vrouwtje te zien met een zoogenaamde vooruitstekende Duitse Muts, waarop later een platte zonhoed werd gedragen, zoo als daarvan afbeeldingen voorkomen in het 2e dl. van den Friesche Konigbij, in Martinet, het Vaderland en in Grabner's Brieven over Holland.

Bestendig werden nu vervolgens de gouden penningen jaarlijks uitgereikt aan de drie aftredende Magistraatsleden „tot een recognitie en erkentnisse van hunne goede officien ter dienste der stad,” en de zilveren penningen aan de zeven Electeurs, die de Vroedschappen kozen. (†) Doch toen bij het nieuwe Reglement van den Prins, van 9 Dec. 1766, was bepaald, dat dit kiezen „niet meer bij lotinge, door zeven Electeuren, maar bij stemminge van het geheele corps van de Vroedschap” zou geschieden, toen vroeg men: wat zullen wij nu met onze penning doen? Op die vraag werd 5 Junij 1767 besloten: om aan ieder lid van den Magistraat en Vroedschap er een te geven „tot een gedachtenisse, en er zooveel bij te laten maken, als er te kort kwamen; dan waren de voorhandene niet weg.

Het duurde echter niet lang, of het stak der Vroedschap in den krop, dat zij nu in 't geheel geene penningen meer kreeg, dat vroeger toch eene heele aardigheid was; te meer, omdat het uit eigen beurs ging, waarvan de afgaande Magistraat nu alleen genot had. 't Was op den 3 Aug. 1770 dat zij daarom een plan ter tafel bragt, of „men niet nieuwe *Gedenkpenningen* zou laten slaan, applicabel op de tegenwoordige forme en constitutie van Regeeringe, om bij continuatie daarvan uitdeelingte te kunnen doen ter gedagtenisse en recognitie van regeeringe en gedane officien ten nutte der stad.” Daar de Electeurs vervallen en ook

(†) In 1766 leverde W. Dominicus 12 Gouden penningen voor f234 voor 't maken f56, en 40 zilveren voor f88 en aan doosjes f20. Dus de eerste ruim f24 en de laatste f2.

het woord *SORTE* op de vorige penningen niet meer te pas kwam, wilde men andere stempels en opschriften. Dadelijk werd hier tot eene commissie benoemd en trad de hoogbejaarde Burgemeester Dr. Nic. Arnoldi in eene uitvoerige briefwisseling met den destijds zoo bekwamen medailleur Joan George Holtzhey te Amsterdam, die eerlang onderscheidene teekeningen inzond. In die eenvoudige vreedzame dagen, toen het regeren nog zoo gemakkelijk was en weinig opoffering van tijd kostte, dewijl de Vroedschap slechts 8 of 10 maal 's jaars kort bijeenkwam, en de Magistraat op gezette tijden vergaderde, zitting nam en soms weder scheidde, zonder dat de Secretaris andere notulen had te houden dan de twee woorden: *Nihil actum*, welke in het Resolutieboek werden geschreven, — toen hielden het plan, de teekeningen en opschriften, die zelfs aan de goedkeuring van den Prins werden onderworpen, verscheidene vergaderingen aangenaam bezig. Eindelijk, na lang wachten, werd den 7 Maart 1774 het verzegeld pakje ontvangen en den volgenden dag in volle vergadering geopend, „als nu de meeste gepaste tijd om te worden gedistribueerd, vermits men toen gedagte aan 't heugelijk evenement der verjaaringe van de geboortedag van Z. D. H. den Prins Erfstadhouder.”

De fraai gegraveerde penning was grooter dan de vorigen, en had op voorzijde insgelijks een gezicht op de stad, doch daarboven een uitvoerig wapen van den Stadhouder, omgeven door de woorden:

Principis Auspiciis,

Wumkes.nl

die in de afsnede, ter weerszijden van het wapenschild der stap, vervolgd werden met

Flor. (et) civ. (itas) of For. (ent) civ. (es),
 onder het gunstig bestuur van den Prins bloeit de stad,
 of varen de Burgers wel. (*)

De keerzijde vertoonde weder het Raadhuis, nu met een omschrift, dat gevolgd was naar het opschrift van deszelfs voorpoort, tevens aanduiding van de beide standbeelden nevens de puije:

Pace et Justitia.

Door Vrede en Gerechtigheid.

Daar beneden staat in de afsnede: S. P. Q. Leov.

Bij de plegtige toekenning werden dadelijk 23 Gouden Penningen uitgereikt aan de 12 tegenwoordige en aan 8 oude leden van den Magistraat, benevens den Secretaris en twee klerken; terwijl de twee overige met eene beleefde missive werden toegezonden aan den Prins. En of dit niet genoeg ware, bovendien ontving elk der gemelde personen ook een ex. in zilver, evenals er 40 werden uitgereikt aan de Vroedschap. Verder werd vastgesteld, dat voortaan ieder lid der regering bij de *aanvaarding* van zijne betrekking zulk een penning zou ontvangen: de Magistraat in goud, de Vroedschap in zilver. Hoogelijk was men met de zaak ingenomen en betaalde volgaarne den medailleur Holtzhey

(*) Deze beteekenis en niet Florcat had dit opschrift volgens verklaring van Burgemr. Arnoldi, wiens briefwisseling met den graveur mij zijne groote zorg en meerdere bijzonderheden deed kennen.

de gevorderde som van f 1138 voor de ontvangene 25 gouden en 60 zilveren penningen, waaronder f 200 was voor het graveren van de stempels.

De weelderige en kwistige wijze, waarop deze zaak werd behandeld, steekt echter sterk af bij de aanmaking, dat er tot betaling van die rekening geen genoegzame penningen in de Beurs voorhanden waren, ja dat haar toestand zelfs onderzoek vereischte. Eene daartoe benoemde commissie bragt den 2 Dec. 1774 bij monde van een man als Petrus Wierdsma een uitvoerig rapport uit omtrent den oorsprong, de iukomsten, uitgaven en toestand van de Beurs. Dat de toenmalige regenten in het bloeiendste tijdperk van Nederland geene financiers waren, bleek ook nu weder. Want daar de Beurs sedert het bouwen van de Raadzaal in 1760 nog f 10,000 schuld had, die afgelost moest worden, werd den 6 Jan. 1775, op voorstel der commissie, besloten, onder andere ontheffingen ook de kosten der 3 of 4 gouden penningen jaarlijks ten laste der stadskas te brengen, gelijk vroeger, evenals de resteerende f 805 voor de onlangs vervaardigde. Ofschoon de stadsrekening van dat jaar met een nadeelig saldo van ruim f 12,000 sloot, en men verplicht was, ook in de opvolgende jaren nu 20 dan weer 10 en 12,000 gld. te negotieeren (hetgeen veelal staande de vergadering onder de Regeringsleden zelve geschiedde), bleef men dezen post van weelde behouden en gaf in 1780 voor 30 gouden afslagen weder f 963 uit.

En toch zou ook deze nieuwe penning niet buiten aanstoot blijven. Want slechts weinige jaren verlieden er, of de insluimerende geest der ingezetenen ontwaakte en sedert 1781 waren de eens zoo vurige liefde en eerbied voor Prins Willem V geweken. De vroegere Resolutieboeken van den Magistraat en Vroedschap bevatten belangrijke stukken en berigten, hoe hem in 1783 door het meerendeel der Friesche Steden en ook door Leeuwarden, de begeving van de ambulatoire ampten, en de Staten op het kwartier der steden vallende, werd ontnomen. In 1785 betwistte men hem het regt, zijnen vader persoonlijk toegekend, om het Regerings-reglement te veranderen, gelijk hij in 1766, op verzoek der Regering zelve, gedaan had. Op de klagt deswege aan de Staten, als de Souverein, stonden deze der Regering en de Burgerij het regt toe, zelve een nieuw Reglement te ontwerpen en hun voor te stellen, waarin echter de keuze van Magistraatsleden uit eene nominatie aan den Prins moest verblijven. Met veel beweging kwam dit reglement, door de Staten goedgekeurd, den 19 Maart 1786 tot stand. Hierin werd nu het maken van die nominatie voor den Magistraat weder aan 9 Electeurs en voor de keuze van Vroedschappen aan 7 Electeurs opgedragen.

Het leed dan ook niet lang, of er werd een voorstel gedaan en eene commissie benoemd, die in haar rapport oordeelde, dat de nieuwe penning niet meer toepasselijk was, omdat hij het tegenwoordige doel niet aanduidde en ook het Wapen van den Prins droeg, zoodat dit door het

Stadswapen vervangen en het vroegere opschrift hersteld moest worden; terwijl bovendien voor de Electeurs der Vroedschap een andere penning of wel eene andere keerzijde vervaardigd moest worden. Reeds had zij den Medailleur Holtzey hierover geraadpleegd en bericht ontvangen, dat deze drie nieuwe stempels *f* 220 moesten kosten. Den 6 Junij 1786 werden deze voorstellen gaaf aangenomen, en werd aan genoemden graveur opgedragen het maken van die stempels voor de beide nieuwe Electeurs-penningen en bovendien het leveren van een behoorlijk getal penningen op de bestaande stempels ten behoeve van de „verkoorene Magistraats personen.”

Zoo had dan de weelde in eene dubbele bestemming of drievoudig gebruik haar toppunt bereikt. Althans, zóó was de bedoeling der Regering; doch zij was niet bij magte, daaraan uitvoering te geven. Ten gevolge der hevige onlusten van 1787 en het inroepen van de Pruisische troepen werd het wankelend gezag van den Prins hersteld en meer dan vroeger bevestigd, en waren de Friesche steden zelfs gedwongen, haar verbond van 1783 te herroepen en de begeving van hare ambulatoire ambten den Prins op nieuw op te dragen. Aan de uitvoering van het besluit omtrent de nieuwe Electeurs-penningen werd dus niet meer gedacht, en bestelde men Holtzey in 1788 weder 30 gouden penningen op de stempels van 1774, ook ten behoeve van de Magistraats-Electeurs, en in 1789 weder 27 en in 1792 nogmaals 27, ieder ter somma van ruim *f* 30, alles uit de stadskas te betalen.

In weerwil er in 1791 fraaije plannen gemaakt werden tot redres van de door wanbestuur vervallene stads financiën, werden die penningen dus bestendig uitgerekte tot 1795. Pas had de Municipaliteit zitting genomen, of zij eischte van den gewezen Stads-Secretaris, die geweigerd had in hare vergadering te komen, de nog onder hem berustende Electeurs- of Regerings-penningen. Na herhaalde weigering werd hij nu bij resolutie van 8 April 1795 op eene boete van *f* 6 genoodzaakt ze over te geven. Hij gehoorzaamde en gaf de penningen af, die nu voor *f* 526 werden verkocht en het bedrag daarvan in de stadskas overgebracht. Gelijk aan alle goede dingen kwam er op deze wijze ook een einde aan de zoogenoemde *Magistraats- en Vroedschaps Electeurs-penning van Leeuwarden*.

19 Januarij 1865.

W. EEKHOFF.

DE SINTERKLAASSCHOEN

DOOR

EELCO VERWIJS.

„ Van de manieren der Spanjaarden , zoo stoffende , zoo opgeblazen (immers onder vreemden), zoo bedekt van harten , ongemeenzaam en belghziek , stak yder de walghe. Daarentegen hunne altijdts nuchtere bequaamheit , stemmighe deftigheid , ernstighe wakkerheit , gestaadighe vlytigkeit , belegghende zorghvuldigheid , moesten den naam van grimnigheid , grootsheit , schalkheit , baatzucht , eindthoudenheit ; en (omdat ze den Nederlanderen niet zoo eighen , of in den weghe waaren) de deughden gelyken last van haat draghen , als de gebreeken.” Vlelend is zeker deze karakterschets niet , die Hooft in den aanvang zijner Nederlandsche Historien van den Spanjaard geeft , en geen wonder ! te versch nog was de heugenis aanwezig van hetgeen de vaderen door hem geleden hadden ; steeds nog smeulde de oude volkshaat in veler harten voort : geheel onpartijdig en rechtvaardig kon dus dit vonnis nog niet zijn. Toch is het beeld , dat Hooft in weinige trekken van den eens zoo bitter gehaten vijand geeft , geen karikatuur , geen charge geworden : eerlijk , als den waardigen historieschrijver betaamt , waardeert hij 's vijands deugden , moet hij

erkennen dat deze zelfs onzen landaard tegen de borst stuitten. Van sympathie tusschen Nederlander en Spanjaard kon geen sprake zijn; zij heeft nooit bestaan noch konde bestaan: beider volkskarakters waren te zeer uiteenlopend, om ooit harmonisch te kunnen smelten.

Leg, om dit te beoordeelen, naast Hoofts schildering van den Spanjaard die des Nederlanders door den Florentijnschen edelman Guicciardini, en men ontloopt het gevaar van, uit overdreven voorliefde voor eigen landaard, alleen de lichtzijden van het Nederlandsche volkskarakter te zien en de schaduwzijden in een nog ondoordringbaarder duister te hullen.

Bij den Italiaan uit de XVIIe eeuw behoeft men voor dergelijke overdrijving niet bevreesd te zijn: reden tot partijdigheid bestond bij hem evenmin als tot hatelijke bedilzucht; waarom zoude hij alleen de deugden opvijzelen, de ondeugden met den mantel der liefde bedekken?

Hoewel langen tijd in de Nederlanden als inwoner vertoefd hebbende, bleef bij Italiaan, tegen den Germaan in zoovele opzichten lijnrecht overgesteld; doch juist als Italiaan met dien fijnen, scherpzienden blik begaafd, die hen onder vreemden tot zulke vlijtige waarnemers en nauwkeurige opmerkers maakte.

Enkele trekken, aan het door hem geschetste beeld ontleend, zullen genoegzaam zijn om te doen zien, hoe hemelsbreed het verschil tusschen Spanjaard en Nederlander was; hoe afstootend beide elementen op elkander moesten werken.

„De inwoonders van dese Landen,” zegt Guicciardini (1),

„ syn cout van natueren : in alle dingen gesedigh ende matigh : nemen de fortune ende des werelts loop wel wijzelyk nae den val ; sonder hen deshalven seer te beroeren : welck aen heur woorden ende reden wel merckelijc , ende aen heur aenzicht ende hoeft wel kennelijc is : want heur hayr en verandert gemeynlijk nemmermeer dan door uysterste oudtheydt : hoe wel sommige heeter , brandigher , ende meer van melancolische natuere , hem van d'ongenoechte laten overwinnen , onmachtigh om die te wederstaen : de welke haest verlost worden ende sterven vroeck .

Dit volck en is gemeynlijk niet seer eergierich : want als yemant van henlieden genoehsaemlijk profijt heeft gedaen , met eerlijck gewin , 't zy met gemeyne ampten te bedienen , oft met coopmanschap te doen , oft anderssins : so ontslaet hy hem van de moeyte ende arbeyt , ende begeeft hem tot gemak ende ruste : bestedende een deel des goets aen timmeren ende bouwen , daer sy seer toe geneycht syn , ende ooc een deel aen land , sand , ende ander inkomen ende renten . Zijn in der minnen spel koudtachtich oft koel , van natueren wel getempert ende matich , seer vergrouwelende het overspel . En syn oock niet te seer grammoedich oft woedich : niet te hooveerdich : noch en laten hen van haet ende nijt niet overwinnen : syn deshalven in handel ende wandel beleeft , gemeynsaem , open van herten , ende tot alle dingen vaerdich ende bereet : seer gesellig , ende boven al boerdich , boetsachtich ende kluchtich van woorden , maer somtijts te veel . Hier tegen syn sy wat gierich , oft om beter te seggen , seer begheerich ende hebbich : ghemeynlijk

oock seer nieuwsgierich ende lichtveerdich in 't ghelooven , so dat sy alle man in alle dingen geloof geven , ende deshalven lichtelije bedrogen worden : laten hen onbedachtelijck in alle handelingen , al ist dat de selve treffelijck ende gewichtich syn , belocken ende bestricken : maer indien sy deshalven yet mercken , so worden sy seer argwaenich , waentrouwich , krijgel ende eygensinnich. Zijn oock haestiger ende voorschelliger dan andere : hebben veel te veel koudts ende gheseghs : maecken luttel wercks van heurs even naestens schade : vergheten haest de weldaden , ende draghen luttel liefden tot eenen anderen : maer vergeten daer tegen wel haest schade , spyt ende verdriet hen van anderen aengedaen : draghen oock luttel haets tegen yemanden : hen houdende in allen desen op d' oude ghewoonte , gelijc Cesar schrijft , na de geneychtheyt des hemels ende lochts."

Van de vrouwen en hare zuinigheid in het bestier der huishouding sprekende voegt hij er bij : „Maer (zij) gaen somtijds over de ghemeyne schreve , als op hooghe feestdagen , patroondagen , oft dagen der heylighen daer sy den naem nae hebben , op Vastelavonden , ende andere , ende bereyden groote bancketten , nooden magen ende vrienden , maecken wel overvloediglic goede cier : want sy syn natuerlijck gheneycht tot vreucht , feeste ende blijtschap : noch en maken geen swarigheyt van te reysen vijf en twintigh , dertigh oft veertigh mijlen , jae oock voorder , om ter feesten te wesen : gelijc 't heel landt door 't Somers de groote processien ende omganghen syn , welcke sy Kermissen noemen : als oock op bruydloften van vrienden ende maghen ende dierghelijcke."

Plaats nu den deftigen, ernstigen, terugstootenden, hooghartigen Kastiliaan tegenover den vroolijken, levenslustigen, gullen, gemeenzamen Nederlander, en zeg of er groote kans zoude zijn tot nauwe verbroedering tusschen beide. Zelfs de volksgebreken, gelijk, zoo ge wilt, van aard in sommige opzichten, zijn geheel verschillend van uiting.

Zou het nu wel denkelyk zijn dat de Spanjaard, ver van zijn vaderland, in een geheel ander klimaat, onder geheel verschillende zeden levende, tot die mate van populariteit en gemeenzaamheid met onzen landaard geraakt zoude zijn, dat hij *zijne* feesten ten onzent invoerde, *zijne* zeden en gewoonten tot inheemsche Nederlandsche maakte?

Veeleer trok hij zich stug en norsch in zijne eigene hooghartigheid terug; veeleer was hij een onverschillige dan een gezellige feestgenoot, en nam hij al deel aan de Nederlandsche feesten, was vooral het ruwe soldatenvolkjen, — niet eens Spanjaarden, maar een samenraapsel uit alle natiën en tongen, — daarbij niet in gebreke, het strekte zeker niet om 's Spanjaards naam ten onzent geliefd te maken, zijne volksgebruiken hier in te voeren.

Toen de Spanjaarden hier meer en meer te lande zich nestelden, was de wijde kloof reeds gapende: Keizer Karel's bevoordeeling der Nederlanders in Spanje had al kwaad bloed gezet tusschen beide volken, en veeleer verbittering was er sedert te wachten, dan verbroedering, die den Nederlander, het Nederlandsche *volk*, zelfs nationale gebruiken van den vreemden indringer zou doen overnemen.

Wat ook onze Jacobus van Lennep moge zeggen, het

kost ons moeite het te gelooven, dat wij „bij de vele treurige toch eene genoegelijke herinnering van de Spaansche regeering hebben overgehouden (2)“ en dat die herinnering zoude zijn ons prettig, echt nationaal kinderfeest — de dag van Sinterklaas!

De redenen door van Lennep (*) aangevoerd zijn de volgende:

In Spanje werd in het begin der XVIIIe eeuw, — of 't nog bestaat, is ons onbekend, — een feest op den 5 December gevierd, dat men *Sapate*, of op zijn Spaansch *Zapata* noemde. Dit meldt ons de *Dictionnaire de Trévoux*, een werk door de Jesuiten van Trévoux in 1704 in hunne vermaarde drukkerij aldaar uitgegeven. Op dien dag zond men elkaar geschenken, surprises, waarvan de gever onbekend was. Door Catharina van Spanje, de gemalin van Karel Emanuel I, die van 1580 tot 1630 in Savoie regeerde, werd ook daar de *Sapate* ingevoerd. Volgens eene aantekening in genoemden *Dictionnaire* kwam *Sapate* in het Fransch ook in de gewijzigde beteekenis voor van het *geschenk*, dat op het feest van dien naam aan iemand werd gezonden. Aldus in het oorspronkelijk handschrift der *Chansons* van Coulanges, een Franschen liedjensdichter, gestorven in 1617, waar een *aanzienlijk geschenk*, bij wijze van surprise in een *onaanzienlijken vorm*

(*) We zeggen: *van Lennep*, en niet Mr. J. van Lennep, of *Meneer van Lennep*, en wij doen het op 't voorbeeld van Mr. Gregorius Mees, President van het VIIIe Taalkundige Congres te Rotterdam. Er zijn vele Mr's van Lennep, nog meer *Meneeren van Lennep*: doch spreekt men van *van Lennep*, dan weet ieder wie 't is.

iemand toegezonden, *sapate* wordt genoemd. Vooral in Spanje bestond toen het gebruik van het zenden zulker *sapates*.

Doch ook in Frankrijk heerschte het, en met den naam had men het gebruik uit Italie, denkelijk alleen in de hoogere kringen overgenomen. Zoo schrijft Mevrouw de Sevigné in een brief van 13 December 1679 van een prachtig vuurscherm door den Kardinaal d' Estrées aan Madame de Savoie vereerd in den vorm van een *sapate* („en forme de *sapate*”). 't Was zoo schoon en prachtig, dat alle *sapates* er door in de schaduw werden gesteld. De vorstin moest des morgens, bij het verlaten harer vertrekken, deze surprise eensklaps voor het vuur zien staan, zonder te weten, van waar noch hoe ze er was gekomen.

Van Lennep voegt hierbij:

„Men ziet, dat, terwijl in den Dictionnaire het woord voor het *feest*, het in beide andere aangehaalde plaatsen voor het geschenk wordt genomen; doch dat al het hier boven vermelde tot in de minste byzonderheid overeenkomt met hetgeen ten onzent plaats heeft op het *Sinter Niklaasfeest*, en bij ons noemt men evenzeer zoowel dat feest als het geschenk een *Sinter-Niklaas*. Ik beken, het had my steeds bevreemd, dat, terwijl Engelschen, Duitschers, Denen, Zweden, in 't kort al onze stamgenooten de gewoonte hebben om op het *Kerstfeest* geschenken uit te deelen, wy ditzelfde bij uitsluiting doen op den St. Nikolaas-avond, en geene der redenen, die my tot hiertoe daarvoor waren opgegeven, had my kunnen bevredigen. De bovenstaande fragmenten lossen, voor my althans el-

ken twijfel op. Reeds van de 15e eeuw af waren zoo wel ten gevolge van den handel als door vorstelijke huwelijken onze betrekkingen met Spanje en Italiën veel levendiger en inniger dan met het Duitsche Rijk en dit deed zich in onze zeden en gewoonten gevoelen. Niets natuurlijker, dan dat wy een feest overnamen, dat in die zuidelijke landen, wellicht ten hove van Filips den Schoone en zijn nazaten, die gemeenschappelijk over Spanje en Nederland regeerden, werd gevierd en zoo veel aanlokkelijks had."

Op deze gronden wil de geleerde schrijver aan het verblijf en het verkeer met de Spanjaarden eene liefelijke herinnering vastknoopen en den Germaanschen, vooral den Nederlandschen bodem de eer betwisten eene der geurigste bloemen te hebben voortgebracht, die er op tieren: het prettige, heerlijke Sinterklaasfeest!

Al zeggen wij volgaarne den dichter na:

De oude veeten
Zijn vergeten,

toch willen we ons niet gaarne het kinderfeest als eene uit den vreemde aangevoerde instelling doen opdringen. Sinterklaas, — al rijdt hij " met zijn besten tabbaard aan, van Amsterdam naar *Spanje*," — Sinterklaas ligt ieder Nederlander, oud en jong, na aan het hart, en ik meen het dus te mogen wagen, hoewel maar een gewoon sterveling, in het krijt te moeten treden en den handschoen op te rapen ter verdediging van den echt-Nederlandschen *Sinterklaas*, al moge dan cok een der onsterfelijken van

de Koninklijke Akademie van Wetenschappen mijn Spaanschgezinde tegenstander zijn!

Mijn strijddevies is *Sinterklaas*, een echt Nederlandsche wapenkreet: het zijne zij *Sapate!*

Wij zullen beginnen met te erkennen dat de *Dictionnaire de Trévoux* gelijk heeft, en door eene Spaansche vorstin het eigenaardige gebruik van het feest der *sapate* tegelijk met den Spaanschen naam uit haar vaderland in het laatst der XVIe eeuw naar Italië is overgebracht. Aan de *hoven* van zekere vorsten, en gewis van dezulken die met Spanje in nauwe betrekkingen stonden, werden evenzeer, zooals Brand ons verhaalt (3), op St. Nikolaasavond verrassingen in de schoenen gedaan, om den volgenden morgen te worden gevonden. Kan het nu vreemd zijn, dat ook de Spanjaarden op onzen bodem het *zapatafeest* overplantten, vooral daar „reeds van de 15e eeuw af, zoo wel ten gevolge van den handel als door vorstelijke huwelijken, onze betrekkingen met Spanje en Italië veel levendiger en inniger dan met het Deutsche Rijk” waren geworden, en zich dit reeds „in onze zeden en gewoonten deed gevoelen.” Aldus met van Lennep voort redeneerende zoude men haast geneigd zijn het Sinterklaasfeest een Spaanschen oorsprong toe te kennen.

Doch wij lezen van Italië, het land zoo rijk aan feesten van allerlei kerkheiligen, bij eene bevolking zoo verzot op genoegens en vreugde, dat dáár het *zapatafeest* zich beperkt zoude hebben tot de *hoven* van enkele vorsten, terwijl in de Nederlanden een dergelijke vreugdedag met zijne gebruiken, door vreemde vorsten en hunne omgeving ingevoerd, in den democratischen bodem van Nederland wortel zoude

hebben geschoten, en zelfs later toen al wat Spanjaard en Spaansch heette gehaat was erger dan:

de pest en bare dood,

er zou zijn blijven voortbestaan, ja zelfs als echt-nationaal, hooggevierd kinderfeest zich in zijn alouden bloei handhaafde, ook nadat de Hervorming den oorlog had verklaard aan alle Santen en Santinnen.

„*Credat Judaeus Appella*,” wie het geloove — wij niet!

Hoe verzot het volk op allerlei feesten zijn mocht, — Guicciardini zegt het ons, — toch zoude het zijne nationaliteit niet zoozeer verloochend hebben, een Spaansch feest, en nog wel dat van een Heilige, in zijnen kalender behouden te hebben, al trachtte men ook later door het geven van zuiver-gereformeerde geschenken, als een „*Euangely*” en een „*Katigismus*,” er een Calvinistische kleur aan te geven. (4).

En waar speurt men elders dien invloed der Spanjaarden op onze volksgebruiken, op onze zeden en gewoonten?

In de taal, misschien?

De taal, die in het vroegste tijdperk van onze geschiedenis, toen wij met de Romeinen in aanraking kwamen, zoovele haar onbekende zaken met de woorden uit het Latijn overnam; die later, toen het Latijn de taal der kerk was geworden, zooveel aan haar ontleende; de taal, vaak zoo verbaserd door Franschen invloed, vooral in het Bourgondische tijdperk, — die taal vertoont slechts uiterst flauwe sporen van de inwerking der Spanjaarden.

Een verspanjoliseerde Nederlander, een Spaansche Brabander, mocht al, in stede van met den echt Nederland-

schen groet, als de deftige Kastiliaan bij wijze van begroeting met het „*beso los manos*” (ik kus u de handen) voor den dag komen, de Spaansche complimenten werden niet inheemsch, en Bredero lachte er al om in zijn Moortje, (5) als hij zegt:

„Daer kregen wy so veel Bonsiours en *Baeselmanis* van de rijke monseurs.”

De ferme, goedronde Nederlander lachte met de kwasterijen van den Spaanschen en vaak kalen pronker, en liet in zijne kluchten het *Baeselmanissen* voortleven, dat nu evenwel geheel en al uit de taal is verdwenen en verouderd.

Laat zich dan de langdurige gemeenschap van Spanje met ons vaderland nergens anders in de taal gevoelen?

Wij leerden misschien van den Spanjaard rooken, of zooals men in de XVIe en XVIIe eeuw zeide, „toeback suyghen,” alias: „drincken.” Kregen wij in de XIXe eeuw, reeds volleerde rookers, van den Spanjaard de sigaren, voor een paar eeuwen had de maagdelijke rooker er nog een meubel bij noodig, dat zich meer om zijn praktisch nut dan om zijne sierlijkheid aanbeveelt, en dat sints geheel en al genaturaliseerd, ja bijna uitsluitend Nederlandsch, althans in den gewonen vorm, is geworden. Ik bedoel: een spuwbakjen.

De Spanjaard voerde zijn *escubidero* ten onzent in, en het *kwispedor*, hetzij in steen of porselein of koper, werd sints dien tijd een nationaal ornament.

Ziedaar de geringe invloed van het Spaansch op onze taal (6).

Ware het nu niet waarschijnlijk, dat, zoo het Sinter-

klaasfeest ten onzent door den Spanjaard was ingevoerd, wij het ook met den uitheemschen naam van *zapatefeest* hadden benoemd, en de op dien dag zoo welkome geschenken als *zapatten* hadden betiteld?

Dit is evenwel niet het geval, en ware het al zoo, toch zouden er nog gewichtige bezwaren zijn in te brengen tegen het door van Lennep beweerde.

Zonder mij aan overdrijving of valsche voorstelling van feiten schuldig te maken, meen ik te mogen aannemen, dat tijdens het midden der XIVe eeuw onze betrekkingen met Spanje en Italie nog zeer luttel en gering waren. Van een bepaalden invloed op de zeden en gewoonten, op het volksleven, kan toen in het allerminst nog geen sprake zijn.

Van 1360 nu tot omstreeks 1400 wordt reeds in de stadsrekeningen van Dordrecht melding gemaakt van het feest van *St. Her Nyclaes* (later verbasterd tot Sinterklaas). De schoolkinderen, wier patroon hij is, worden dan getrakteerd, en krijgen — *tout comme chez nous* — verlof, dat is: vacantie. En de versnaperingen hun toegediend bestaan in „taert en *claescoeck*.” (7).

Zoo toen de *claescoeck* al bekend was, neen! inheemsch, kan men dan aan Spaansche importatie denken?

Wederom in 1522 in eene rekening der parochiekerken te Utrecht, — van den tusschentijd zijn ons tot nog toe geene bronnen bekend, — vindt men voor de koorkinderen eene som van 12 L, 12 schillingen uitgetrokken voor negen paar *schoenen*, ter eere van het Sinterklaasfeest hun geschonken. In 1575 wordt in de *schoenen*, „en forme de

sapate" de som van vijf groot gedaan, en dit geschenk den kinderen vereerd. (8).

En dan onze „rechtsinnige“ Le Long, waar hij van de Afgoderye op St. Nicolaasdag gebruikelijk ons verhaalt, „hoe (men) op een sotte en ongefondeerde manier op den *Vieravondt* van *St. Nicolaas*, de kinderen haere *schoenen* in synen naame liet setten, om deselve met alderleye snoeperyen en slikkerbeetjes of andere dingen te vullen, dewelke de gewaande *St. Nicolaas* haar quanswys tot een gifte gaf.“ En wanneer de schrijver der Stadt Amsterdam er op laat volgen: „Somtyts wierdt daar een *perkemente* cedultjen aan gespelt, van dezen of diergelyken inhoudt, gelyk 'er ny een in handen is gekomen: *Dit Laeken gheeft St. Nicolaus Joest Jacobszoen van Huessen, tot een Mantel ofte Cap, omdat hy cloick leeren sal, ende niet broetdroncken wesen,*“ — dan spreekt hij zeker niet van zaken te zijnen tijde voorgevallen, maar van dezulken vóór de reformatie geschied, gelijk de taal van het strookjen genoegzaam bewijst. (9).

Wat nu de laatst aangehaalde voorbeelden uit de XVIe eeuw betreft, deze zou men reeds als een uitwerksel van den Spaanschen invloed kunnen beschouwen; toen toch kon reeds door den vreemdeling het kinderfeest ten onzent zijn ingevoerd.

Maar behalve de stedelijke rekeningen uit de XIVe eeuw, — krachtige bewijsstukken als er maar zijn kunnen — hebben wij ook het gezag van een Duitschen schrijver, Joannes Boemus Aubanus, uit het begin der XVIe eeuw voor ons, die in zijn boek over de Zeden en Gewoonten

aller Volkeren ons verhaalt, hoe de kinderen hunne *schoenen* onder de tafel plaatsten, om er den volgenden dag de geschenken van den Heilige in te vinden. (11).

In de XVIe eeuw vinden wij dus in Nederland niet alleen, maar ook elders, in het Noorden van Frankrijk, aan den Nederrijn en in Zwitserland, „op de meeste plaatsen,” gelijk de Geneefsche theoloog Hospinianus zegt (12), op plaatsen, waar de Spaansche heerschappij nimmer was doorgedrongen, het Sint Niklaasfeest als een kinderfeest in zwang; in ons Vaderland treffen wij telkens bij de vermelding van dien dag den *schoen*, den *Sinterklaasschoen*, als een bestanddeel der feestviering vermeld, en wij mogen er dus haast niet meer aan twijfelen, dat de vierdag eene plant was op Germaanschen bodem geteeld, vrij van uitheemsche bestanddeelen, echt nationaal in al hare uitingen.

De naam, dien de Spanjaarden, en in navolging van hen de Italianen en Franschen, niet alleen aan het *feest* zelve, maar ook aan de daarop gebruikelijke *geschenken* gaven, zal ons, naar ik meen, in dat vermoeden bevestigen. Van waar dan toch wel de naam *zapata* voor het Sinterklaasfeest en zijne surprises?

Zapata beteekent niets meer en niets minder dan een *oude schoen*!

Keeren wij nu de zaak eens om.

Tijdens het verblijf der Spanjaarden, voor den openlijken vredebreuk, toen de Nederlandschgezinde Keizer Karel hier te lande verkeerde; toen later vooral in de Zuidelijke Nederlanden een drom Spanjaarden, hovelingen en edellieden, zich ophield; toen er een druk verkeer

plaats had tusschen Nederlandsche en Spaansche grooten, bestond er tusschen beide, als onder welopgevoede lieden, die hoffelijkheid en minzaamheid, die zich bij sommige gelegenheden in het geven van geschenken openbaarde.

Kwam Sinterklaas in 't land, de Nederlander verzocht zijnen Spaanschen vriend den *schoen* bij hem te zetten, en op den feestmorgen werd de vreemdeling verrast met allerlei surprises, die hem in of bij zijn schoen werden aangeboden.

De Spanjaard, met dit vreemde gebruik onbekend, noemde den feestdag zoowel als het geschenk *Zapata*, den schoen, en in eigen vaderland teruggekeerd, hetzij in eigen kring, hetzij aan het hof des konings, volgde hij het eigenaardige gebruik na, dat hem misschien menig rijk en aangenaam geschenk in het geheugen terugriep, en het Nederlandsche *schoen*present werd de Spaansche *Zapata*.

Of was het misschien Keizer Karel, die in zijne familie de Nederlandsche gewoonte der Sinterklaasgiften invoerde, die er den oud-vaderlandschen *schoen* mede in zwang deed komen, en ging zoo de *Zapata* in het laatst der XVIIe eeuw met eene zijner nakomelingen naar Italië over?

Had het zoodanigen oorsprong alleen in den schoot eener enkele familie, die des vorsten; breidde het zich niet verder dan tot den kring der hovelingen uit, geen wonder dan ook, dat in Italië aan de *hoven* van eenige vorsten het gebruik der *Zapata* bestond, en zich uitsluitend beperkte tot de hoofsche kringen. In Frankrijk spreekt Mevrouw de

Sévigne in het laatst der XVIIe eeuw van de *Sapate*, en wel naar aanleiding van een geschenk aan Madame de *Savoie* vereerd. Zoo toch noemde men in Turijn die soort van verrassingen; doch dat de *Sapate* en het Fr. *Savate* (versleten schoen) één van oorsprong waren, dat het geschenk zijnen naam aan een schoen te danken had, daaraan dacht niemand meer, noch in Italië, noch in Frankrijk. (14) In Nederland, het vaderland van den Sinterklaasschoen bleef en de naam en het gebruik bestaan.

Doch van waar dan toch dat de schoen bij het Sinterklaasfeest zulk eene groote rol speelt; van waar die schoen, die in de legende van den Heilige nergens hare verklaring vindt?

In het leven der oude Germanen greep geene handeling van gewicht in het leven plaats, of ze ging altijd gepaard met zekere symboliek, met zinnelijke teekenen, die aan de handeling niet alleen meerdere plechtigheid bijzetten, maar ook naar de naïeve levensopvatting dier tijden leven en persoonlijkheid gaven aan onbezielde voorwerpen, en ze als zinnelijk tegenwoordig deden zijn. Soms is de taal dier oude symboliek duidelijk en voor ieder verstaanbaar, doch in vele gevallen duister en verborgen.

Geschiedde er b. v. gerechtelijke overdracht van een stuk land, zij ging gepaard met het overreiken eener graszode, gewoonlijk met een twijgje er in gestoken; gold het een huis, 't was een spaander, die tot symbool diende. (15) Bij plechtige aanvaarding en afstand van eigendommen had het werpen met den halm, de stroowisch, plaats. Wie herinnert zich niet de gemalin van Albrecht van Beieren,

die een halm op de kist van haren echtgenoot leide, om te kennen te geven, dat zij den berooiden boedel niet wilde aanvaarden.

Ook de *staf* bekleedde eene voorname plaats bij gerechtelijke handelingen.

Afstand van grondbezit geschiedde met den *staf*.

De moordenaar neemt uit de vier hoeken zijner hut een hand stof van den grond, werpt die met de linkerhand over den schouder van zijn naasten aanverwant, en springt ontkleed tot op het hemd, ongegord en ongeschoeid, met een *staf* in de hand over de omheining van zijn heem. Naakt en bloot moet hij zijn land verlaten, in den vreemde als balling omzwerven, en de *staf* is het symbool zijner vernedering.

De rechter doet eene plechtige belofte door zijn rechters-*staf* aan te raken; hij *staaft* zijnen eed.

Den veroordeelde wordt de *staf* boven het hoofd gebroken, en de stukken worden hem voor de voeten geworpen: het is met hem onherroepelijk gedaan, de *staf* is over hem gebroken.

Doch waar te beginnen, waar te eindigen?

Hand en vingers, mond, neus en oor, haar en baard, — allen lichaamsdeelen —; hoed en mantel, handschoen en gordel, — allen kleedingstukken; — speer en zwaard bij den man, spinnewiel en schaar bij de vrouw, waren symbolen bij verschillende omstandigheden des levens in gebruik om plechtige handelingen te bekrachtigen, om den indruk er van door zinnelijke teekens te verlevendigen. (16)

De schoen gold mede als eene der symbolen. In het Noorden wanneer een vader iemand tot zoon aannam of een kind

wettigde, richtte hij ter eere der plechtigheid een gastmaal voor magen en vrienden aan, slachtte een driejarigen os, en maakte van de huid van den *rechtervoet* een schoen. In tegenwoordigheid der talrijke genoodigden trok eerst de vader dien aan, daarop de aangenomene of gewettigde zoon, en eindelijk de erfgenamen en vrienden.

Met iemand in den schoen stijgen was een teeken van aanneming of wettiging, en de *schoen* het daarbij gebruikelijke symbool.

Ook bij de verloving speelt de schoen naar Oudduitsche zede eene rol. Gregorius Turonensis, de geschiedschrijver der Franken in de VIe eeuw, verhaalt dat de bruidegom zijner bruid een schoen bracht; en niet zoodra had zij dien aangetrokken, of ze werd beschouwd als aan zijne macht onderworpen te zijn. Dit geschiedde onder het rondgaan van den beker en ging gepaard met het schenken van den trouwring. Een kus bezegelde het verbond.

Was hier misschien het *stijgen met iemand in den schoen* het symbool voor den overgang in de macht des echtgenoots, en trok oorspronkelijk de bruidegom zijn *rechterschoen* uit, welken de bruid moest aantrekken? Wij gelooven met Grimm dat dit aan geen twijfel onderhevig is. In lateren tijd wijzigde zich het symbool in dier voege, dat de bruidegom aan de bruid nieuwe schoenen bracht, en ze haar zelf, terwijl zij hare voeten in zijn schoot plaatste, aantrok.

Nog een ander gebruik van den schoen als symbool meldt een oude kroniekschrijver, die verhaalt hoe Olaus Magnus aan Murecardus, koning van Hibernie, zijne schoenen zond. Deze moest in tegenwoordigheid zijner gezanten met

's konings schoenen op de schouders zijne woning doorwandelen, om daardoor te kennen te geven dat hij aan Olaus onderworpen was. (17).

Smeekeelingen verschenen mede zonder schoenen en blootsvoets, als een blijk van onderwerping. (18).

In Boitets Plaatsbeschrijving van Delft komt eene keur van het Schuttersgilde voor, waarbij ieder schutter, die „gebreeckig” is, zal moeten gedoogen dat men hem zijn schoen uittrok en op de doelpen, de mikstang, plaatste, totdat elk er driemaal op had geschoten. (19).

In het volksbijgeloof is waarschijnlijk de herinnering aan het oude symbolische gebruik van den schoen nog bewaard gebleven.

Wat toch zoude het beteekenen dat in Engeland — en zooals Brand meldt: bepaaldelijk op het eiland Man — de gewoonte bestond om den bruidegom, als hij zijne woning verliet, en de bruid, wanneer zij kerkwaarts ging om te trouwen, een *ouden schoen* achterna te werpen? Wat zoude de zin zijn van een ander volksgebruik, op Man in zwang, om door een of andere list de schoenen der bruid op haren weg naar de kerk machtig te worden, die dan door den bruidegom moesten worden losgekocht?

Desgelijks was het van ouds in Ierland gebruikelijk om bij iemands verkiezing tot eene betrekking eenen *ouden schoen* over zijn hoofd te gooien, en algemeen heerscht in Engeland nog het bijgeloof met iemand, dien men goed succes op eene onderneming toewenscht, het nawerpen van den schoen in praktijk te brengen.

Zoude ook in onze spreekwijzen: *ik wilde wel in diens*

schoenen stappen of *staan* de herinnering aan den schoen als symbool flauw doorschemeren?

In welk verband de schoen als symbool met den Sinterklaasschoen staat, is moeilijk te bepalen. Moge men al eene gissing wagen, de taal der symboliek is vaak duister en de nevelen van het verleden verhinderen veelal tot volkomene klaarheid te geraken.

Wilde het kind oorspronkelijk door het plaatsen van den schoen aan den haard, onder den schoorsteen, de geheiligde plaats van het huis, aanduiden dat hij als smeekeling tot den onzichtbaren Heilige zich begaf, die het met zijne gaven zoude beschenken?

Was het een verbond met den goeden kinderbisschop, waarbij het kind zich aan hem onderwierp, aan hem, die voor onnoozele kinderen en arme maagden zorgde, aan hem, den patroon der kinderen, der scholieren?

Wij weten het niet: helder licht zal hierover wellicht nooit voor ons opgaan.

Doch wij hebben de poëzie van den huiselijken haard lief; wij hebben ze lief niet enkel als eene liefelijke bloem in het leven, maar ook als een uitvloeisel van echt nationaal zinn, van den zuiver Germaanschen geest, en voor ons is en blijft de Sinterklaasschoen, niet eene Spaansche *Zapata*, maar een schoen van Germaansch, van Nederlandsch maaksel.

Al rijdt ook Sinterklaas jaarlijks „van Amsterdam naar *Spanje*,” voor mij is en blijft hij een Nederlander, — geen genaturaliseerde, of zooals de Vlamingen zeggen, een *vernatuurlijkte* Spanjaard.

Moge hij mij, als belooning voor mijne verdediging, steeds vriendelijk genegen zijn en rijkelijk wat in mijn *schoentjen* brengen!

A A N T E E K E N I N G E N .

(1). Guicciardini's *Generale Beschrijvinge der Nederlanden*, 29

(2). *Navorscher*, Nieuwe Reeks, III, 297.

(3). Brands *Popular Antiquities*, I, 420 (Bohn's Antiquarian Library): "There is a festival or ceremony observed in Italy, called *Zopata*, in the courts of certain princes, on St. Nicholas's Day, wherein persons hide presents in the shoes and slippers of those they do honour to, in such manner as may surprise them on the morrow when they come to dress."

(4). Zie Bredero's *Moortje*, (Amsterdam, van der Plasse, 1638) bl. 62, en verg. mijn *Sinterklaas*, 35 vlgg.

(5). Zie Oudemans, *Woordenboek op Bredero*, 17. Het zelfst. nw. *baselmanis* is van het Sp. *besamdnos*, handkus.

(6). In de *Ned. Spectator*, Jaarg. 1865, bl. 332 wordt ook nog het woord *kabes*, Sp. *cabeza*, (hoofd) genoemd, in de reeds bijna verouderde uitdrukking: "Ik weet niet hoe hij het in zijn *kabes* krijgt."

(7). Verg. mijn *Sinterklaas*, 26 en 67, aant. 46.

(8). Ald. 27 en 67, aant. 47.

(9). Ald. 30 vlg.

(10). "*Omnium gentium mores, leges, ritus, ex multis clarissimis rerum scriptoribus a JOANNE BOEMO AUBANO (Jan Boem) sacerdote teutonicæ militiae devoto nuper collectus.* Augustae

Vindelicorum excusa in officina Sigismundi Grimm Medici ac Marci Vuirsung. Anno M. D. XX mense Julio." Zie Brunet, *Manuel du Libraire*, I, 1030 (1860). De aangehaalde plaats is medegedeeld in mijn *Sinterklaas*, 64, aant. 36.

(11). Zie mijn *Sinterklaas*, 64, aant. 36.

(12). Ald. 64, aant. 36.

(13). Zie Diez, *Etym. Wörterb. der Romanischen Sprachen*, 99: "Sp. *Zapata*, It. *ciabatta*, Fr. *savate*, abgenutzter schuh;" in het Sp. en Port. als *Zapato*, ook eenvoudig voor *schoen*.

(14). Dit blijkt uit de etymologie van *Sapate* in Furetières *Dictionnaire Universel*, waarvan in 1690 de twee eerste uitgaven gelijktijdig te Rotterdam verscheenen. De laatste uitgave geschiedde in 1725 te Amsterdam en werd bezorgd door Brute de la Rivière en Basnage de Beauval. In deze uitgave leest men de volgende verklaring van *Sapate*:

"C'est ainsi qu'on nomme à Turin un present, qu'on envoie sans faire sçavoir qui l'envoie; et qu'on envoie particulièrement le jour de St. Nicolas; en memoire de ce que ce saint envoya en secret de quoi marier trois filles. Et comme celui qui envoyoit le *Sapate* ne vouloit pas être connu, il le mettoit ordinairement sous le *sapate* de la porte, c'est-à-dire, *sous le cuir, sur lequel tournait la porte cochere du logis*; car c'est ainsi que s'ouvroient nos portes avant l'usage de gonds. Quoique ce present s'envoie aujourd'hui a decouvert, il a retenu le nom de *sapate*."

Furetières woordenboek werd later te Trévoux herdrukt, en kreeg den naam van *Dictionnaire de Trévoux*.

(15). Een spaander of bosjen stroo is in deze provincie bij wagenmakers nog algemeen in gebruik om aan te duiden dat het rijtuig te koop is. Zoo leeft de oude symboliek nog onder het volk voort, hoewel de ware zin en beteekenis niet meer begre-

pen worden. Zie over de verschillende symbolen en hun gebruik Grimms *Rechtsalterthümer*, 109—207; Dr. Noordewier, *Nederduitsche Regtsoudheden*, 27—55

(17). In Brands *Pop. Antiq.* III, 168 leest men van een dergelijk voorval in Groot-Brittanje geschied: „In Sir John Sinclair's Statistical Account of Scotland, Vol. X. 8°. Edinb. 1794, p. 543, parish of Campbelton, in Argyleshire, the following curious anecdote occurs: „We read of a king of the Isle of Man sending his shoes to his Majesty of Dublin, requiring him to carry them before his people on a high festival, or expect his vengeance.” This good Dublinian king discovers a spirit of humanity and wisdom rarely found in better times. His subjects urged him not to submit to the indignity of bearing the Mankman's shoes. „I had rather,” said he, „not only bear but eat them, than that one province of Ireland should bear the desolation of war.””

(18). Zie Grimm's *Rechtsalterthümer*, 155, 156.

(19). Zie Dr. Noordewiers *Regtsoudheden*, 38.

DE PRINS OP HET AMELAND.

EXTRACT uijt de Resolutien van Ameland genomen
op Regtdag den 23 Junij 1734.

Burgemeesteren ordinaris vergadert sijnde, hebben na deliberatie goedgevonden de Solemniteiten en Plegtigheden, waarmede Zijne Hoogheit Willem Carel Hendrik Friso, Prince van Oranje en Nassau etc. etc. etc., als Souveraine Heere van de Vrije Erfheerlijkheit Ameland, door de Regeringe en het gansche volk aldaar is gerecipieert en eerbiedigst ontfangen op den 12, 13, 14 en 15de Junij 1734 ter 's Lands eeren, ende omme voor de posteriteit ter ewiger geheugenisse, hier ter Secretarie te doen registreren.

Sijnde in volgende manieren toegegaan :

Advertentie Des Heers Rentemeester op het Eiland den van Sijn Hts. komste op 't 11 Junij 1734 kennisse gekregen hebbende van Ameland. Zijne Hoogheits aanstaande komste, sond aanstondts deselve nagt twee scheepen van daar na Holwert, waarvan d' eene genaamt de Liefde, soude dienen voor sijn Hoogheit en deszelfs suite, en het ander vaartuig om de mindere bediendens ende bagagie te transporteren; de schipper, stuurman en drie matrosen van het eerste vaartuig

hadden Orange en blaauwe linten om hare Engelse mutsen, op hetselve sag men een vraije groene Croon van bloe-

Ornamenten men met linten gemaakt in de top der mast, des vaartuijgs etc. welke Sijn van daar beneden waijde een wimpel, en Hht. overbragt onder die een grote Prince vlag, twee kleinder vlaggen waijden van de nok van de spriet en in het busaanswant hingen aan weerkanten twee cierlijke groene cransen, gelijk mede achter aan de dork, desselfs Cajuit was met bloemmen en palmen bestroidt en opgemaakt, welker ingang met een groene Coupel omset was.

De schipper, stuurman en matrosen van het tweede vaartuijg, gelijk het schip selve waren met linten, cronen, vlaggen en wimpels, doch van mindere soorten geciert.

Sijn Hts. reise Zijn Hoogheit en desselfs gevolg met drie van Leuwarden na Holwert coetsen, ijder door ses schone hingsten getrokken, twee rijdpaarden beneffens de bagagiewagens uijt Leeuwarden Saturdags op den eerstgenoemde dato ongeveer 't ses uiren 's avonts te Holwert aangekomen sijnde, ging aan boort van het eerst gemelde vaartuijg, bij sig hebbende drie der ordinaire Edellieden van Zijn Hoogheits Huijs, als de

Namen der Baron van Grovestins, Ritmeester van een heeren van Sijn Hts. suite. Compagnie Paarden,

Jonker Bigot, Capitein van een Compagnie te voet, de Baron van Pateúl, insgelijks Capitein van een Compagnie, — beneffens Mylord Talbot, Camer-Jonker van Haar Coninglijke Hoogheit Mevrouw de Princesse van Orange en Nassauw en Croonprinces van Groot-Brittangien, mitsgaders de HoogWelgeboren heer Willem van Haren,

Grietman van het Bilt en mede Gedeputeerde Staat van Frieslandt.

Alsmede volgende Hoge Militaire Officieren :

de heer van Camstra, Collonel van een Regiment Infanterij,
de heer van Hamerstein, overste van zijn Hoogheits Gardes du Corps,

de heer Meijers, Overste Luitenant van een Regiment Infanterij,

de heer van Heemstra, Majoor van de Infanterij,

de heer van Munnichausen, Ritmeester van zijn Hoogheits Gardes du Corps,

de heer Tullekens, Captein van een compagnie Infanterij,

de heer Musson, insgelijks Captein van een compagnie te voet.

De wint waijde noordoost, en de mindere bediendens met de bagagie volgden op het tweede voorschreven schip, het eerste na het dorp Nes courts settende.

Eerbewijsin- Terwijl deze twee schepen 't eiland vast nagen aan S. Ht. derden, liet een ijder van sijne op stroom nijd de Zuider- zee. leggende schepen voor gemelde dorpe de vlaggen en wimpels waijen.

Twee ligte vaartuijgen van 't selve dorp, insgelijks met vlaggen en wimpels voorsien, quamen sijn Hoogheit ontrent half wegen tegen seilen, om ook des nood, so den Heere Prince door overvallen stilte en tegenwint in dat getij 't vaste land niet hadde kunnen beseijlen, nadat sig met hare scheepjes aan het vaartuijg van sijn Hoogheit souden hebben vastgemaakt, met haar welgeweerde jonge manschap Haren Souverainen Heere, roeiende aan het

Eilandt te brengen, doch dit niet nodig bevindende, begaven zij sig aan weerkanten van zijn Hoogheits vaartuijg, en deden verscheiden ordentelijke salvoos met snaphanen ter eeren van Haren Souverain en betoninge haren eigen blijdschap, so lange, tot dat de schepen het vaste landt reeds hadden beseildt.

De geregten van het Eiland Sijn Ht. op de zee kant opwagende. De 6 Volmagten en so veel Burgemeesteren geassocieert met den Rentemeester van der Straaten aldaar, bij absentie van den Secretaris, agter haar hebbende de Lands executeur te paard, en drie geregtsdienaars, welke vier met oranje boordzels om hare hoeden en blauwe strikken om haar zijdgeweer en stokken gedistingueert waren, stonden vooraan op de kant van de Zuiderzee, houdende de laatste het paart van de Rentemeester, landtwaarts neffens sig heb-
 Gelijk de jonge bende aan twee rijen wel seventig jonge maag-
 maagden. den in ligte klederen, met witte voorschotten, egaal gekleedt, houdende silveren borden met stroijwerk, silvere kannen en koppen met Spaansche wijn en croonen met groote Orange en blauwe linten.

Train der rij- Daaraan waren geposteert wel vijftig wagens
 tnigen aldaar in een halve maan vooruijt, en aan 't hoofd
 met een caval- derselver stonden omtrent dartig burgers bij
 cade. tweën, houdende ijder zijn paart bij de teugel, behalven
 enige honderden van toesienders, so jong als oudt.

Een Horense wagen met twee paarden, verciert met blauwe en Orange linten, gelijk de voerman om zijn Engelse mutse, reed op ordre van den Geregte in zee, om zijn Hoogheit van boordt af te halen, doe volgden drie

gelijke wagens, welkers voerluijden en paarden alle waren opgemaakt als de eerste voor de Hooggemelde heeren; daarop eenig swaarder wagens, voor de minder bediendens en de bagage.

Het Geregte had doe ten uijtersten werk, so wel de in ordre voorngemelde personen, als de toesienders behoorlijk op hare plaatsen en posten te houden, doordien de brandende ijver van een ijder, om haren so seer geliefden Heere en Hogen Vorst aldaar te sien, haar desselfs eerbiet voor denselve, veel meer de gehoorsaamheit aan den geregte verschuldigt schier deed vergeten.

Het hoogste ontsag dat sij alle echter op 's Princen aankomste in hare gemoederen gevoelden op te komen, baarde een nedrige stilswijgenheit, en Sijne Hoogheit permitteerde op het gesigt en ootmoedig versoek van den geregte, ingevolge sijn alom berugte minnelijkheit desselfs wagen stille te houden; waarop Sijne Hoogheits Rente-meester voorschreven, wegens de Geregten met de uijterste eerbiet en het diepste respect Sijne Hoogheit, hare wetti-

Eerbiedigst gen en Souvereinen heere, over desselfs, so compliment lange bij haar gewenste aankomste, en dat van de Gereg- ten aan Sijn Ht. op de zee- kant. groot geluk en ere, hetgene haar doemaals voor het eerst gebeurde, complimenteerde, alsmede over desselfs Doorlugtigst huwelijk met Haar Coninklijke Hoogheit Mevrouw de Croonprinces van Groot-Brittangien, ten einde dit Land bij vervolg Princen van Hare Hoogheden mogten sien afgestamd, niet alleen om de roem en glorie van Hare Doorlugtigste ouders en desselfs voorvaderen, tot behout van Neerlandts Staat en wa-

ren Godsdienst in oneindige tijden over te brengen, maar ook opdat dit land, welkers onnoselheit Zijne Hoogheit eerbiedige tekenen harer vreugde en blijdschap wenschte te geven, bij continuatie altoos, des Heeres en Vorstelijke deschendentens hoogh Heerlijk regt en Souveraine magt, so gunstig mogten ondervinden tot behoud hunner Eiland en deszelfs vrijheit, als sij sulx tegenswoordig, onder Zijne Hoogheits genadigste Hoogst wijse Regering mogten roemen, en waarvoor sij ook op het nederigste hare gehoorzaamheit, pligt en trouwe beloofden.

Hetgene Zijne Hoogheit, den Geregte niet minder deftig, als vriendelijk en gunstig geliefde te beantwoorden.

Hierop gaf sig den Rentmeester te paart en die van de gerechten sigh op hare hierna te meldene wagens.

Eerbetuïgingen der Ness. meïssjes aan Sijn Ht. aldaar. Sijne Hoogheit een weinig voortgereden sijnde, quamen het eerste paar der in rang staande jonge meisjes, vangende de paarden van Zijne Hoogheits wagen in blauwe en orange linten, en keerden al so soetjes deselve, terwijl sij deeze linten flux op de paarden als bijteugels voor deselve vastmaakten; deze maagden gaven daarop aan Zijne Hoogheit twee vraije cronen van bloemmen na 't leven, en beeldwerk, nettjes gemaakt, in dat vertrouwen en verlangende dat sij den eene aan Hare Coninklijke Hoogheit Mevrouw den Prinses van Orange en Nassauw persoonlijk souden hebben meugen op het nedrigst presenteren, terwijl sij door diep ontsag en hoogsten eerbiedt blosende, volgende aansprake in hare eigen gemaakte versjes deden:

„ Sijt welkom grote Vorst en Heer van Amelandt
 „ Wij smeken uwen gunst en heil van Uwe handt ,
 „ Wij bidden Uwe hulp , als jonge maagden teere
 „ Want eeren U als Prins en onse vrije Heere :
 „ Dees croon is niet geciert met peerl of diamant ;
 „ En brengen hem ook niet , als Hoofse dames kant ,
 „ Doch waren wij genoeg in staat na ons begeren ,
 „ Wij souden U dan Prins , een gonden croon vereeren.” —

Sijne Hoogheit deeze maagden rij so gunstig beantwoordende , als de croon accepterende , strooijden de meisjes van het dorp Nes haren Heere uijt silvere borden en andere vraije groen gemaakte korfjes , die van Hollum begaven sig op vier wagens , terwijl de mindere bediendens van den heere Prince ook rede in ordre op 't vaste land gereden waren.

Marsch van degeheele train tot aan des Rentemeesters hujs te Nes. De executeur die sich tot nog toe te paart op sijn voorschreven post had gehouden , reed vooruijt , en leijde de burgerij op ongeveer dertig paarden twe en twe na 't dorp Nes.

Achter die volgden de vier voorsegde wagens met maagden.

Waarvan de Rentemeester te paart quam.

Hierop reed sijn Hoogheit , met drie Heeren in desselfs wagen , waarop de andere Heeren in drie besondere volgden.

De Volmagten als lands Regters quamen hier aan op een wagen , rijdende de Burgemeesteren op een ander achter haar.

Doen sloten de Gerechtsdiennars met hare wagen daar-

achter, en wierden gevolgt eerst van de wagens, waarop zijne Hoogheits mindere bediendens reden, doen van die welke de bagagie voerden, en eijndelijk van veele met toesienders opgepropt, ongeveer 't geheel vijftig rijtuigen uijtmakende, boven de cavalcade.

Terwijl het volk onder duijzent segeningen en vreugdens toejuijchingen uijtriepen, lang leve de Prins van Orange onse Souverain.

Van het eerste des dorps Nes tot aan des Rentmeesters huijs, waren al de bestekkingen van hiemen en tuijnen weg gebroken opdat zijne Hoogheit daarover besijden de ordinaire rijdweg commoder, als door denselven konde pas-

Vreugdens en seren; voor 't huijs van deselve gekomen Eere teekenen voor en bij gesijnde, waren outallige menschen, sittende melde huijs. op de daken en in de bomen en elders, om haren Heer te sien; daar waren twee grote ere- of praalbogen opgeregt van groente gevlochten met strikken en bloemen opgeciert en een menigte van orange appelen behangen, hangende boven in deselve van ijder boge twe cronen; de ingang van 't selve huijs was groen gemaakt, en op het terrein aldaar stonden mede Nessummermeijsjes in goede ordre, welke voorrijt waren gegaan, singende onder het musijk, 't geen op het boven voorhuijs van meergemelde Rentemeester wierde gemaakt door fiolen en hobbois; van des Rentemeesters huijs waijden twee vlaggen, in welkers eene *ter eeren van de heer van Amelandt* wierde gelesen, onder een vraij beelt; van des dorps toorn waijde een grote vraije vlag, waarin 't Eilands wapen stond geschildert, men sag voorts in dit dorp bijna

geen hujs sonder vlaggen, wimpels of vreugdetekenen; sijne Hoogheit also onder deze eerebogen gepasseert sijnde, wierden er twee stukjes canon gelost, en men hoorde de klok luiden; de train passeerde langzaam, wordende sijne Hoogheit door de toeloop der ingesetenen en desselfs seggenwenschingen steeds geduirig opgehouden, wanneer men door 't gehele dorp ook groene croonen hangen sag, en afgehouden groene takken van bomen in de wegen leggen, om deselve des te beter te doen uijtsien.

Eerepligten der Holl. meijjes op de Slink aan Sijn Ht. be- wezen. Het was al laat tegens 't schemeren doe Sijn Hoogheit de Slink, welke Nes van de andere dorpen scheidt, passeerde, alwaar de Hollummer meijsjes met grote silvere kannen, koppen en borden gereed stonden Sijne Hoogheit, als op de Slink gesegt is, de peerden met linten keerden, Spaanse wijn schonken, twe Croonen gaven, en het volgende selve gemaakte versje seijden:

Vrij Heer van Amelandt,
 Ontvang dit kleine pandt,
 Tot een eerbiedigst teken;
 Ach ons doch niet versmaat,
 Al is 't geen groot cieraadt,
 En wij selffs vol gebreken.

Hierna bestroijden sij eerbiedigst hare Souverainen Heere uijt de gemelde silvere schotels en groene korfjes, terwijl sij even gunstigh als die van Nes door Sijne Hoogheit beantwoordt wierden, deeze meijsjes op hare wagens weder

geseten sijnde, reed men doe wat rasser als van te voren,

Vreugdendus quam de Vorst 's avonts omtrent 10 uur tekenen over te Ballum aan zijn Hoff; de klok hoorde men Sijn Hts. komste te Ballum daar ook luiden en de voornaamste huizen en eerbewijsingen der meijjes aldair. waren met kaarsen voor de vensters geillumineert, waarvan vlaggen en wimpels waijden.

De Burgerij, die, tot noch altoos in goede ordre door de executeur opgeleijdt, waren voorgereden, posteerden zich aan twee rijen voor het Hoff of Slot, en Sijne Hoogheit aldaar van de wagen afgekomen sijnde, wierde door twintig meijjes van het dorp bestroijdt en een Croone gegeven, als van de Nessumer en Hollumers is gesegt, seggende dit selfs ontworpen versje:

Wij Amelander maagden rij,
 Vervoegen ons op dit getij
 Alhier, om U, ons waardste pand,
 En Vader van ons Vaderland
 Te brengen deeze slegte Croon.
 Ach! ons geringheit doch verschoon,
 Want was, gelijk ons hert, ons magt,
 Een gouden hadden wij gebragt:
 U nasaad leve lange tijden,
 Om dit ons Eiland te verblijden.

Sijne Hoogheit spijsde noch die avoudts laat op zijn Hoff, terwijl het voorplein van honderden van menschen krieide.

Des anderen daags, sijnde Pinxter Sondag, en doe tot

Ballum in de Gereformeerde kerk niet gepredikt wordende, besag Zijne Hoogheit desselfs huijs, tuijnen en plantagie, de hengsten, en wat dies meer is: De Heere Prince be-

Sonderlinge toonde sig voornamentlijk op die dag gelijk
 genereusheit en als altoos affabel, gunstig en genadig neffens
 milddaadigheid
 van Sijn Hoog- sijne bedienden alhier, hoorde een ieder sonder
 heit.

onderscheidt, en schonk selve aan seker (al-
 hier enige dagen van te voren gestrande:) schipper, al
 hetgene hem sonder onderscheidt, als Here deses landts,
 ofte navragens hoeveel hetselve mogte renderen, daarvan
 behoorde; ja besorgde selfs dat een geringe dienstmaagd,
 van hetselve schip gestrand, meerder en groter summa van
 't landt droeg, als sij aldaar verloren hadt.

Sijne Hoogheit hield een pragtig middagmaal met voor-
 genoemde heeren, en liet een ijder achter sijn tafel vrij
 toe, alwaar men vele segenwenschen van jong en oud over
 Zijne Hoogheits dierbaarste persoon hoorde spreken, en
 desselfs Vorstelijke gemalinne.

Sijn Ht. van De burgers waarvan ijder sich om 't seerst
 Ballum na Nes weder. bekommerde Sijn Hoogheit haare geringe dienst

te bewijzen, stonden steeds met hare wagens wederom ge-
 reed, en bragten na het gehouden middagmaal Zijne Hoog-
 heit met de heeren van sijn suite na Nes, gevolgt door
 sijne bedienden op het Eiland, alwaar de Heere Prince in

Eerbewijsin- het huijs van voorschreven Rentmeester sijn in-
 gen bij Sijn treden nam, onder het losbranden van canon,
 Hts. intrede in
 des Rentmees- doch het getal der jonge meijtsjes en verdere
 ters huijs al-
 daar. burgers was so groot, dat men selve niet als
 schier met geweld daartoe konde naderen, alwaar de deu-

ren overal met groene bogen beset waren, behalven de reeds hiervoorn beschreven praalbogen, welke men daar noch vondt. Nadat Sijn Hoogheit wegens het luiden der klok tot de predicatie ordre had laten geven, ging deselve aldaar in de kerk, wordende met de heeren van de suite door de jonge meijjes twe en twe ordentelijk voorrijt gaande, derwaarts geleidt, en door de rentemeester, executeur en dienaars van de justitie ootmoedigst gevolgt; de train geschiede na het eindigen der predicatie weder na voorschreven huijs, als van daar na de kerk is gesegt, en sijn Hoogheit aldaar binnen getreden sijnde, songen de maagden voor het huijs gerangeert, ter eeren van haren souverainen Heer seer lustig, terwijl de musijkanten na hare kennisse een musijcq in het boven voorhuijs maakten:

Versteltheit Sijn Hoogheit voorquam doe de Rooms pries-
 des Rooms- ter, tot noch door den dienst belet, Sijn eerbie-
 priesters over digst compliment aan den Souverain af te leggen,
 Sijn Hts. wel- digst compliment aan den Souverain af te leggen,
 sprekenheit in de Latijns tale. welke gesinte alhier ook een vrije leere oeffent,
 en ging derselfs kerke tot Nes sien, men hoorde doe tot
 groote verwondering Sijne Hoogheit prompt, vaardig, en
 cierlijk latijn spreken met den priester, so over de Godts-
 dienst als andere voorvallende saken, die selve eerbiedigst
 moeste betuijgen, dat sijne souveraine Heers kennisse de-
 ser tale hem hadde verset.

De Heere Prince besag doe ook des dorps toorn, bij het begin sijner regeringe aanstonts verniwt en opgebout, dewelke meer als dartig jaren van te voorn bouwvallig had gestaan en niet buiten gevaar van in te storten was geweest. En nadien Sijne Hoogheit bij die gelegenheit

daarinne Sijn Vorstelijke wapenen op een vraije steen uijtgehouden, onder anderen heeft vereert, heeft doen een sijner geringe bediendens op het Eiland volgende versje als onder den sark ontworpen:

Een vers op Hier siet men Nassau's stam, Oranges bloed
 Sijn Hts. Re- ook leven,
 gering ter oc-
 casie der her- In 't Vorst'lijk wapenschild, 't geen van dees
 bouwden toorn
 te Nes. toorn schijnt:

En selfs Vorst Friso's geest, door al sijn staten
 sweven,

Door wiens gevreesde magt 't vervallene verdwijnt.

Men passeerde deze avond met een gering Eilands colation aan des Rentmeesters huijs, in welke soberheit Sijne Hoogheit selve seer gunstelijk geen misnoegen toonde te hebben.

Sijn Hts. De vorst die stond het jonkvolk toe, welke
 miuljkheit en uijt ijver van liefde en verlangen tot hem niet te
 burgers onge-
 wone vreug- houden waren, hem van alle kanten te meugen
 dens. sien, waardoor dit huijs en desselfs hoff als
 opgepropt door honderten van menschen, van segenwenschen, eeresangen en vreugdens juijchingen over Sijn Hoogheit weergalnde. Des avonts wierden er enige

Geworpene
 vuurwerken te kleine vuurwerken gesmeten, waardoor Sijn
 Nes.

Hoogheits kleed selve, als dat gering gevaar in het allerminst niet schromende, noch is gebrant geworden.

De Heere Prince welke op deeze dag door sijne aange-

bore aanminningheit, des ingesetens gemoederen, geheel en al aan sijn verbonden, en het ware als gekluisterd had, ging 's avonds weder naar sijn Hoff te Ballum, en gunde

Sijn Hts. selver sijner geringste dienaren ruste, in plaats gunstigheid om van hem, in hare schuldige pligt derwaarts te trent de be- versellen, terwijl de jonge maagden en vele dienden. andere burgeren Sijn Hoogheit volgden buijten het dorp met gesangen en de mijsukanten met hare instrumenten.

Des Maandags morgens na het eindigen der Opwagtin- gen der predi- dienste, quamen de Predicanten en Rooms canten en room se priester bij priester Sijn Hoogheit eerbiedigst opwagten; Sijn Hts. desselfs lands Meijers en Pagters van Coij en wildernissen, hadden selfs de groote eere van Sijne Hoogheit over hare saken gunstiglijk gehoord te worden (teren omtrent de wijl andere enige versoekschriften overgaven), pagters so seer selve, dat desselfs Rentemeester meer- dre ordres eerbiedigts ontving, om deeze luijden niet al te seer met hare huiren en pagten te beswaren, dan om Sijn Hoogheits eigen intrest te bevorderen.

Eerbewijsin- Sijn Hoogheit nam doen 't vermaak van vis- gen aan Sijn Hts. uijt de sen in de Noordzee, terwijl enige tot pleijsier, Noordzee bij 't als om was 't mogelijk geweest, ook daarmede vissen op de strand. Sijn Hoogheit eerbiet te bewijsen, vrijwillig te paart in de zee so verre selve reden, dat men daarvan schier niets konde zien.

Van daar nam Sijn Hoogheit ook de moeijte om het gehele westeinde des eilands met de heeren sijner suite, gevolgt van mindere bedienden, benefens de Rentemeester, Executeur en dienaren te rijden, wanneer seker schipper

in de Noordzee seilende, ook zijne vlaggen liet ophalen, geïnformeert zijnde, dat dese grote Vorst op de strand reed, en quam alsoo binnen het dorp Hollum.

Eerepligten De jonge meisjes die bij Sijn Hoogheit reets der jonge meis- op de eerste dagh haren pligt hadden afgelegd, jes bij Sijn Hts. als voorsegd is, aan de Slink, stonden aldaar ntrede tot Hol- lum.

in goeden getale en behoorlijke ordre Sijne Hoogheit weder opwagten op 't eerbiedigts, singende vrolijk ter sijner eere; daarna sag men vijftig wormdolfsters, zijnde vrouwspersonen in een seer seldsame en ongewone

Seldsame eer- bewijsinge al- daar. kledinge uijtgedost in twee rijen en gelederen, hebbende bonte doekken om hare hoofden,

blaauwe borstrokken aan, met mansbroeken van deselve colour en barrevoets, touwen om hare lendenen gebonden, vervaarlijke grote vorken of drie tande gaffels dwars van achteren daardoor gestoken, en dragende emmers aan deselve over hare linkere schouders; aan haar hoofd hadden sij een sogenamde stuurman met een vliegende wimpel op een stok in zijne handt, en dansten en songen in deeze opschik na hare manier en vissers mode seer aardig ter eere van haren Souverainen Heere; welke deselve gansch vriendelijk antwoordende, en na bij haar een kleine tijdt de wagen stil gehouden te hebben passeerde, de klok luijde ook aldaar weder, en men sag vlaggen en wimpels waijen.

Sijn Hts. ar- kerk en examineerde de krijgskasse, besorgende, schoon er niet gepredikt wierde, dat er egter door Sijne voorgegane mededogentheit, een sommetie ten behoeve der armen wierde gecollecteert.

Besondere be-
geerte van
een afgeleefde
vrouw om Sijn
Ht. te sien bij
't uijtgaan nijt
de kerk te Hol-
lum.

Terwijl Sijne Hoogheit hier uijt de kerk
komende, weder op de wagen soude gaan, liet
een stokoude vrouw, onder een ontallige me-
nigte, sig als voor hare Souverainc Heere schier
dragen, kunnendé niet als seer beswaarlijk met
behulp van anderen gaan, so ten dele uijt liefde om de
Prins te sien, als ook om de zegenwenschingen, welke sij
over Sijne Hoogheit wilde nijspreken en deede.

Van daar reed men weder na Sijn Hoogheits hof tot Ballum,
als wanneer ook eenige van de bedienden van Sijne Hoogheit
op het Eiland, selve 't geluk en die groote eere hadden, met
Sijn Hts. gro- de Heere Prince haren Heere aan tafel te sit-
te nederigheid. ten, en weder een ijder sonder onderscheid
acces achter deselve gegeven wierde.

Sijn Hoogheit besag doe de jonge paarden van het ei-
land, en niaarde enige verkogte feulens, ingevolge het
groot heerlijk regt van preferentie in desen hem, als Heere
van 't Eiland, onder anderen competerende; daarna ging
de Heere Prince op de Conijne jagt, en betaalde de duijn-
pagters het geschotene wild door Sijn Hoogheit selve rijke-
lijk met een present. Na sulx liet sijn Hoogheit vaten bier
voor 't Hoff, ten dienste der ingesetene brengen, wanneer
er in 't aanschouwen van genoegsaam alle de Eilanders

Handgrana- weder enige vuurwerken en handgranaten door
ten en vuur-
werken. de heeren van Sijn Hoogheits suite werden

Verscheidene geworpen. Het jonge volk, dat van alle kan-
vrengdebedrij-
ven te Ballum. ten daar was toegekomen, diverteerde sig doe we-
der bij uijststek, soo met wandelen in Sijn Hoogheits Ster-
rebosch, als door dansen en singen, waarmede deeze dag

seer vrolijk geeindigt wierde, gaande Sijn Hoogheit ter avondmaaltijdt.

De Prins vertrok des Dingsdags morgens van Ballum, nadat de predicant aldaar audientie bij Sijn Hoogheit had gehad, onder het luyden der klok en wajen van vlaggen en wimpels als voorn, door Nes in duijn, alwaar hij eerst plechtelijk was gereciperieert geworden, en so door Nes in de buiren, na de Vogel Coij, — te Nes in de buiren doe-

Sijn Hts. in- maals voor het eerst gekomen sijnde, sag men huldinge te Nes in de buiren en weder twee rijen jonge maagden, in ligte egale eerbewijsingen klederen staan, met orange en blauwe linten, der jongemeijsjes aldaar. silvere schotels en groen gemaakte korfjes met stroijwerk, met een vraije van verscheidene bloemen en beeldwerk gevlogten croone en eenige moije bouquetten van bloemmen.

Sijn Hoogheit, als te Nes en op de Slink gesezt, van deeze jonge meijsjes met paarden en wagen door linten gekeerd en soetjes opgehouden, ontving daar weder de crone met het vraijste boucquet, en de heeren van de Suite eenige minderen, seggende deeze eigen gemaakte versjes:

Sijt welkom Heer Vorst, Seer hoge verheven,
 Dat Gij met U stoet, gesezent meugt leven,
 Snelder als paarden, of enige dieren,
 Komen wij maagden, U Hoogheit vereieren,
 Met croonen van bloemmen na onse magt.
 Mits meerder te doen, was boven ons kragt.

Sijne Hoogheit schoon sigh reeds voor de vierde maal

met deeze onnoozelheit had laten ophouden was even gunstig en minnelijk tegens deze jonge meijsjes, bejegende haar seer vriendelijk, en passeerde alzoo na een weinig stilhouden en van haar gestroijt sijnde, na de Vogel Coij.

Vreugdete. Aldaar vond men weder seer aardige: dogh kenens voor Sijn boerse vreugdens tekenen en eerebewijsen, de Hrs. bij den Vogel Coij. hujsman of mejer alhier van Sijn Hoogheit, had twee grote eer en praalbogen opgeregt, een voor het hek of ingang van de hieminge en een nader voor de deur van 't huys; deselve waren seer hoge van allerlei groente en witte vlaerbloeijsels en blommen met linten verciert, gemaakt, alwaar een ontallige menigte van wilde vogeleijeren, als so vele paarlen rondsom inhingen.

Sijn Hts. De Heere Prince examineerde doe aldaar de nauwe toesigt op Coij, het veerspel en de plantagie, en vermits alles, en goed- Coij, het veerspel en de plantagie, en vermits guustigheitom ook die luiden huirders over enige slegte jaren trent zijne meijer. claauden, recommandeerde Sijne Hoogheit wel expres, volgens zijne genereuse mildadigheit, den Rentemeester, ook deze niet al te hard te vallen, of boven haar vermogen huur penningen met deselve te stipuleren.

Sijn Hts. Sijn Hoogheit vertrok doen weder terug na middagmaal Nes in duijn, houdende sijn eijgen costelijk aan des Rentemeestershujs middagmaal ten huijse van de Rentemeester en onnoemlike vreugdens alvoorschreven, men hoorde daar weder de mu- daar. sijkanten en het vreugdegeschal van ontallige jonge meijsjee en andere inwoonderen, de klok luiden, het canon afgaan, en sag en wimpel wajen, terwijl dat huys weder met menschen was opgepropt, selve so seer,

dat de hovinge ook vol sijnde en een menigte rondsom op de staketten saten.

Grote presenten van Sijn Ht. De Heere Prince besag doen daar ook enige jonge paarden en ordonneerde na sulx sijne bij desselvs vertrek.

Rentemeester van 't Eiland veele tonnen bier aan 't volk te, vereeren met andere presenten gelds, so voor de schippers welke Sijne Hoogheit hadden overgebracht, duijn- en coij pagters, de jonge meijsjes, als sijne bedien-

En verdere dens op 't Eiland, samen honderten van gulomstandigheden daarom dens bedragende, waarmede Sijne Hoogheit sigh trent. ten uitersten vrindelijk en gunstig voldaan be-
tuigende, door de onnosele, doch opregte eerbiet sijner onderdanen hem weder tegens den Dingsdags avonts den 15de Junij 1734 ongeveert ses uiren na boort begaff, met de heeren Sijner gevolg en verdere Suite aan de voorn'gemelde schepen, die ter ordre van Sijn Hoogheit altoos hadden gereed gelegdt, onder het luiden der klok, weder afgaan van canon, uijtgeleidt werdendende door het gehele landts volk, een ontallige menigte menschen, so te voet, met wagens, als met paarden, rijdende selve ook de jonge maagden diep in zee tot aan Sijn Hoogheits schip met vrolijke gesangen en handgeklap, beneffens des Heers bediendens aldaar, waarvan de Rentemeester selve het geluk had, de Heere Prince Sijne hoogts geëerden heer en meester eerbiedigts na Holwert te reconduiseren, daar Sijne Hoogheit met eene noordwestelijke windt spoedig aanquam.

Sijn Hts. Alwaar de Heer Grietman van Aijlva, en aankonast te desselvs broeder de Heer Ritmeester Sijn Hoog-
Holwert onder vreugde bedrij- heit opwagten en complimenteerden, terwijl ven aldaar. den zeedijk van menschen kriede, welke met

handgcklap en vrolijke gezangen, onder grote opgeregte groene cronen, hare eerbiet, blijdschap en vrolijkheit over Sijne Hoogheits aankómste en presentie aldaar ook betuigden, gaande de Heere Prince noch dien avont met coetsen, waarmede na herwaarts was gebracht als hiervoorn is gemeldt na Leuwarden, alwaar hij op Sijn Hoff wel arriveerde.

Slotreden en
vers van seker
Amelands bur-
ger ter eeren
van Sijn Hoog-
heit.

Hiermede was dit gansche Eilandts groot ge-
luk en hoge ere geeindigt, wanneer de burgerij
hare vreugde en blijdschap, door verbot van
den geregte en wegens hare onervarentheit,
met het schieten nijt snaphanen en branden der piktonnen,
waardoor sij selve alhier bij sijn Hoogheits plegtiger recep-
tie te Leeuwarden met haar Coningklijke hoogheit Mevrouw
de Croonprinces van Groot-Brittangien op den Maj
1784, sig droevige en jammerlijke ongelukken hebben
veroorzaakt, niet hebben kunnen of meugen bekomen; doch
opdat van geene der ingesetenes eerbiedigste betuigingen,
schoon so onnosel als eenvoudig alhier achtergelaten wer-
den; so wordt hier bij noch een vers gevoegt, welke den
aldaar onder geschreven burger en ingesetene van den dorpe
Nes, Sijne Hoogheit op des Sondags na de predicatie den
13 Junij 1784 ootmoedigts heeft gepresenteert lijdende als
volgt:

AMELANDTSE WELKOMSTGROET

aan

*Sijne Hoogheit, de Heere Willem Carel Hendrik Friso,
Prince van Orange en Nassau, als Souveraine Heer
van de Vrije Erffheerlijkheit Amelandt etc. etc. etc.*

Wanneer de somerson, met sijn saffrans luijster
 In 't even morgenrood, schakeerde licht en duijster,
 En dat de horizont in ons meridiaan,
 Sag opgaan Phebus licht, bij 't swinken van sijn vaan
 Doen was de leuwerik met een gespannen gorgel
 En dertele wiek geklap, gelijk wanneer den orgel
 Door 's meesters hand gestreeld, doet klappen de klavier,
 Eer dat sijn keel slaat luid, soo doet het vrolijk dier,
 En steigert in de lugt op het geluijt sijn 's snaren.
 Doen Arion sijn harp, als spelend kwam gevaren
 Op Dolphin na de strand, op welkers spel en luijt
 't Conijntje op de duijn, is dansend als een bruijt,
 Die reyen gaat, en pronkt met hare pronkieraden,
 Doen dorre beemd den dou ontving, ons als raden
 Te sijn in hare schoot, waardoor se haar paruijk
 Met defftige parphuijm, en Flora's beste puijk
 Versierd ende borduerd, als sehone Turxe spreijen,
 Daar Jupter Juno scheen te dans op 't sullen leijen:
 't Is overal vol roos, selfs amelands dorren duijn,
 Met pijcotees en tulp, ranuncel dekt haar kruijn:
 Van waar komt dit saijsoen. wyl rede wordt het teken
 Van Cancer door de son gekust, in brandt gesteken?

S A N G.

Orange Prince kooft gevaren
 Door de Amelands binne baren
 Van de Friese kust alhier,
 Waar me sal men vreugde vier
 Stigten? met cartou of bomme,

Losse vaan of slaande tromme ,
 Of harpauke of trompet ,
 Die het volk in wapens set ,
 Of pikton , of met petarde ,
 Daar de best sig mee verwarde ,
 Of granaat , of een fluijt dous ,
 Of met een gevulde kroes ,
 Of hobboi , fiool de gamme ,
 Daar de vingeren toestaan stramme ,
 Of met beste orgel klank .

TEG E N S A N G .

Neen , maar met een hart vol dank
 Neder in het stof te knielen ,
 Bij Sijn Hoogheits wagenwielen ,
 Daar hij sittend en gerust ,
 Door goedwilligheid gekust
 Soude worden , en gewelkomt ,
 Dat 's de klepel die best bromt
 In de klok van 't vresend herte ,
 Wederspanningheit baart smerte ,
 En een wroeging in 't gemoedt ,
 Weldoen ziel en lichaam voedt .

REIJ VAN AMELANDSE MAAGDEN .

Laat ons Sijn Hoogheit begroeten ,
 En al kussende de voeten ,
 Welkom heeten op sijn landt ,
 Laat ons samen handt aan handt ,

Uijtgaan, om het padt te toijen,
 En het bloemgewas in ploijen
 Strikken, met een gouddraad bant:
 Laat ons 's Vorsten ledicant,
 Met Ægijpt werk schoon verciereren,
 In de midts gestroijd anglieren,
 Vliegend' arends op de rand.

REIJ VAN SCHIPPERS.

Laat ons uijt de mast in 't want,
 Schoone vlaggen laten swieren,
 Daar de croon werd door twe dieren,
 In het goud en hemels blauw,
 Werd beschaduw't door haar klauw.

Wie helpt mij nu een vers op Sophoclese voeten
 Te schoeijen? om Orang op Amelands grond te groeten,
 Wie helpt mij woorden in een aangename stijl
 Te vinden, net beschaaft door digtskunst scherpe bijl,
 Wie helpt mij, ja wie helpt! ik voel mijn cragten minderen,
 Omdat het A B C der Amelandtse kinderen
 Mij niet tot voordeel dient, ach, dat nu Hermogeen,
 Wiens spraaklidt eertijdt droop van enkel honigseem,
 Mij stierde, of Longijn (*) dien wijs en dappere grieke,
 Wiens hoog verheven stijl, was op een arents wieke,
 Sig heffend hemelhoog, en strelende het oor

(*) Dionijs Longijn grote redenaar, Staatsbediende en griexe leeraar
 van de Vorstin Synobia wed. van Odenat te Palmerenen.

Jacobus Tollius voor de Ceurbrandenburgse kroonprins.

Van letters minnaars niet alleen, maar 't Choorden coor
 Mij woorden vinden deed, sneld het spits mijns penne,
 Waardoor als op een wiek, ik juijgende kon renne
 Voor 's Vorsten statiekoets na 't huijs te Ballum heen,
 Daar over dartig jaar, de vader eens verscheen,
 Gelijk een tweede son, so doet nauw ook de soone:
 't Behaagt Sijn Hoogheit mij in desen te verschone
 Van onder 't compliment te rusten met ootmoet,
 't Geen Amelands meesterschap, Orange Prince doet,
 Hier op so gaat den reij, den dichter met veel ijver,
 Tot 's Vorsten dienst gespoort, al singende te lijven,
 En volgt de blijde reij, van Amelandts jonkheit, met
 Een slaande tweede toon op den Triumphtrompet.

(was get.) SIXTUS TEN BERG.

Accordeert, voor so verre geextraheert, met voorsz.
 principale Resolutien, in kennis mijn handt.

(get.) C. v. STRATEN.